

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

**ДИПЛОМНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему:

**Громадська та релігійна діяльність єпископа
Миколая Чарнецького (1884–1959)**

студентки IV курсу, групи СОІз–41
предметної спеціальності

014.03 Середня освіта (Історія)

Яковенко Діани Дмитрівни

Керівник:

Королько Андрій Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент

Рецензент:

Пилипів Ігор Васильович

доктор історичних наук, професор

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	С. 3
ВСТУП	С. 4
РОЗДІЛ 1. Формування світогляду Миколая Чарнецького (1884–1926)С.	13
1.1 Дитинство і рідне село.....	С. 13
1.2 Освіта та прийняття священства	С. 17
1.3 Душпастирська, викладацька діяльність.....	С. 22
1.4 Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (1919–1926).....	С. 26
РОЗДІЛ 2. На Волині (1926-1941).....	С. 30
2.1 Місійна праця у Костополі та Ковелі (1926–1931).....	С. 30
2.2 Єпископ Чарнецький екзарх Волині, Полісся, Підляшшя (1931-1941).....	С. 38
РОЗДІЛ 3. У лещатах тоталітарних держав (1941–1959).....	С. 45
3.1 Львівський період (1941–1944).....	С. 45
3.2 Переслідування москвою та арешт (1945–1956).....	С. 48
3.3 Життя після ув’язнення (1956–1959). Вшанування пам’яті	С. 54
РОЗДІЛ 4. Інноваційні методи навчання у варіативному курсі «Історія Прикарпаття» у 9 (11) класі.....	С. 60
РОЗДІЛ 5. Методика застосування інноваційних методів з вивчення життєпису Миколая Чарнецького.....	С.75
ВИСНОВКИ	С. 91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	С. 94
ДОДАТКИ	С. 106

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АРСР – Автономна Радянська Соціалістична Республіка

ГКЦ – Греко Католицька Церква

ГУЛАГ – Головне управління таборів

ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка

КДБ – Комітет державної безпеки СРСР

МДБ – Міністерство державної безпеки СРСР

НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ СРСР

НКДБ – Народний комісаріат державної безпеки

ОУН – Організація українських націоналістів

РПЦ – Російська православна церква

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

УГА – Українська галицька армія

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання

УНР – Українська Народна Республіка

УПА – Українська повстанська армія

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

УСС – Українські січові стрільці

ЧСВВ – Чин святого Василя Великого

ВСТУП

Актуальність дипломної роботи. Сьогодні, в умовах повномасштабної війни російської федерації проти України, перед науковою спільнотою стоїть першочергове завдання формування та зміцнення української держави, її ідентичності, регіональної інтеграції тощо. У цьому контексті держава та органи державної влади повинні використовувати історичний досвід та «політику пам'яті». Важливим елементом побудови цілісної картини історичної правди є її неподільність, яка включає всі важливі елементи процесу історичного розвитку українського суспільства. У цьому контексті ми шукаємо оригінальні приклади, орієнтири та настанови для сучасного українського покоління не лише в біографіях таких відомих історичних постатей, як Михайло Грушевський, Іван Франко, Євген Коновалець, Андрей Шептицький, а й у біографіях так званих «малих громадян» – інтелектуалів та інтелігентів. Особливо важливо проаналізувати діяльність представників духовенства, громадських, політичних і культурних діячів та окреслити їхній внесок у розвиток українського національного руху та державотворення. Зокрема, вважаємо, що особливої уваги заслуговує вивчення портретів греко-католицького духовенства, яке у XIX – XX ст. відіграло важливу роль не лише у формуванні духовної культури, релігійної та національної свідомості українців, а й у становленні багатьох громадських культурних та економічних інституцій і політичних партій.

Серед багатьох релігійних діячів УГКЦ важливе місце посідає священномученик Миколай Чарнецький, який був проголошений блаженным, Іваном Павлом II 27 червня 2001 р., це спонукає звернути особливу увагу на дослідження його життєвого шляху. У грудні 2024 р. відзначили 140-ву річницю з дня народження блаженного владики Миколая Чарнецького, уродженця села Семаківці Городенківського повіту (тепер Коломийського району Івано-Франківської області), ієромонаха-редемпториста, єпископа, Апостольського адміністратора Волині та Полісся, а пізніше Апостольського екзарха для Волині та Підляшся, одного із новомучеників Української Греко-

Католицької Церкви. В теперішній історіографії його постать найбільше асоціюється із Чином Найсвятішого Ізбавителя та місійною діяльністю на Волині, Поліссі і Підляшші (1926–1941). Водночас підкреслимо, що в сучасній історіографії наразі є маловідоме формування світогляду владики Миколая Чарнецького.

Протягом свого життя владики Миколай невтомно проповідував велике Відкуплення у Христі Ісусі, Господі нашому. Жодні випробування – війна, переслідування, ув'язнення – не змогли заглушити цю проповідь.

Також у сучасній системі освіти зростає потреба у впровадженні інноваційних методів навчання, які б не лише сприяли засвоєнню знань, а й формували критичне мислення, мотивацію до пізнання та посилення національної свідомості учнів. Особливої уваги вимагає регіональний компонент шкільного курсу історії, зокрема варіативний курс «Історія Прикарпаття», що має на меті поглибити знання учнів про рідний край, його культурну, духовну та історичну спадщину.

Вивчення життєпису блаженного Миколая Чарнецького – постаті, тісно пов'язаної з історією Прикарпаття, – дозволяє не лише осмислити складні сторінки минулого, а й формувати у здобувачів освіти морально-духовні орієнтири, які є надзвичайно важливими в сучасному світі. Застосування інноваційних методів навчання в цьому контексті дає змогу зробити навчальний процес більш інтерактивним, особистісно зорієнтованим і значущим для учнів. Такі підходи сприяють глибшому зануренню в історичний матеріал, забезпечують міжпредметні зв'язки та активізують інтерес до вивчення локальної історії.

Таким чином, обрана тема є актуальною як у науковому, так і в педагогічному аспекті, оскільки поєднує сучасні освітні тенденції з формуванням регіональної ідентичності та духовно-культурних цінностей. Практична значущість дослідження полягає у можливості розробки й апробації ефективних методичних прийомів для викладання локальної історії у 9 (11) класі, що відповідає вимогам Нової української школи.

Об'єктом дипломної роботи виступає постать Миколая Чарнецького, єпископа Української Греко-Католицької Церкви, процес навчання історії в закладах загальної середньої освіти, інноваційні методи навчання зокрема в контексті вивчення регіонального історичного матеріалу у варіативному курсі «Історія Прикарпаття».

Предметом дипломної роботи є основні віхи життєвого шляху, релігійної діяльності о. Миколая Чарнецького, його місійне та душпастирське служіння на Волині, Поліссі і Підляшші, а також інші сфери пастирської діяльності в період суспільно-політичних трансформацій середини ХХ ст., методика застосування інноваційних методів навчання при вивченні життєпису Миколая Чарнецького у варіативному курсі «Історія Прикарпаття» в 9 (11) класі.

Мета дипломної роботи полягає в тому, щоб комплексно дослідити та висвітлити діяльність Миколая Чарнецького у різні періоди його життя та його позиції щодо суспільно-релігійних викликів ХХ ст., а також обґрунтувати доцільність і ефективність застосування інноваційних методів для вивчення його постаті в шкільному курсі історії.

Для реалізації мети необхідно виконати такі **завдання**:

- проаналізувати формування світогляду Миколая Чарнецького;
- розкрити його місійну працю на Волині;
- дослідити його діяльність у період суспільно-політичних трансформацій середини ХХ ст.;
- визначити роль та значення інтерактивних методів у формуванні історичної компетентності учнів;
- дослідити практику застосування мультимедійних, проєктних, ігрових та дослідницьких методів у межах курсу «Історія Прикарпаття»;
- розробити методичну модель вивчення життєпису М. Чарнецького з використанням інноваційних підходів (наприклад, сторітелінг, віртуальні екскурсії, рольові ігри);

– створити дидактичні матеріали (завдання, тести, презентації), що сприяють активному залученню учнів до осмислення біографічного матеріалу (на прикладі вивчення життєпису М. Чарнецького).

Хронологічні рамки дипломної роботи охоплюють 1884–1959 рр. Нижня хронологічна межа – це дата народження Миколая Чарнецького, а верхня – це рік відходу до вічності. Але для комплексного розуміння дослідження проблеми ми виходили поза вказані хронологічні рамки, зокрема стосовно вивчення інноваційних методів навчання у варіативному курсі «Історія Прикарпаття» у 9 (11) класі та методики їх застосування з вивчення життєпису досліджуваної нами історичної постаті.

Географічні межі дипломної роботи охоплюють території Східної Галичини, Холмщини, Підляшшя, Полісся, а пізніше Радянського Союзу. Сьогодні – це сьогодні територія Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Волинської, Рівненської, Житомирської областей України, Холмського, Підляського воєводств Республіки Польща та окремі райони Республіки Білорусь, а також місцевості поза межами України, пов'язані з місцями ув'язнення владики у межах нинішньої російської федерації.

Методологічну основу дипломної роботи складають принципи історизму, об'єктивності, системності, всебічності, порівняння та узагальнення. У роботі застосовувалися загальнонаукові методи (історичний, метод абстрагування, логічний, індукції і дедукції, аналізу й синтезу) та спеціальні наукові методи (історико-системний, історико-порівняльний). Історико-системний підхід сприяв висвітленню суспільно-релігійного середовища, в якому формувався світогляд владики та його релігійна діяльність. Загальнонаукові методи дали змогу дослідити життя та діяльність Миколая Чарнецького, проаналізувати його духовну спадщину.

Аналіз наукової літератури застосовано для систематизації сучасних наукових підходів до використання інноваційних методів навчання в історичній освіті. Дає змогу виявити науково обґрунтовані моделі та оцінити ефективність існуючих практик. Метод педагогічного експерименту

(апробація авторських методичних розробок) дає змогу перевірити ефективність створених навчальних матеріалів, оцінити рівень зацікавленості учнів та їх активності під час вивчення регіонального компоненту. Метод моделювання застосовано для створення структури інтегрованого уроку з використанням інноваційних технологій на основі життєпису М. Чарнецького. Допомагає візуалізувати освітній процес і закласти основу для практичного використання.

Ступінь наукової розробки проблеми. На даний момент є достатньо матеріалів, щоб дослідити життя і діяльність Миколая Чарнецького.

Інформаційна база дослідження складається з: першоджерел, зокрема спогадів, історіографічних джерел, зокрема статей, монографій, які присвячені постаті владики Миколая Чарнецького.

Грунтовними біографічними нарисами про М. Чарнецького стали праці братів Степана та Романа Бахталовських [8; 9], які подані у форматі спогадів про єпископа. Степан Бахталовський написав книгу «Миколай Чарнецький, ЧНІ. Єпископ-ісповідник» [9]. Автор, опирався переважно на усних спогадах декількох сучасників, власних інтерв'ю висвітлюючи всі відомі йому факти із життя М. Чарнецького. Роман Бахталовський у формі власних спогадів подав детальний біографічний нарис «Апостол з'єдинення наших часів», але вже без додаткових джерел у праці [8].

Інформативно ціннісну групу використаних джерел становлять матеріали періодичної преси, а саме: «Діло» [3; 4], «Правда» [2], «Наші дні» [7]. У них зустрічаються публікації про діяльність владики М. Чарнецького.

Історична комісія Львівської провінції Згромадження Редemptористів розпочала видавати журнал «Історичний Вісник» [29; 30; 31; 32; 33]. Нашу увагу привернули випуски журналу, що стосуються М. Чарнецького.

У 2014 р. у м. Львові відбулася наукова конференція з нагоди 130-річчя владики М. Чарнецького, до уваги я взяла опубліковані статті за результатами проведення цього наукового форуму: Р. Делятинського [23], Р. Піха [67], О. Лупій [45], А. Олійника [58].

Інформацію про ув'язнення М. Чарнецького, слідство та судовий вирок Військового Трибуналу докладно подає С. Гуркіна у статті «Кримінальна справа Блаженного Миколая Чарнецького» [22] та Мельничук В. і Маслій (О). А. у книзі «Блаженний священномученик Миколай Чарнецький (1884–1959): історичний портрет» [50].

В. Мельничук і Маслій (О). А. опублікували ґрунтовну монографію про Миколая Чарнецького, в якій подано достовірні данні про його життя, адже для цього вони використали, архівні справи, періодику та інші матеріали [50].

У шостому випуску Наукового вісника Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир. Богослов'я» (2014) містить цілий розділ, у якому є статті, присвячені єпископу М. Чарнецькому, зокрема це публікації І. Клюбви [37], О. Лупій [44], І. Пилипіва та Р. Делятинського [61], А. Маслій [10], В. Чернописької [86].

Також для дослідження було використано і багато статей та книг інших авторів, тому що особистість блаженного, звичайно, вже викликала науковий інтерес дослідників його життя.

Проблема використання інноваційних методів навчання в історичній освіті, зокрема у варіативних курсах, поступово набуває все більшої наукової уваги. В українському освітньому просторі спостерігається зростаючий інтерес до пошуку ефективних форм і методів викладання історії, що відповідають викликам Нової української школи, формують ключові компетентності учнів та забезпечують якісне опанування навчального матеріалу.

На нормативному рівні впровадження інноваційних підходів регулюється Законом України «Про повну загальну середню освіту» [1] (редакція 2025 р.), в якому чітко визначено необхідність впровадження компетентнісного підходу, цифрових технологій, гнучких освітніх траєкторій і форм навчання. Це безпосередньо підтримує зміст і методику варіативних курсів, таких як «Історія Прикарпаття».

Актуальним джерелом для методичної частини дипломної роботи є програма варіативного курсу «Історія Прикарпаття» для 9 (11) класу, розміщена на сайті Івано-Франківського ОІППО [99]. У ній передбачено використання регіонального компоненту для розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок та формування громадянської ідентичності учнів. Програма акцентує увагу на необхідності застосування інтерактивних, діяльнісних та особистісно-зорієнтованих методів навчання.

У статті Я. Кушнір, Т. Галицької-Дідух та О. Головатої надано всебічний аналіз ефективності інноваційних методів у викладанні історії в українських закладах освіти. Автори акцентують увагу на таких підходах, як проєктне навчання, сторітелінг, гейміфікація, які мають значний потенціал для формування історичної компетентності учнів [42].

Практичні рекомендації щодо застосування електронних освітніх матеріалів подано у навчально-методичному посібнику Л. Лисогор, С. Берендєєва, Ю. Косенчук, де особливу увагу приділено інтеграції мультимедійних ресурсів в освітній процес НУШ, включно з історичними курсами [95].

О. Гевко та Н. Макогончук дослідили специфіку використання інноваційних методів у викладанні історії України в умовах дистанційної освіти, що також має безпосереднє значення для осмислення змісту варіативного курсу «Історія Прикарпаття» в умовах змішаного навчання [57].

Е. Тран пропонує добірку з 15 інноваційних методів навчання (storytelling, flipped classroom, role play), які мають універсальний характер і легко інтегруються в історичну тематику уроків [82].

Водночас, питання застосування інноваційних методів саме у викладанні варіативного курсу «Історія Прикарпаття» або на прикладі біографії священномученика Миколая Чарнецького залишається слабо дослідженим. У цьому аспекті дипломна робота доповнює існуючі наукові розвідки новими методичними підходами, орієнтованими на інтеграцію локального історичного матеріалу та сучасних освітніх технологій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в спробі комплексного дослідження історичного портрету Миколая Чарнецького. Уперше здійснено системний аналіз використання інноваційних методів саме у варіативному курсі «Історія Прикарпаття», що раніше в науковій літературі розглядалося фрагментарно або лише на прикладі окремих тем. Визначено дидактичні переваги інноваційного викладання у варіативному курсі як засобу розвитку критичного мислення, історичної свідомості та локальної ідентичності учнів. Обґрунтовано педагогічну доцільність інтеграції біографічного матеріалу з духовно-моральним вихованням учнів, що є новим підходом у викладанні історії церковних діячів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дипломної роботи можуть бути використані у навчальній (для написання підручників, навчально-методичних посібників), науково-дослідницькій і громадській роботі. Практичне значення результатів дипломної роботи полягає у можливості їх безпосереднього застосування у навчально-виховному процесі закладів загальної середньої освіти для підвищення ефективності викладання історії, зокрема варіативного курсу «Історія Прикарпаття». У межах роботи були розроблені методичні рекомендації щодо впровадження інноваційних методів, які враховують вікові та пізнавальні особливості учнів 9–11 класів.

Використання сторітелінгу, цифрових платформ, мультимедійних презентацій, рольових ігор, дискусій і дослідницьких проєктів дозволяє зробити уроки історії більш динамічними, змістовними та наближеними до сучасних освітніх вимог. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню інтересу учнів до предмета, покращенню рівня засвоєння знань, формуванню навичок критичного аналізу історичних подій і джерел.

Розроблений методичний підхід до вивчення життєпису Миколая Чарнецького на основі інноваційних технологій дозволяє не лише актуалізувати малодосліджену тему в історичній освіті, а й використовувати її як ефективний інструмент морально-духовного виховання. Цей матеріал

може бути інтегрований у позакласну діяльність, години спілкування, виховні заходи та міжпредметні уроки (історія, християнська етика, українська література).

Таким чином, дипломна робота має не лише теоретичну цінність, але й чітко виражене практичне спрямування, сприяючи оновленню підходів до викладання історії відповідно до цілей Нової української школи.

Структура дипломної роботи відповідає поставленій меті та визначеним завданням і складається із переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів (десять підрозділів), висновків, списку використаних джерел (103 позиції) та 20 додатків. Загальний обсяг курсової роботи становить 186 сторінки, основна частина – 93 сторінки.

РОЗДІЛ 1

Формування світогляду Миколая Чарнецького (1884–1926)

1.1. Дитинство і рідне село

Під час австрійської окупації Галичини відсутність світської інтелігенції дала поштовх священству проявити себе як культурно-освітній корпус кристалізації національної ідентичності українців. Священики були громадськими діячами, політиками, письменниками, літературними критиками та музикознавцями. Вони були засновниками та безпосередніми фундаторами театральних труп, шкіл, читалень тощо.

Саме в цьому контексті формувався світогляд Миколи Чарнецького (див. Додаток А) – у майбутньому відомого місіонера та єпископа Згромадження Найсвятішого Ізбавителя, проголошеного УГКЦ блаженним у 2001 р. Його виховання розпочалося в родинному середовищі та продовжилося в навчальних закладах краю кінця XIX – початку XX ст. Для того, щоб об'єктивно реконструювати процес формування особистості Миколи Чарнецького, розглянемо конкретні фактори впливу крізь призму мікроісторичного аналізу, зокрема виокремимо історичні обставини, соціальне походження та родинне оточення, процес здобуття освіти та вплив інших людей.

На Покутті за три кілометри на південь від р. Дністра, розташоване село Семаківці, нині Городенківської міської громади Коломийського району Івано-Франківської обл. Перша писемна згадка про село датується 1482 р. [50, с. 29]. Львівський вчений Я. Тарас зазначав, що це село з моменту заснування вирізнялося своєю заможністю, на що вказувала монументальна дзвіниця біля церкви [79, с. 511]. Детальної статистичної інформації про місцевість із періоду її першої згадки немає. Дослідник історії Городенківщини Василь Яшан зауважував, що у с. Семаківцях станом на 1841 р. успішно працювала парафіяльна школа, що було досить типовим для того часу, а місцеве населення становило 705 греко-католиків. Подальші

переписи населення свідчать про значне зростання кількості мешканців: у 1911 р. їх було зареєстровано 1009 осіб, а в 1924 р. – вже 1852 [90, с. 63]. Згідно з переписом від 30 вересня 1921 р., населення на той час налічувало 1512 осіб, серед яких було 947 греко-католиків, 484 римо-католики та 81 єврей [14, с. 55–56]. Ці дані підтверджують активний розвиток греко-католицької громади, яка сприяла формуванню духовної атмосфери у селі. Саме це середовище стало підґрунтям для виходу з місцевої громади визначних духовних діячів та просвітників українського народу, зокрема майбутнього священномученика Миколая Чарнецького.

Відповідно до офіційних статистичних джерел, зокрема «Шематизму всього всечесного духовенства Львівської греко-католицької Митрополичої Архиепархії» (з 1832 р.), першим достовірно відомим парохом села Семаківці був о. Василь Каратницький. Він виконував душпастирські обов'язки з 1832 до 1861 р. [50, с. 31]. Наступним парохом став його син, о. Йосиф Каратницький, який служив у 1861–1904 рр. Саме в родині Йосифа Каратницького виховувався майбутній священномученик УГКЦ, блаженний Миколай Чарнецький.

Становлення особистості Миколая Чарнецького починається з драматичної історії його родини. Його мати, Параскева, була дочкою місцевих селян Івана Притоцького та Євдокії, дівоче прізвище якої не збереглося. Родина проживала в присілку Білка, що входив до складу села Михальче, розташованим між Семаківцями та Михальчем [29, с. 3]. Параскева Притоцька народилася у 1864 р. Життя її кардинально змінилося у трирічному віці, коли вона осиротіла через пошесть холери, що спустошувала Галичину в 1860-х рр. [50, с. 32–33]. За описами священників Степана та Романа Бахталовських, трирічну дівчинку знайшли на околицях села. За однією версією, це зробила дружина місцевого священника Марія Каратницька, яка прийняла дитину до своєї родини. За іншою – дівчинку знайшли місцеві селяни й передали Марії Каратницькій, відомій як «їмость» [9, с. 8].

Дівчинка зростала під ласкавою опікою та користала з любові «нових» батьків. Згодом Параскевія стала наймичкою у свого опікуна – о. Йосифа Каратницького. Суспільно-релігійне становище священників того часу давало їм можливість мати власне велике господарство та маєтки [50, с. 33], хоча особисто священники господарство не вели – його доглядали парафіяни та наймані працівники. Священники-парохи мали свою прислугу. Окрім найманців, як зазначили О. Пушак і Н. Колб, часткову роботу виконувала дружина пароха, його діти, особливо дівчата [71, с. 8; 16, с. 468]. Наявність великого господарства вимагало великої допомоги, яку надавала Параска до свого заміжжя.

Батька Миколая Чарнецького звали Олексій Чарнецький або, як зазначав о. Степан Бахталовський, – «Лесь» [9, с. 3]. За даними метричної книги реєстрації народжень с. Семаківці, Олексій Чарнецький народився 5 березня 1855 р. (див. Додаток Б, піддодаток Б1), був охрещений наступного дня, 6 березня. Батьками Олексія Чарнецького були Дмитро та Ірена, дочка Олексія та Марини Максимюків, місцевих селян [50, с. 34]. Олексій був наймитом в о. Омеляна Каратницького [15, с. 5]. Він і одружився з Параскою [8, с. 5].

Священницькі родини часто збиралися разом на свята, беручи із собою працівників. Саме під час таких зустрічей Олексій познайомився з Параскою, і 13 листопада 1881 р. вони одружилися (див. Додаток Б, піддодаток Б2). На той момент Олексію Чарнецькому було 26 років, а Параскеві – 17. Згідно з даними метричної книги реєстрації шлюбів у селі Семаківці, спеціальний дозвіл на цей шлюб був виданий 12 липня 1881 р. [50, с. 35]. Урочисте весілля було влаштоване в домі пароха [15, с. 8].

Бог обдарував цю сім'ю багатим потомством. Лесь часто повторював: «Дав Бог дитину, то дасть і на дитину» [9, с. 3]. Миколай Чарнецький народився 14 грудня 1884 р. (див. Додаток Б, піддодаток Б3) [16]. Миколай був первістком у молодій родині Олексія та Параскеви, хоча до нього в сім'ї вже були два брати – Василь (1882–1883) та Іван (1884), які трагічно померли

в ранньому віці. В останнього, як причину смерті було зазначено «судоми» [50, с. 36].

У сім'ї було дев'ять дітей: Миколай, після нього Катерина, Антоній, Марія, Юрій, Василь, Анна, Олена, наймолодший Іван Прикметно, що різниця між Миколою та його наймолодшим братом Іваном – 21 рік [50, с. 36–37].

Священнича родина Каратницьких відіграла важливу роль у формуванні особистості, світогляду та визначенні життєвого шляху молодого Миколи Чарнецького. Перебування в домі священника стало своєрідною школою та джерелом знань для нього в дитячі й підліткові роки. Юнак, який виріс у бідній сім'ї наймитів, отримав унікальну можливість долучитися до релігійних розмов, ближче ознайомитися з духовним життям священничої родини та навчитися правил етикету, що допомогло йому впевненіше поводитися серед освіченого товариства.

Опікуючись Миколаєм і піклуючись про його освіту, М. Каратницька передала йому кільканадцять облигацій Червоного Хреста та інші цінні речі. Ці ресурси стали вкрай важливими для подальшої освіти молодого Миколая і його духовного становлення [46, с. 3].

Дружина священника подбала про те, щоб Миколу у 1890 р. зарахували до 6-класної школи в м. Товмачі (сучасне містечко Тлумач Івано-Франківської області), оскільки місцева дворічна школа в с. Семаківцях була закрита. Тут юного учня взяв під опіку інший родич – племінник Каратницьких, отець Порфирій Ступницький (1847–1926), який був місцевим парохом і деканом. Завершивши навчання в цій школі, Микола отримав можливість продовжити освіту в гімназії [61, с. 35].

Аналізуючи ранні роки життя Миколая Чарнецького, можна дійти висновку, що формування його світогляду залежало від низки важливих обставин. Однією з таких була його скромна юність у багатодітній родині наймитів – Парасковії та Олексія Чарнецьких. Хоча батьки відігравали важливу роль у житті хлопця, їхня зайнятість заробітком на прожиття

обмежувала можливості для повноцінного виховання всіх дев'яти дітей. У зв'язку з цим значний вплив на Миколая мала допомога інших людей, зокрема сім'ї місцевого священника Йосифа Каратницького.

Варто зазначити, що ключову роль у формуванні особистості юнака та визначенні його життєвого шляху відіграла Марія Каратницька, дружина місцевого пароха. Вона спершу переживала за долю матері Миколая, а згодом взяла під свою опіку і його самого. Мотиви, якими керувалася ця жінка, залишаються невідомими, але беззаперечно те, що Миколай від раннього дитинства до самої смерті їмості (1904 р.) відчував її теплу підтримку й турботу. Можна припустити, що М. Каратницькою керувала не лише ідея «замінити її сина-священника» Миколаєм. Вона постаралася забезпечити хлопцю не просто щасливе дитинство, а й допомогла здобути якісну освіту, підготуватися до рівня галицької інтелігенції та прийняти духовне покликання, відповідаючи на суспільно-політичні виклики того часу. (див. Додаток В)

1.2 Освіта та прийняття священства

У дванадцятирічному віці Микола завершив навчання в школі та продовжив освіту в Станиславівській гімназії. Ця гімназія, одна з найвідоміших у Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст., мала викладання польською мовою [61, с. 49; 26, с. 151]. Проте для учнів-українців в гімназії передбачалося два обов'язкові щотижневі уроки української мови та літератури. Релігійну освіту забезпечував катехит греко-католицького обряду, що був українцем за національністю. У неділю він проводив екзорти – заняття, присвячені вивченню біблійних текстів. Крім того, для українських учнів у святкові та недільні дні в греко-католицькому соборі служилася Божественна Літургія. Цікаво зазначити, що будівля самої гімназії була з'єднана із собором [9, с. 4].

Гімназія також мала одну з найстаріших у місті бурсу святого Миколая, яка була заснована ще у 1877 р. [71, с. 11]. У ній мешкав Миколай

Чарнецький. Тимотей Мацьків зазначав, що керівництво бурси перебувало в руках каноніка Станиславівської капітули отця І. Литвиновича та отця М. Семеніва, катехита польської гімназії, який виконував обов'язки префекта бурси. В закладі панував виразно московський дух, який прищеплювали молоді через літературу, видану товариством імені М. Качковського [48, с. 263].

Потрапити на проживання і виховання в бурсі святого Миколая було нелегко, адже охочих завжди вистачало, а вільних місць бракувало. У випадку Миколая Чарнецького ключову роль у цьому зіграв о. Омелян Каратницький [61, с. 49]. Мешкав тут Миколай Чарнецький протягом 1896–1904 рр.

Отець Роман Бахталовський зазначає, що настоятель бурси святого Миколая Михайло Семенів справив значний вплив на формування особистості Миколая Чарнецького. Зокрема, він надихав його з повагою та любов'ю ставитися до церковних богослужінь, підкреслюючи вагомість збереження східного обряду. Також М. Семенів не соромився висловлювати свої політичні погляди, що також залишило слід у формуванні світогляду Чарнецького [71, с. 11; 23, с. 43].

Миколай Чарнецький був сумлінним і старанним учнем, що відображалось в його шкільних успіхах. У табелях переважали позитивні оцінки, особливо з релігії, української мови та іноземних мов. (див. Додаток Д, піддодаток Д1) [71, с. 12].

У 1904 р., завершальному році навчання, Миколай Чарнецький отримав різноманітні оцінки: «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно» (див. Додаток, піддодаток Д2). Миколай мав ґрунтовну базову освіту і виявляв особливий інтерес до окремих дисциплін, зокрема релігії, якою він продовжував займатися в подальшому [71, с. 13].

Отже, на формування юнацького світогляду Миколая Чарнецького впливало багато чинників. Серед них важливе значення мали його походження із сільської місцевості, підтримка священничої родини, шкільні

пригоди та навчання у гімназії, які зіграли помітну роль у формуванні його особистості як майбутнього владики. Ті, хто жив і навчався разом із М. Чарнецьким, найчастіше підкреслювали його глибоку релігійність і духовність, а також такі риси характеру, як уважність, доброзичливість та врівноваженість.

Він отримав ґрунтовне релігійне виховання, яке формувалося під впливом катехита о. М. Семеніва та молодого на той час співробітника кафедри о. Григорія Хомишина (1867–1945). Від них він перейняв глибоку пошану до церковних Богослужінь, обрядів та особливу набожність до свого небесного покровителя святого Миколая. Можна припустити, що суспільно-політичні погляди Миколи Чарнецького формувалися під впливом катехита гімназії о. М. Семеніва, який відкрито висловлював свої політичні переконання, могли виникнути певні «москвофільські симпатії». Про це є непрямі згадки у працях його біографа о. Романа Бахталовського. Однак у формуванні світогляду М. Чарнецького все ж переважали релігійні цінності. Цю тенденцію підтверджує його майбутній життєвий вибір – прагнення стати священиком [61, с. 36].

У гімназії Миколай Чарнецький вирізнявся своєю сумлінністю та доброзичливістю. Гімназійний друг, отець Атанасій Тимків згадує його як приклад у багатьох аспектах: взірцева поведінка, умиротвореність у спілкуванні, ніколи не ображав інших, дотримувався мовчазної стриманості, був старанним у виконанні своїх обов'язків, точним і покірним. Він завжди говорив правду, не заздрихав, а в присутності Миколая було неможливо висловлюватися негативно про інших, навіть у жартах чи образливих прізвиськах – він завжди ставав на їхній захист. Миколай володів гострим розумом і чудовою пам'яттю. Одягався скромно й був задоволений тим, що мав [16].

Він підкреслює, що М. Чарнецький вирізнявся глибокою побожністю: багато молився, регулярно відвідував Святу Сповідь і Причастя. Ще зранку, перед сніданком, можна було бачити його, коли він повертався з церкви до

бурси, після чого разом із товаришами йшов на заняття в гімназії. М. Чарнецький також захоплювався читанням духовної літератури. А. Тимків ніколи не бачив його розгніваним: він завжди був лагідний як у словах, так і в поведінці. Це викликало повагу й симпатію серед друзів і знайомих [16].

Інший його товариш із гімназії та бурси, отець Оленчук, писав: «Преосвященний Миколай ще в студентські роки відзначався глибокою релігійністю та побожністю – такого другого не було в бурсі. У навчанні він мав середні здібності, але вирізнявся надзвичайною старанністю: завжди був занурений у книжки. Він рідко сміявся, був задумливим, із флегматичним характером, і тримався незрушної рівноваги [9, с. 6].

о. А. Тимків зазначає, що у третьому класі гімназії він задумав був вступити до лав ордену отців Василіян. Однак, з невідомих причин цього так і не зробив. Після канікул він знову повернувся до бурси і продовжив навчання в гімназії [9, с. 7].

Після закінчення матури в гімназії влітку 1904 р., Миколай Чарнецький вирішив здобути богословську освіту. Оскільки на той час у м. Станиславові ще не було духовної семінарії, кандидати на священство повинні були вступати до Генеральної семінарії у м. Львові або до папської руської (української) колегії в м. Римі [61, с. 36–37]. Саме 1904 р. став знаковим і для доброго знайомого М. Чарнецького – отця Григорія Хомишина, який 19 червня був хіротонізований і інтронізований як єпископ Станиславівський [25, с. 20]. Для молодого Миколая Чарнецького це призначення відкрило додаткові можливості, адже його подальші студії залежали від підтримки єпископа Г. Хомишина [34]. Миколай, будучи здібним і перспективним кандидатом, став одним із тих, кого станиславівський владика вважав гідними просування. Австрійський уряд на той час фінансував навчання шістнадцяти студентів греко-католиків у м. Римі [60, с. 60]. Завдяки прихильності Г. Хомишина, М. Чарнецький отримав благословення для навчання в столиці Італії, куди він із завзяттям вирушив без жодних вагань.

Восени 1904 р. Миколай Чарнецький прибув до м. Риму, де оселився в папській руській колегії при церкві святих мучеників Сергія і Вакха. Там він розпочав філософсько-богословські студії в університеті Конгрегації поширення віри [61, с. 37]. У м. Римі функціонувало кілька десятків подібних колегій-семінарій, серед яких була й Collegium Rutenum, заснована на кошти австрійського уряду. Ця колегія підпорядковувалася «Конгрегації поширення віри» (оскільки на той час ще не існувало Конгрегації для Східних Церков) [8, с. 6]. Упродовж шести років Миколай Чарнецький старанно вивчав там філософію та богослов'я.

Внутрішній устрій колегії був подібним до інших національних колегій у м. Римі. Управління здійснювали Отці Василіяни. У місцевій церкві богослужіння відправляли за власним обрядом, який також вивчали вихованці колегії. Семінаристи носили ряси римського крою, що застібалися на лівому плечі. Українські студенти вирізнялися голубими рясами з оранжевими поясами [8, с. 7].

П'ять років богословського навчання під керівництвом видатних наставників стали для нього не лише часом інтелектуального розвитку, але й справжньою школою душі. Як і усі римські семінаристи, Микола навчився італійської, любив цю мову. Оволодів і французьку [8, с. 7].

Серед його товаришів під час студій в м. Римі були (див. Додаток Е) Омелян Ковч, Стефан Оробець, згодом Стефан-Йосиф Бахталовський, Юліан Гранковський та Семен Круцько [61, с. 37]. Також слід назвати Коциловського, що прибув двома роками пізніше (1906), у подальшому Кир Йосафата, Єпископа Перемишльського [8, с. 7]. Під час навчання у м. Римі крім богословської освіти, Миколай здобув докторські ступені з філософії та богослов'я [8, с. 8].

Під час візиту до м. Станиславова, що відбувся 18 і 21 вересня 1909 р., єпископ Григорій Хомишин уділив Миколаю Чарнецькому піддияконські та дияконські свячення [74]. Це були нижчі ступені, які передували повним ієрейським свяченням. Однак щодо точної дати рукоположення Миколая

Чарнецького у священники історичні джерела надають суперечливі дані. Загальноприйнятою датою, закріпленою в історіографії та, ймовірно, підтвердженою офіційним «Шематизмом», вважається 2 жовтня 1909 р. [61, с. 37].

Свою першу після свячень Літургію (приміцію) неопресвітер Миколай Чарнецький відслужив у рідному селі Семаківці [74]. Після цього він вирушив до м. Риму, щоб завершити богословські студії та здобути докторський ступінь [16]. Тут Миколай Чарнецький захистив дисертацію з богослов'я 16 листопада 1909 р. в університеті Урбаніанум, який належав до Конгрегації поширення віри [74]. Після завершення навчання він у тому ж році повернувся на рідну землю до Станиславова.

Шість років богословських студій стали для Миколая Чарнецького часом випробувань віри, прагнень та сили духу. У цей період він наполегливо працював над формуванням свого характеру, розвивав якості, необхідні для його покликання. Перебуваючи в м. Римі, Миколай досяг значного інтелектуального зростання та зміцнився у своєму рішенні присвятити життя священничому служінню. Він був готовий повністю віддати себе – і душу, і тіло – на благо Церкви. Роки, проведені у Вічному Місті, стали підготовкою до великої місії: бути пастирем і пророком для українського народу.

1.3 Душпастирська, викладацька діяльність

XX століття позначилося народженням Східної гілки Чину Найсвятішого Ізбавителя. Коли бельгійські редемптористи прийшли на українські землі, вони досягли найважливішого – стали органічною частиною народу, поринули в його культуру, перейняли ментальність і, що найголовніше, закорінилися в його східній духовності. Палаючи вірою та любов'ю до Господа Сил, вони кликали за собою тих, хто чув у своєму серці заклик Христа: «Ідіть і зробіть усі народи моїми учнями» (Мт. 28,19). Серед

перших синів української землі, які прийняли цей заклик і вирішили виконувати волю Спасителя, був блаженний єпископ Миколай Чарнецький.

Владика Григорій Хомишин доклав значних зусиль, щоб перетворити задум створення семінарії, розпочатий Андреем Шептицьким, на реальність. Духовна семінарія в м. Станіславові офіційно відкрилася 14 січня 1907 р. Він для належної підготовки та якісної духовної освіти майбутніх священників 15 грудня 1910 р. призначив молодого доктора богослов'я Миколая Чарнецького керівником духовного виховання семінаристів [50, с. 54–55]. М. Чарнецький також викладав фундаментальну догматику й філософію в богословському ліцеї імені Святого Івана Золотоустого у м. Станіславові [61, с. 38].

Отець Миколай Чарнецький, у ролі професора, виділявся своєю простотою та глибиною викладу. Навчав просто і зрозуміло, не прагнучи ораторської майстерності. Як зазначає о. Р. Бахталовський, найбільший вплив Миколай здійснював у ролі духівника. Біограф вказує, що саме завдяки його вмілій духовній опіці владика Г. Хомишин зміг забезпечити перший випуск семінаристів-целібатів у 1911 р. [56].

Для духовного виховання студентів-богословів о. М. Чарнецький використовував різні методи, показуючи приклад справжнього священничого служіння. Він старанно дотримувався богослужбових «рубриків» як у щоденних літургіях у семінарійній каплиці, так і під час відпусток вдома. Щоденно читав часослов, проводив тижневі аскетичні конференції, запровадив серед семінаристів практику духовних вправ і розважань. Також сприяв поширенню набожності до Пресвятого Серця Христового та Пресвятої Євхаристії через адорацію Найсвятіших Тайн. Крім цього, він заснував гурток Апостольства Молитви для розвитку побожності до Христа-Чоловіколюбця [61, с. 40].

Водночас о. Миколай, потребуючи духовної підтримки, за свідченням біографа, звертався до місцевих Отців Єзуїтів у пошуках духовного наставництва. Вплив їхньої духовності став виразним, зокрема в підходах до

викладання семінаристам, як-от у представленні їм «схеми розважання». [61, с. 40–41].

Ймовірно, така ситуація могла б тривати ще багато років: отець Миколай вправно виховував би майбутніх душпастирів, передаючи їм свою віру та знання. Проте у 1914 р. почалася Перша світова війна. Через те, що лінія фронту пролягала в безпосередній близькості до духовної семінарії, заклад змушений був припинити свою діяльність на невизначений час [50, с. 61]. Частина семінаристів вирушила на навчання до м. Відня, тоді як інша група, завдяки підтримці отця Йосифа Коциловського, переїхала до семінарії в місті Кромериж, що нині знаходиться на території Чехії [103, с. 79]. На жаль, 24 січня 1915 р. ректора семінарії отця Єремію Ломницького заарештували та заслали до росії, де він згодом помер [91, с. 639–640]. Греко-католицьке духовенство опинилося між двох вогнів. З одного боку, перед війною австро-угорська влада здійснювала обшуки та арешти серед священників Галичини, підозрюваних у москвофільських симпатіях; серед них був і наставник отця Миколая Чарнецького – отець Михайло Семенів. З іншого боку, російська адміністрація переслідувала тих, кого вважала прибічниками «австрійської» влади та так званих мазепинців. Жертвами таких репресій стали митрополит Андрей Шептицький і понад 300 священників УГКЦ [12, с. 137].

Єпископ Григорій Хомишин уникнув арешту завдяки тому, що напередодні першої російської окупації виїхав до м. Відня. До своєї єпархії він повернувся навесні 1915 р. [51, с. 56–57].

Репресії з боку австрійської та російської влади оминали отця Миколая Чарнецького, ймовірно, через те, що він залишався «непомітною особою» у ролі духівника [61, с. 42].

У період Першої світової війни навчання в духовній семінарії м. Станиславова було перервано двічі: у 1914–1915 та у 1916–1917 рр. Воєнні дії та присутність різноманітних військових підрозділів значно вплинули на місто й саму семінарію. Приміщення неодноразово займали австрійські,

угорські, російські війська, легіонери УСС, а згодом – польська артилерія. Стан будівлі після цього був жахливим. Очевидець тих подій, отець Авксентій Бойчук, зазначав, що кожне наступне військо залишало її у ще гіршому стані, ніж попереднє [21, с. 48].

Після закриття духовної семінарії у 1914 р. отець Миколай переїхав зі своєї келії до єпископської палати, де залишався до завершення війни. У цей період він змушений був шукати нову сферу для діяльності. Спочатку він став проповідником і сповідником у катедральній церкві в м. Станиславові. Його слухачами замість семінаристів стали широкі кола вірян [61, с. 42–43]. Миколай суттєво вирізнявся серед сповідників: на відміну від тих, хто швидко завершував сповіді й поспішав покинути сповідальницю, він приділяв цьому процесу більше часу [56]. У той же час, через складнощі воєнних років і тимчасову відсутність багатьох душпастирів, які були заарештовані, призначені військовими капеланами чи змушені покинути парохії поблизу фронту, отець М. Чарнецький почав відвідувати довколишні села біля Станиславова з метою душпастирської опіки [61, с. 43].

Перша російська окупація м. Станиславова завершилася в червні 1915 р., що створило сприятливі умови для відновлення діяльності духовної семінарії. У липні того ж року студенти та викладачі Станиславівської духовної семінарії повернулися з м. Кромєрижа до рідного міста. Проте, через складне матеріальне становище та відсутність фінансових дотацій, владика Григорій Хомишин оголосив лише про перспективу відновлення навчання за кращих обставин. Лише на початку 1916 р. навчання в семінарії було відновлено. У цей період отець Миколай Чарнецький повернувся до звичної праці духівника та професора [61, с. 44].

Влітку 1916 р., внаслідок «Брусиловського прориву», російські війська знову окупували Галичину. Напередодні Зелених свят, 10 червня 1916 р., до семінарії надійшла звістка про наступ російської армії, через що семінаристи були змушені швидко виїхати до своїх родин. І тільки в липні 1917 р. Галичина повернулася під контроль австрійської адміністрації. Увесь цей час

отець Миколай Чарнецький залишався в м. Станиславові, продовжуючи надавати душпастирську опіку всім потребуючим. Восени 1917 року єпископ Григорій Хомишин спеціальною відозвою до духовенства та вірних Станиславівської єпархії оголосив про відновлення роботи Станиславівської духовної семінарії [61, с. 44–45]. З того часу семінарія функціонувала безперервно аж до 1945 р. [34].

М. Чарнецький у семінарії сумлінно виконував свої обов'язки до 1919 р. Під впливом «духовної еволюції» воєнного часу, він заглиблюється у свої релігійні роздуми та духовні пошуки, спрямовані до чернечого ідеалу [61, с. 45]. Серце о. Миколая прагнуло монашого життя. На початку 1918 р. семінарію відвідали два монахи Чину Найсвятішого Ізбавителя о. Йосиф Схрейверс і о. Йосиф Бала. Хоча о. Чарнецький і раніше чув про Редemptористів, можливість ближчого знайомства з ними виникла лише зараз. Захоплений харизмою цього Згромадження, він вирішив приєднатися до Чину, який щойно розпочинав свою діяльність у Галичині. Владика Г. Хомишин з прикрістю прощався з о. Миколаєм, виголошуючи зі смутком: «Отак найкращі мене залишають!» [16].

Характеризуючи душпастирську діяльність отця Миколая Чарнецького, слід підкреслити, що це був період непомітного та скромного служіння греко-католицького священника. Повернувшись із Риму до Станиславівської єпархії, отець Миколай, який здобув науковий ступінь римського доктора та звання професора богослов'я й догматики, природно посів місце серед галицької інтелігенції. Проте він залишався осторонь політичних впливів, уникав участі у колах москвофільських священнослужителів, не втручався в реформи, що провадив єпископ Г. Хомишин. Його основною метою було проголошення Слова Божого і вічних істин Христової Церкви.

1.4 Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (1919–1926)

Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (CSsR) було засноване на півдні Італії св. Альфонсом Лігуорі в 1732 р. Редemptористи східного

візантійського обряду Української Греко-Католицької Церкви завдячують своїм заснуванням бельгійському місіонерові о. Ахілю Деляре, який у 1906 р. прийняв східний обряд, щоб працювати для українських емігрантів Канади [52, с. 72].

Офіційною датою початку історії редемптористів східного обряду в Галичині вважається 16 травня 1913 р., коли було видано адміністративний лист-декрет протоархимандрита про заснування фундації. 27 травня 1913 р. митрополит А. Шептицький та Генеральний уряд в особі отця архимандрита Патрікія Муррея підписали угоду про заснування монастиря Згромадження Найсвятішого Ізбавителя в Галичині [68, с. 1].

11 червня цього року Апостольська Столиця схвалила цю угоду. А вже 21 серпня 1913 р. до Західної України прибула перша група редемптористів. Вони оселилися в невеликому селі Унів поблизу м. Перемишляни на Львівщині. Митрополит А. Шептицький надав їм для користування свою літню резиденцію, яка раніше була Васи́ліянським монастирем. Сьогодні це Унівська Лавра монахів Студійського уставу [35].

Навесні 1918 р. отці-редемптористи вперше завітали до Станиславівської семінарії, і саме після цього візиту до їхньої спільноти приєдналися перші кандидати. Серед тих, хто вирішив долучитися до редемптористів, був отець Миколай Чарнецький. Перед ним стояв нелегкий вибір між трьома монашими чинами: Васи́ліянами, Студитами та Редемптористами. У результаті його вибір припав саме на останніх [8, с. 28–29].

Після першої зустрічі з духівником Станиславівської семінарії, отцем Й. Схрейверсом, той звернувся з листом до протоігумена, висловлюючи надію на його приєднання. У листі зазначалося, що духівник м. Станиславова, отець М. Чарнецький, якому 32 роки, має значні знання та чесноти. Він є римським доктором, викладачем догматики в семінарії в м. Станиславові, глибоко знайомий із творчістю святого Альфонса та перейнятий його ідеями. Окрім цього, він володіє французькою й італійською

мовами, проявляє побожність, простоту, ввічливість і зберігає врівноваженість у настрої. Проте зверталася увага на його слабе здоров'я, яке могло обмежити участь у місіях. Незважаючи на це, зазначалося про готовність прийняти його до спільноти у разі приєднання [66, с. 72].

У серпні 1919 р. отець Миколай Чарнецький, бажаючи вступити до Чину Редemptористів, прибув до їхнього тимчасового монастиря, що знаходився в старій митрополичій палаті в с. Уневі. Уже 1 вересня 1919 р. отець Миколай Чарнецький разом із співбратами переїхав до нового монастиря в с. Збоїськах біля м. Львова, заснованого в жовтні 1918 р. за підтримки митрополита Андрея Шептицького. Саме тут отець Миколай пройшов 15-денні духовні реколекції для приготування до облечин. Обряд облечин відбувся 15 жовтня 1919 р. [61, с. 45–46].

У с. Збоїська згромадженням редemptористів заснований монастир Матері Божої Неустанної Помочі. Саме тут о. М. Чарнецький проходив новіціат (див. Додаток Ж) [88].

16 жовтня 1920 р. Миколай Чарнецький складає свої перші монаші обіти. Отець Стефан Бахталовський згадує, що серед новиків (див. Додаток З), о. М. Чарнецький ретельно та із задоволенням виконував усі обов'язки, вправи й роботи новіціату, часто беручи на себе навіть ті завдання, які не були його прямим обов'язком. Це все він виконував легко і природно, без жодного натяку на марнославство. Серед інших він вирізнявся лише особливою ревністю та смиренністю [16].

Невдовзі після складання своїх перших обітів восени 1920 р. отець Миколай Чарнецький ненадовго залишив м. Львів. Протягом певного часу він виконував обов'язки магістра у новоствореному домі редemptористів при церкві святого Йосифа в м. Станиславові [88].

У 1922 р. до с. Збоїськи повертається отець Схрейверс, а згодом приєднується й отець Миколай, який у вересні 1923 р. складає «вічні обіти». З 3 липня 1922 р. до жовтня 1926 р. отець Миколай Чарнецький проживав у

місцевому монастирі, виконуючи різноманітну душпастирську, адміністративну та місіонерську діяльність.

У 1922 р. восени в монастирі у с. Збоїськах почала функціонувати мала семінарія (ювенат), куди спочатку вступило близько тридцяти хлопців віком від 10 до 12 років, переважно з селянських родин. Отець Миколай Чарнецький викладав тут релігію та польську мову і водночас виконував обов'язки сповідника [88]. Дослідник о. Роман Піх зазначає, що він навчав у ювенаті до 1925 р. та, окрім основних предметів, викладав географію, поезику і стилістику [67, с. 65].

Вступ до монастиря Згромадження Найсвятішого Ізбавителя став органічним продовженням духовного шляху отця Миколая Чарнецького. Його монаше служіння було насичене активною духовно-просвітницькою діяльністю, яка повністю відповідала місіонерській харизмі редемптористів – виконувати служіння в будь-яких обставинах. Отець Миколай не лише проповідував і керував духовними реколекціями, але й займався підготовкою кандидатів до священства, вихованням новіків та братів після новіціату, навчав юнацтво в ювенаті та читав виїзні лекції для семінаристів.

РОЗДІЛ 2

На Волині (1926–1941)

2.1 Місійна праця у Костополі та Ковелі (1926–1931)

Внаслідок третього поділу Речі Посполитої у 1795 році Західна Волинь остаточно перейшла під контроль Російської імперії. При цьому східна частина регіону була приєднана ще раніше, в результаті другого поділу Польщі у 1792 р. [27, с. 243, 249]. Станом на 1795 р. територія нового адміністративного утворення – Волинського намісництва – включала Володимир-Волинський, Ковельський, Луцький, Кременецький та Дубенський повіти [84, с. 114]. Ці землі в подальшому стали важливим полем для місійної діяльності редемптористів, зокрема отця Миколая Чарнецького. Редемптористи не обмежували свою працю Галицькою митрополією і з 1926 р. почали активно діяти на території Волині, Холмщини, Підляшшя та Полісся [59, с. 12].

Редемптористи на Волині — здавалося б, явище малоімовірне. Понад століття тут панувала російська імперія зі своїм впливом і православ'ям. У другій половині 1920-х рр. ці землі знову увійшли до складу Другої Речі Посполитої. Греко-католики на Волині опинилися між двома вогнями: з одного боку – православні громади, які часто потерпали від недостатньої освіти своїх священників, а з іншого – римо-католики, що підтримували тісний зв'язок із польською владою [56].

У 1914 р., після окупації Галичини російськими військами, митрополит Андрей Шептицький, перед своїм арештом і засланням до м. Києва, висвятив свого духівника, о. Йосифа Боцяна, на єпископа Луцького. Проте о. Й. Боцяну так і не вдалося офіційно обійняти цю посаду: польська влада ігнорувала його призначення, а російська влада заарештувала новопоставленого єпископа та заслала його до Сибіру, де він перебував аж до падіння царського режиму [76, с. 240]. Після звільнення в 1917 р. о. Й. Боцяна, за розпорядженням польської влади, вигнали до м. Львова, де

він провів останні роки свого життя і помер у 1926 р. Відповідно, його місце зайняв о. Миколай Чарнецький [81, с. 112].

Львівська дослідниця душпастирської діяльності отця Миколая Чарнецького на Волині Ольга Лупій зазначала, що для реалізації ідеї неоунії, тобто відновлення католицьких парафій східного обряду, бракувало достатньої кількості духовенства. Хоча католицькі священнослужителі-біритуалісти мали здатність проводити богослужіння у двох обрядах, все ж вони не змогли забезпечити належної пастирської опіки для вірян візантійського обряду, оскільки їх підготовка базувалася на західній традиції [44, с. 75]. Першим кроком до поширення неоунії в оновленому форматі зробив Луцький римо-католицький єпископ Адольф Шельонжек [39, с. 12–14; 72, с. 14–15]. Визнаючи проблему дефіциту духовенства як нагальну, він 28 березня 1926 р. запросив до служіння в Луцькій єпархії греко-католицьких священників Згромадження Найсвятішого Збавителя з Галичини [50, с. 87]. Єпископ А. Шельонжек висунув обов'язкову умову: до складу делегації мали входити як бельгійські священники [47, с. 75], так і отець Миколай Чарнецький, що був корінним українцем.

Отець Роман Бахталовський зазначив, що більшу частину свого життя отець Миколай провів на територіях північніше «сокальського кордону» [8, с. 72]. Ще до заснування спільноти редemptористів на Волині отець Миколай Чарнецький двічі відвідував ці землі [30, с. 3].

Улітку 1924 р. два львівські редemptористи, отець Миколай Чарнецький та отець Роман Бахталовський, вирушили у сміливу та небезпечну подорож: вони перетнули заборонений для галичан «сокальський кордон» і дісталися Волині. Ідея місії на Волинь, де тоді проживало чимало переселенців із Галичини, належала о. М. Чарнецькому [77].

Офіційна мета подорожі передбачала відвідання місць, пов'язаних із життям та мучеництвом святого Йосафата. Водночас, за словами О. Лупій, це паломництво також мало іншу, не менш важливу мету – налагодити контакти з місцевим духовенством для подальшого розвитку місійної діяльності на цих

теренах [45, с. 89]. Редемптористи разом із місцевими єпископами обговорювали питання поширення унії, враховуючи, що до середини XX ст. в цьому регіоні проживала громада греко-католиків.

28 березня 1926 р. луцький єпископ Адольф Шельонжек запропонував редемптористам розпочати свою діяльність на Волині [30, с. 3]. До монастиря в с. Збоїська прибув римо-католицький священник Станіслав Зуковський, прелат капітули Луцької дієцезії, який від імені єпископа А. Шельонжека запросив отців-редемптористів взяти участь у підготовці православних монахів для переходу до Католицької церкви [31, с. 4–5]. У відповідь на це запрошення отці Й. Схрейверс та М. Чарнецький відвідали єпископа А. Шельонжека. Саме під час цієї зустрічі о. Миколай познайомився з луцьким єпископом [50, с. 90].

Вдруге отець М. Чарнецький вирушив за «сокальський кордон» на землі Волині 3 квітня 1926 р. [50, с. 90]. Метою цієї подорожі було проведення навчання в м. Луцьку для п'ятох православних монахів, які готувалися до приєднання до Католицької церкви [30, с. 3]. Отець Р. Бахталовський залишив такий запис про служіння о. Чарнецького: скромний монах, з молитвою на вустах, розпочав перший, довгоочікуваний і вимолений пост [8, с. 89].

Після повернення до Галичини 5 травня 1926 р. у с. Збоїських відбулася зустріч о. Миколая Чарнецького з єпископом Йосифом Боцяном, під час якої обговорили місійну працю на Волині» [30, с. 3].

Під час наступної подорожі на Волинь, яка тривала з 19 по 30 червня 1926 р. [30, с. 3], отець Миколай Чарнецький відвідував місцеві громади. Їхні віряни після богослужінь засвідчували свою історичну приналежність до Унійної церкви [45, с. 90–91].

Згодом отець Миколай Чарнецький, на запрошення проунійного римо-католицького священника отця Зельського, 3 липня 1926 р. відслужив богослужіння в місті Берестечко (нині – Луцький район Волинської області) [30, с. 3]. У ході служби він звертався із проповідями українською мовою до

православних, католиків та греко-католиків, які приїхали з Галичини. Загальна кількість присутніх варіювалася від семисот до півтори тисячі осіб. Урочистості супроводжувалися співом хорових колективів із православної церкви Берестечка та прилеглих сіл. До того ж на богослужіння своїх парафіян із сусідніх населених пунктів привіз отець Кінаш [44, с. 75].

Дослідниця О. Лупій зазначала, що отець Миколай мав значну підтримку єпископа А. Шельонжека, який активно заохочував його відвідувати різні села та міста для проведення місій [44, с. 76].

Ближчим поштовхом до заснування монастиря на Волині стала канонічна візитація спільноти редемптористів у Галичині, яка проходила з 27 серпня до 20 вересня 1926 р. Очолив візитацію бельгійський протоігумен отець Каміль Ван де Стен. Його приїзд став гарною нагодою для початку місійної діяльності на Волині. Зокрема, 13 вересня того ж року відбулася зустріч протоігумена Каміля Ван де Стена, віцепротоігумена Йосифа Схрейверса та отця Миколая Чарнецького з єпископом Адольфом Шельонжеком у м. Луцьку [30, с. 3]. Під час цієї розмови остаточно було вирішено, що отці-редемптористи розпочнуть свою місійну діяльність на Волині, заснувавши перший монастир у Костополі [50, с. 94].

Відомо, що з 16 вересня 1926 р. отець Миколай Чарнецький розпочав орендувати будинок у місті Костопіль, який з часом мав стати монастирем. Уже 4 жовтня 1926 р. місцевий єпископ надав дозвіл на відкриття богослужбової каплиці в цьому приміщенні [30, с. 3].

22 жовтня 1926 р. там замешкали три священники. Першим настоятелем бул о. Костенобля, але лише формально для того, щоби задовольнити вимогу єпископа А. Шельонжека. Отець М. Чарнецький з 22 жовтня 1926 р. по 23 січня 1927 р. виконував служіння вікарія настоятеля в Костополі [30, с. 3].

Окрім пастирської діяльності серед вірян, о. Чарнецький продовжував працювати над підготовкою православних до переходу в католицизм. Крім того, 4 грудня 1926 р. о. Миколай отримав від Луцького єпископа А.

Шельонжека дозвіл на відпущення гріхів, які раніше могли відпускати лише місцеві єпископи [30, с. 4].

Кількість вірян у першій чернечій обителі редemptористів поступово збільшувалася. Це створило нагальну потребу організувати греко-католицьку парафію при монастирі в Костополі, адже багато греко-католиків і навіть православних зверталися до священників із духовними запитами [44, с. 77]. Для вирішення цього питання 4 січня 1927 р. о. М. Чарнецький звернувся до Луцького єпископа А. Шельонжека з проханням дати дозвіл на створення та офіційну реєстрацію парафії. Утім, єпископ категорично відмовив, більше того – наказав, щоби всі греко-католики, які поселилися у Волині за останні два роки, а також ті, хто в цей час возз'єдналися з Католицькою Церквою, підпорядковувалися латинському парохіві в м. Костополі [50, с. 101]. Також було наказано місіонерам передати всі метричні книги до місцевого костелу. Коли ієромонах Миколай намагався пояснити, що такі дії можуть бути сприйняті вірянами як намагання до латинізації та полонізації, архієрей відмовився слухати будь-які аргументи. Незважаючи на це, отець Миколай продовжував спроби переконати єпископа, однак той висловив думку, що священники, які не погоджуються з його рішеннями, повинні залишити межі єпархії. Ба більше, єпископ звернувся до владики Григорія Хомишина зі Станиславівської єпархії з проханням прислати місцевих місіонерів. На це владики відповів, що не має можливості надати допомогу, оскільки «в таких обставинах навіть ангелам було б неможливо працювати» [44, с. 77–78].

Не знайшовши більш лояльних священників для поширення унії в своїй єпархії, А. Шельонжек вирішив дозволити редemptористам залишитися, але вимагав, щоб вони залишили Костопіль і знайшли інше місце для свого осідку. Таким чином, спроба створення парафії зазнала невдачі [50, с. 102].

Тим часом польські урядовці почали наполягати, щоб настоятелем у м. Костополі був не українець, оскільки український священник, на їхню думку, провокував поширення націоналістичних настроїв. У відповідь на ці закиди о. Річард Костенобль прибув до м. Костополя 23 січня 1927 р. [8,

с. 96] і негайно відвідав єпископа. Єпископ зустрів його з радістю, сподіваючись, що бельгієць-настоятель матиме інший підхід до справи об'єднання Церкви, ніж місіонери українського походження. Однак незабаром він зрозумів, що в цих питаннях о. Річард дотримується такого ж погляду, як і українські отці. Внутрішні конфлікти стали останньою краплею у відносинах між єпископом і редemptористами, які зрештою залишили м. Костопіль і були змушені шукати нове місце служіння в межах латинської дієцезії [9, с. 42].

Архівні матеріали свідчать про співпрацю отців-редemptористів із римо-католицькими священниками. За даними о. Р. Піха, о. М. Чарнецький 2 лютого, 29 березня, 10 квітня, 23 червня 1927 р. сповідав у латинській парафії м. Костополя, а з 8 по 10 березня, з 11 по 14 квітня був сповідником на латинській парафії м. Кременець [30, с. 4].

Душпастирське служіння завжди мало свої труднощі та не було легким. У 1927 р. отцю Миколаю виповнилося 43 роки, але його здоров'я вже було серйозно підірваним [8, с. 100].

У 1927 р. громада Згромадження Найсвятішого Ізбавителя змінила місце свого перебування на Волині. Новим осередком для монастиря став м. Ковель (див. Додаток II) (нині Волинська область). Редemptористи переселилися туди 11 вересня, орендувавши будівлю, яка виконувала функції монастиря та богослужбової каплиці. У цьому будинку отець М. Чарнецький проживав до 1933 р. Як зазначав отець Роман Бахталовський, місіонери обрали м. Ковель через те, що «на всій Волині не було містечка з кращим транспортним сполученням». З міста розходилося п'ять залізничних ліній, одна з яких безпосередньо з'єднувала Ковель зі Львовом. Це створювало зручні умови для обслуговування навколишніх поселень [8, с. 111].

Хоч чернеча спільнота редemptористів змінила своє місце проживання, вони продовжували здійснювати своє служіння на Костопольщині та в інших місцевостях [30, с. 4].

У процесі поширення католицизму в моделі неоунії римо-католицький єпископат зіткнувся з проблемою нестачі кадрів. Редемптористи розпочали свої місії на Волині, однак масштаби територій для їхньої діяльності значно ускладнювали організацію роботи. У 1926 р. було створено новіціат при монастирі отців-єзуїтів східного обряду в Альбертині, невеликому містечку поблизу Слоніма, що на території Новогродщини (сучасна Білорусь). З 1927 р. проводилась підготовка священників східного обряду у Луцькій семінарії, а в 1928 р. єпископ А. Шельонжек заснував у м. Дубно третій відділ Луцької духовної семінарії для підтримки цієї ініціативи [75, с. 218].

17 вересня 1928 р. ректор Дубнівської семінарії запросив отця Миколая Чарнецького розробити навчальну програму та читати лекції у семінарії. Відомо, що о. Миколай регулярно приїздив із м. Ковеля до м. Дубна для проведення занять або реколекцій для студентів. За даними монастирської хроніки, такі реколекції відбувалися в першій половині жовтня і листопаді 1928 р., а також з лютого, 13 березня та з 23 по 31 грудня 1929 р. У ці дати отець М. Чарнецький відвідував Дубнівську духовну семінарію для викладання [30, с. 4]. Однак у 1929 р. семінарія припинила свою діяльність і лише в 1932 р. була відновлена [75, с. 218].

Перебуваючи на Волині, отець Миколай Чарнецький активно долучався до життя Греко-Католицької Церкви не лише в Галичині, а й за її межами. З архівних матеріалів відомо, що з 20 по 24 липня 1927 р. він брав участь у V Конгресі у м. Велеграді. Цей екуменічний та богословський форум став одним із наймасштабніших заходів свого часу з 1907 р., адже зібрав 350 учасників із 14 європейських країн. Українську делегацію представляли отець М. Чарнецький із Костополя, митрополит ГКЦ А. Шептицький, студит із с. Унева К. Шептицький та інші діячі [13].

Миколай Чарнецький поєднував своє місійне служіння на Волині з викладацькою та формативною роботою, спрямованою на виховання нового покоління богословів. Він був частим гостем семінарії у м. Дубно, а також, за

запрошеннями, регулярно відвідував семінарії у м. Львові та м. Перемишлі [63, с. 50].

Питання щодо призначення єпископа для католиків східного обряду, які мешкали за межами Галичини, ставало дедалі актуальнішим. Ще до проведення Пінської конференції, 6 серпня 1929 р., папський нунцій у м. Варшаві Франциск Мармаджі провів зустріч із отцем Миколою Чарнецьким. Під час цієї розмови обговорювалися кандидатури на посаду єпископа східного обряду для Волині [30, с. 5].

Восени 1930 р. Апостольська Столиця вирішила направити свого посланця для проведення візитації Греко-Католицької Церкви на території, яка раніше входила до складу росії. Постало питання, хто займе цей непростий і відповідальний пост. Увагу Курії привернула постать отця Миколая. Його терплячість, ґрунтовна освіта, відстороненість від політичних пристрастей, а також глибока молитва та спосіб життя, який викликав повагу навіть серед опонентів, створили образ достойного кандидата [8, с. 148].

У другій половині листопада 1930 р. архімандрит редемптористів отець Патрикій Муррей повідомив бельгійського протоігумена отця Циріла Мерсдома про те, що викликає отця М. Чарнецького до м. Риму для обговорення справ, пов'язаних з українцями в Польщі [31, с. 9]. 16 січня 1931 р. його було призначено титулярним єпископом Лебедоса та Апостольським візитатором для Волині, Підляшшя і Полісся [50, с. 114].

Передумови служіння отця Миколая Чарнецького на Волині були тісно пов'язані зі складною політичною ситуацією тієї епохи. На початку XIX століття Волинь перебувала під контролем російської імперії, Унійна Церква була ліквідована, а православ'я утвердилося як домінуюча релігія. Однак після Першої світової війни виникли сприятливі умови для місійної діяльності Католицької Церкви. Саме в цей час отець М. Чарнецький, чернець редемптористської спільноти, активно долучився до цього служіння. Захоплення місійною діяльністю спонукало його ініціювати поїздку за «сокальський кордон», щойно така можливість з'явилася.

У 1924 та 1926 рр. о. М. Чарнецький самостійно відвідував парафії Волині, налагоджував контакти з місцевим духовенством, що стало основою для подальшої місійної роботи редемптористської спільноти в регіоні. Його місія була спрямована на зміцнення єдності з Апостольським Престолом, розвиток життя східного обряду, а також підтримку церковної активності на цих територіях. Його внесок у формування національно-культурної ідентичності місцевого українського населення був також неоціненним.

У період з 1926 по 1931 рр. о. Миколай виконував душпастирське служіння на Волині в якості ченця-редемпториста. Першим осередком спільноти стало містечко Костопіль, де ченці мешкали майже рік, а згодом переселилися до м. Ковеля. Його душпастирська діяльність охоплювала не лише таїнства чи богослужіння, але й організацію церковного життя: створення адміністративних структур, формування парафіяльних громад, підтримка східного обряду, тощо. Завдяки тривалому перебуванню на Волині він добре розумів виклики, які стояли перед регіоном. Саме це стало одним із ключових факторів призначення його Апостольським візитатором для Волині, Підляшшя та Полісся.

2.2 Єпископ Чарнецький – екзарх Волині, Полісся, Підляшшя (1931–1941)

Апостольська праця на Волині, Підляшші та Поліссі потребувала створення єпархії східного обряду. Цю нагальну необхідність усвідомлювали не лише о. М. Чарнецький і отці-редемптористи, але й василіяни, ченці Студійського уставу, єзуїти східного обряду та всі інші священники, які здійснювали душпастирську діяльність у цьому регіоні [9, с. 62]. Через це ідея швидкого створення єпархії швидко поширилася серед представників унійного духовенства Волині. Попри те, що польський уряд чинив перепони для її втілення, Рим, розуміючи складність ситуації та керуючись IX пунктом конкордату, укладеного з Польщею в 1925 р., ухвалив рішення висвятити

єпископа східного обряду для цих територій, зокрема Волині та Холмщини [50, с. 115].

Відкривши монастир і церкву в м. Ковелі, отець Миколай з великим завзяттям прагнув зберегти чистоту східного обряду в Літургії. Його ревно діяльність не залишилася непоміченою: у 1931 р. папа Пій XI призначив ієромонаха Миколая Чарнецького титулярним єпископом Лебедським та Апостольським візитатором для українців-католиків Волині та Полісся (див. Додаток К) . Глибоко зворушений, він звертається до співбратів із проханням про молитву, зізнаючись: «... Мене вдарив грім... прошу всіх о ласкаві молитви, яко нищ і убог єсьм аз» [74].

Після прийняття рішення про єпископську хіротонію та служіння, отець М. Чарнецький розпочав підготовку до свячень. Архівні матеріали спільноти редemptористів свідчать, що о. Миколай ще довго перебував у глибоких роздумах стосовно майбутніх викликів. Генеральний настоятель отець Патрикій Муррей у листі до протоігумена Бельгійської провінції отця Мерсдома зазначав: «Бідолашний отець Чарнецький усе ще не може оговтатися від свого призначення, однак смиренно прийняв Божу волю» [32, с. 4].

Єпископська хіротонія о. Миколая Чарнецького відбулася 8 лютого 1931 р. у м. Римі. Головним святителем під час хіротонії став Станиславівський єпископ Григорій Хомишин, а співсвятителями – владика Джованні Меле, єпископ Лунгро для італо-албанців в Італії, та владика Петрас Пранчішкус Бачис, титулярний єпископ Олімпа [74].

Очевидці згадували, як під час свячень мітра, яку покладали на голову новообраному єпископу, несподівано зсунулася і впала на підлогу. На це владика Миколай зауважив, що вона впаде ще раз, але тоді вже разом із його головою, подібно до того, як це сталося зі святим Йосафатом. Як показав час, його слова стали пророчими – мученицька смерть ще була попереду [49, с. 137]. Символом його апостольської місії єднання стали слова, викарбувані на пам'ятному образку (див. Додаток Л): «Щоб усі були одно» [9, с. 66].

Після отримання єпископських свячень владику Миколай Чарнецький залишався в м. Римі ще місяць. Він проживав у монастирі святого Альфонса та займався вирішенням питань у Конгрегації Східних Церков, адже його призначення на посаду Апостольського візитатора для католиків східного обряду в Польщі, тобто поза межами Галичини, вимагало узгоджень із польським урядом [32, с. 9]. Кандидатура єпископа Миколая не викликала особливого задоволення в польських католицьких колах, проте перешкодити її затвердженню було неможливо, оскільки така номінація, як зазначала В. Чорнописька, відповідала канонічному праву Церкви [86, с. 67].

Для забезпечення дотримання всіх тонкощів ватиканської дипломатії єпископу Миколі Чарнецькому було видано ватиканський паспорт. Цей документ підтверджував його статус офіційного дипломатичного представника Апостольського Престолу в Польщі. Крім того, паспорт давав єпископу можливість здійснювати візитації східних католиків [86, с. 67–68].

У газеті «Правда» від 8 березня 1931 р. була опублікована стаття під назвою «Голос Білорусинів», де було зазначено: «Преосвященний єпископ Миколай Чарнецький виконуватиме свої єпископські обов'язки серед уніатів білорусів та українців. Проте варто сподіватися, що ця ситуація є лише тимчасовою, і що в найближчому майбутньому Преосвященний єпископ Чарнецький зможе створити на цих теренах постійні єпархії, побудовані на етнографічних та національних засадах» [2, с. 2].

3 квітня 1931 р. єпископ Миколай Чарнецький повернувся до міста Ковель і оселився в монастирі редемптористів, який став його резиденцією як Апостольського візитатора на багато років [64, с. 85]. На момент його повернення монахи-редемптористи проживали в орендованому будинку. Саме того ж року, 15 вересня, Луцький єпископ А. Шельонжек офіційно затвердив монастир у м. Ковелі [50, с. 123]. Редемптористська спільнота отримала у своє розпорядження дерев'яну церкву, яку колись царська росія використовувала для військових потреб. Ця храмова споруда, відома як гарнізонна церква Святого Юрія, була передана польським урядом. Спочатку

будівлю було надано в оренду терміном на 30 років, після чого редемптористи мали отримати її у власність [8, с. 178]. Урочисте посвячення новозбудованого монастиря і церкви Святого Юрія відбулося 16 жовтня 1932 р. під проводом владики Миколая Чарнецького [30, с. 6]. У подальші роки саме в цьому храмі часто проводилися урочисті богослужіння, а також звершувалися священничі свячення під його керівництвом [50, с. 123].

У газеті «Правда» подія була описана так: у неділю, 16 жовтня, в місті Ковель на Волині відбулося значне церковне свято. Цього дня посвятили відновлену греко-католицьку церкву та новозбудований монастир отців редемптористів. На богослужіння зібралися не лише греко-католики, а й чимало вірян інших конфесій. У тексті також зазначалося, що об'єднання християн за «сокальським кордоном» стає дедалі міцнішим і охоплює ширші спільноти [5, с. 9]. Після освячення монастир став єпископською резиденцією, а храм – катедрою. Дослідниця Наталія Колб зауважує, що катедра єпископа Миколая розташовувалася у м. Ковелі, тоді як його резиденція функціонувала в монастирі у м. Дубно [38, с. 80].

За матеріалами газети «Діло», єпископ Миколай провів зустріч із Папою Пієм XI 1 грудня 1936 року [3, с. 1], а вже у 1938 р. єпископ Миколай здійснив свою останню подорож до Італії та м. Риму [4, с. 7]. Зокрема, з 27 квітня по 1 травня він взяв участь у «Тижні Східного християнства», що відбувався в місті Флоренція. Відомо, що 28 квітня єпископ Миколай Чарнецький відправив архієрейську літургію разом із єпископом Олександром Євреїновим [30, с. 9].

Як Апостольський візитатор, владики Миколай Чарнецький активно брав участь у численних заходах Католицької Церкви, що проходили за межами Папської держави. У період з 1931 до 1939 рр. він відвідав такі країни, як Ірландія, Велика Британія, Австрія, Франція, Бельгія, Чехословаччина, Югославія, Угорщина та інші [50, с. 135].

Велеградські конгреси залишалися важливим майданчиком для екуменічних зустрічей у міжвоєнний період. Владика Миколай Чарнецький

взяв участь у Третьому Велеградському конгресі 1911 р. як священник Станиславівської єпархії, а у П'ятому конгресі 1927 р. – вже як священник із м. Костополя на Волині. У період свого єпископського служіння він був учасником Сьомого Велеградського конгресу, який проходив з 15 до 19 липня 1936 р. (див. Додаток М) [30, с. 9].

За даними дослідника отця Руслана Піха, єпископ Миколай долучався до багатьох важливих заходів у житті Римо-Католицької Церкви. Як Апостольський візитатор, він виконував значний обсяг служінь: освячував новозбудовані каплиці, очолював урочисті богослужіння, здійснював душпастирські візити до парафій (які інколи тривали цілий місяць), проводив духовні реколекції для священників східного обряду, котрі служили в межах римо-католицьких дієцезій, уділяв Святі Тайни та займався іншими пастирськими завданнями [50, с. 137–141].

Початок Другої світової війни застав єпископа Миколая у м. Львові. Спершу він проживав у приватному помешканні одного зі своїх знайомих неподалік монастиря на вулиці Зибликевича. Одягнений у простий робітничий одяг, він збирав каміння на вулицях, щоб забезпечити себе їжею. У той самий час він потайки слухав сповіді і відправляв Службу Божу. Пізніше, коли ситуація дещо стабілізувалася, єпископ поселився у монастирі на тій же вулиці. За іншими свідченнями, Миколай від початку війни вже мешкав у монастирі. Отець де Вохт зазначає у своїх записах, що преосвященний М. Чарнецький з 30 серпня 1939 р. перебував саме в цьому монастирі. Можливо, він лише короткий час проживав у приватному помешканні, але постійно підтримував зв'язок із монастирем [9, с. 114].

Успішна місія редемптористів на Волині була зруйнована радянським режимом усього за кілька днів. Єпископ Миколай Чарнецький так і не отримав можливості повернутися до м. Ковеля чи інших містечок і сіл Волині, Підляшшя та Полісся [54, с. 3]. У наступні десятиліття його головна справа – утвердження церковної єдності – зазнала майже повного знищення. Духовенство було обкладене надмірними податками, церковні землі –

конфісковані, а зв'язок із Ватиканом через «залізну завісу» фактично припинився. Будь-яка інформація доходила до Апостольської Столиці лише завдяки «таємним кур'єрам» [37, с. 91].

Митрополит Андрей Шептицький, реагуючи на зміни в суспільно-політичній ситуації, намагався повернути єпископу Миколаю Чарнецькому його душпастирські повноваження для опіки над вірними східного обряду на Волині, проголосивши його екзархом [50, с. 158].

Офіційне призначення владики Миколая Чарнецького на посаду екзарха Волині, Підляшшя, Полісся та Холмщини відбулося вже під час німецької окупації. З цього приводу біограф о. С. Бахталовський зазначав, що єпископ Чарнецький не мав змоги повернутися до м. Ковеля, оскільки німецька влада заборонила йому проживати на території його Візитатури (Волині). Через це він був змушений залишатися у м. Львові [9, с. 119–120].

У червні 1941 р. завершився перший етап радянської окупації. Для владики Миколая Чарнецького цей період став часом напруженого очікування. Однак зміна влади в тому ж році не привела до бажаних результатів. Попри отриманий від Апостольської Столиці дозвіл виконувати обов'язки екзарха, владика наштотхнувся на заборону такої діяльності з боку «Рейхскомісаріату» [50, с. 162–163].

Миколай Чарнецький став значущою постаттю не тільки для України, але й для Білорусі, де також відігравав важливу роль. Коли були створені екзархати для білоруських греко-католиків, Великої України та росії, саме його призначили тимчасовим екзархом для білоруських греко-католиків. Він чудово орієнтувався в цьому регіоні. Зокрема, на Поліссі, де змішуються білоруські та українські етнічні села, а кордон формується більше історично та політично, ніж за географічними чи етнографічними принципами [80].

У таких непередбачуваних суспільно-політичних умовах завершився період служіння владики Миколая Чарнецького як Апостольського візитатора Волині, Підляшшя та Полісся. Упродовж 1931–1939 рр. його діяльність була надзвичайно різноманітною: вона охоплювала як

душпастирське служіння для духовенства і мирян по той бік «сокальського кордону», так і дипломатичну місію як представника Ватикану. Єпископське служіння Миколая Чарнецького було позначене численними труднощами, викликами й перепонами. Утім, його напружений графік і внесок у справу поширення Доброї Новини свідчать про глибоку відданість своїй місії та незламну вірність Католицькій церкві.

РОЗДІЛ 3

У лещатах тоталітарних держав (1941–1959)

3.1 Львівський період (1941–1944)

Із сімдесяти чотирьох років земного буття блаженного Миколая у м. Львові він сумарно прожив близько чотирнадцяти. Здається, що це не так багато, проте цього часу вистачило, аби залишити глибокий слід і здобути особливе місце в історії міста.

Отець С. Бахталовський підкреслював, що початок Другої світової війни застав владика Миколая у м. Львові. Він перебував у монастирі святого Климентія, який також був провінційним домом із храмом Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці, розташованим на вулиці Зибликевича, 30 (нині – вул. Івана Франка, 56) [88].

Монастирський комплекс включав великий будинок та церкву Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії. Станом на 12 січня 1940 р. тут проживало 13 осіб, разом із владикою Миколою Чарнецьким [63, с. 70]. Під час Другої світової війни цей монастир залишався постійним місцем перебування єпископа, поки його не заарештували 11 квітня 1945 р. [53, с. 237–239].

Проживаючи у м. Львові, єпископ Миколай Чарнецький активно брав участь у житті Львівської архієпархії. Зокрема, 22 грудня 1939 р. він став співсвятителем під час хіротонії Йосифа Сліпого. Ще раніше, 25 листопада того ж року, під час аудієнції папа Пій XII призначив отця Йосифа Сліпого Львівським єпископом-коад'ютором із правом наступництва, а також титулярним архієпископом Серреса в Македонії. Хіротонію було проведено таємно в митрополичій резиденції, і співсвятителями виступили митрополит Андрей Шептицький, єпископ Микита Будка та єпископ Миколай Чарнецький [40, с. 423–424].

14 листопада 1940 р. владика виголосив доповідь перед учасниками собору на тему «Про подвиги святих мучеників за віру та наслідування їх». У

своєму виступі він підкреслив історичний розвиток Хрестової Церкви, згадав мучеників Греко-Католицької Церкви та закликав до стійкості перед викликами того часу. У 1941 р. єпископ Миколай продовжив свою діяльність, беручи участь у Другому Архієпархіальному соборі. Зокрема, він служив Молебень на початку засідань 25 квітня, 22 серпня, 19 вересня та 31 жовтня. 2 травня ознайомив учасників із інструкцією щодо «Релігійної співучасті з акатоликами», а вже 13 червня виступив із доповіддю на тему «Про становище Унії на Волині» [92, с. 340, 364–365]. Важливою подією стало також його обрання 28 листопада до складу Церковного суду II інстанції [93, с. 98, 105, 124, 135, 155, 160].

Не маючи можливості перебувати у своєму екзархаті, єпископ Миколай Чарнецький із вересня 1941 р. почав працювати викладачем у Львівській семінарії, яка відновила свою діяльність у серпні того ж року. У період з 1939 до 1941 рр. навчання було зупинено внаслідок радянської окупації та руйнування частини будівель через бомбардування. Освітній процес відновився 20 вересня 1941 р. і тривав до квітня 1945 р. [36, с. 124–125]. Владика Ярослав Приріз, редemptорист, у своїх спогадах зазначав, що студенти вважали єпископа М. Чарнецького святим через його внутрішній спокій, глибоку віру в Боже провидіння, смирення та молитовний дух. Для них він був найкращим прикладом монаха і взірцем людяності загалом [70, с. 81].

Під час гітлерівської окупації владика Миколай Чарнецький провів свої треті реколекції для студентів Львівської семінарії, які тривали з 19 до 28 січня 1942 р. Він наголошував на «унікальності покликання та постійній вдячності Богові за нього», «мужній самопошвяти та ревності у здійсненні душпастирських обов'язків», «участі у духовній боротьбі, зростанні в благодаті та чеснотах», а також на «особистому наслідуванні життя та поведінки Ісуса Христа». З огляду на складні обставини того часу, владика відкрито говорив про виклики, які можуть очікувати майбутніх священників. Він підкреслював, що сучасність ставить перед ними чимало вимог: як з боку

Бога, так і суспільного менталітету. Єпископ наголошував, що теперішні часи потребують «велетнів духа», подібних до святого Йосафата чи Веніямина Рутського, справжніх апостолів, готових до важкої праці, страждань та навіть до прийняття мученицької смерті за віру [58, с. 153–166].

На свято Богоявлення Господнього, 19 січня 1943 р., владика Микола Чарнецький разом з єпископом Йосифом Сліпим проводили освячення води [7, с. 14].

7 липня 1944 р. владика Миколай Чарнецький очолив святкування храмового дня у Свято-Іванівській лаврі на Чернечій горі в с. Кривчицях неподалік м. Львова. Урочистості організували отці-студити [6, с. 4].

Під час німецької окупації, як відзначав О. Турій, редемптористи не лише відновили богословські студії, а й провели свячення кількох священників [83, с. 68]. 2 серпня 1941 р. владика Миколай Чарнецький здійснив свячення о. Дмитра Леб'яка та о. Прокопія Ламаги, 3 січня 1943 р. – о. Євгена Пелеха, а 16 липня 1944 р. – о. Михайла Залізняка. Під час другої радянської окупації, 12 лютого 1945 р., він висвятив о. Степана Захарківа та о. Василя Михайлюка [33, с. 4].

У 1944 р. відбулися значні зміни, які вплинули на становище Греко-Католицької Церкви в Галичині. Наприкінці липня німецькі війська були змушені відступити на захід, і вся територія Галичини знову опинилася під контролем радянських військ. Повернення антирелігійної радянської влади стало очевидним сигналом для місцевого населення: Церкві належало пережити непростий період. 1 листопада 1944 р. перестало битися серце митрополита Андрея Шептицького. Єпископ Миколай Чарнецький разом із іншими ієрархами ГКЦ – Йосифом Сліпим, Микитою Будкою, Йосафатом Коциловським та Григорієм Лакотою – взяв участь у заупокійних богослужіннях. Незадовго після цього він був присутній на інтронізації нового митрополита Йосифа Сліпого [11, с. 151, 153]. Однак невдовзі після смерті Андрея Шептицького розпочалася організована КДБ кампанія з

насильницької ліквідації Греко-Католицької Церкви, що відкрила ще одну темну сторінку її історії.

Отже, з червня 1941 р. до кінця 1944 р. єпископ Миколай Чарнецький проживав у м. Львові в монастирі святого Климента, де активно залучався до життя Львівської архієпархії та своєї чернечої спільноти. Історичні документи свідчать про його палке прагнення повернутися до екзархату на Волині. Проте його намір не був реалізований через заборону німецької окупаційної влади. Попри це, єпископ підтримував зв'язок із духовництвом екзархату, а під час соборів екзархів обговорював актуальні питання і можливість повернення до служіння, якщо обставини дозволять. Він сприяв збереженню єдності між духовництвом та вірянами, надавав їм настанови, забезпечував підтримку духовного життя навіть у складних умовах війни, а також сприяв співпраці в умовах нестабільності того часу. Така активна і всебічна пастирська діяльність не могла залишитися непоміченою радянською владою, яка згодом розпочала масштабні репресії проти Греко-Католицької Церкви та її ієрархів.

3.2 Переслідування москвою та арешт (1945–1956)

Під час візиту Папи Івана Павла II до України, він оголосив про беатифікацію цілої плеяди українських новомучеників. Серед них був і святий Миколай Чарнецький. Примітно, що перший ректор Українського католицького університету отець Михайло Димид доклав зусиль, щоб ім'я Миколая Чарнецького очолило список блаженних. Він зазначав, що постать Миколая Чарнецького символізує всіх новомучеників та тих, хто постраждав за віру під час жорстоких переслідувань радянської епохи.

Війна та встановлення нових режимів під проводом більшовицьких «визволителів» позбавили ревного душпастиря можливості виконувати свій духовний обов'язок на ввірених йому землях.

27 липня 1944 р. радянські війська знову увійшли до м. Львова. Слід віддати належну шану митрополиту Андрею Шептицькому, який активно

підтримував, організовував і очолював діяльність Української Греко-Католицької Церкви в умовах московської навали. Однак його передчасна смерть 1 листопада 1944 р. зупинила цю важливу роботу. Після нього керівництво Церквою перейняв Йосиф Сліпий, якому судилося зазнати чималих випробувань заради її збереження [49, с. 138].

За оцінкою дослідника церковної історії Б. Боцюрківа, у період німецько-радянської війни органи державної влади демонстрували дещо м'якше ставлення до Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) та релігії загалом, порівняно з подіями 1939–1941 рр. Єпископів і духовенство не переслідували, священнослужителів, дияконів і семінаристів звільняли від військової служби. Не проводилися відверті антирелігійні кампанії, а радянські військовослужбовці, включаючи офіцерів, зрідка могли бути присутніми на церковних службах [19, с. 64].

Коли радянські війська вдруге увійшли в Галичину у 1944 р., для Преосвященного владыки М. Чарнецького розпочався довгий і тяжкий шлях страждань [16]. Цього разу радянська влада була ретельно підготовлена, маючи чітко сформульований план щодо регіону. Одним із ключових пунктів цього плану стало примусове приєднання Греко-Католицької Церкви та її духовенства до російської Православної Церкви. У разі відмови таке об'єднання мало завершитися ліквідацією УГКЦ. Однак духовенство УГКЦ категорично відкинуло ідею переходу під юрисдикцію російської Православної Церкви, що фактично означало б їхнє самознищення. Як наслідок, у ніч з 10 на 11 квітня 1945 р. більшість єпископів і священників було заарештовано [49, с. 138].

Кримінальну справу № 68069-ФП (див. Додаток Н, піддодаток Н1), порушену «за звинуваченням Сліпого Йосифа Івановича, Чарнецького Миколи Олексійовича та інших за статтями 54–1 «а» і 54–11 Кримінального кодексу УРСР», представлено у семи томах загальним обсягом 1963 аркуші. Справу розпочали 11 квітня 1945 р., а завершили 10 травня 1946 р. Четвертий

і п'ятий томи мають безпосереднє відношення до єпископа Миколая Чарнецького [22].

Агентурно-оперативну справу під кодовою назвою «Ходячі» львівське НКВС розпочало в останній день грудня 1939 р. До числа перших восьми осіб, які стали об'єктами цієї справи через своє вороже ставлення до «возз'єднання» західноукраїнських земель з УРСР, увійшли ієрархи УГКЦ і представники вищого духовенства м. Львова. Через рік, до 18 грудня 1940 р., список головних фігурантів справи був помітно розширений. Під шостим номером у ньому з'явилося ім'я єпископа Миколая Чарнецького [22].

Дослідник В. Білас зазначив, що в справі фігурувало 50 осіб, серед яких була значна кількість священиків. У лютому 1945 р. справа була поновлена із залученням 15 осіб для її завершення. План завершення особисто схвалив народний комісар державної безпеки СРСР В. Меркулов [22].

Слід зауважити, що перше звинувачення у постанові на арешт єпископа Миколая Чарнецького (див. Додаток Н, піддожатки Н2, Н3) було складено 26 березня 1945 р. капітаном державної безпеки 4-го відділу 2-го управління НКДБ УРСР Константином Бріккером. Під час арешту кир Миколая обшук тривав 3 години 20 хвилин [22].

Процес арешту єпископа Миколая Чарнецького описав тодішній віцепротоігумен Галицької провінції о. Йосиф де Вохт. Подія розпочалася ввечері, коли о 20:00 до монастиря отців Редemptористів прийшло шість агентів НКВС. Один із них запитав: «Хто тут мешкає?» Після того як було названо прізвище М. Чарнецького, вони негайно перервали о. Й. де Вохта і наказали провести їх до єпископа. Постукавши в двері його кімнати, почули звичний привіт: «Слава Ісусу Христу!». Коли о. де Й. Вохт відчинив і представив гостей, агенти різко відіпхнули його і, увірвавшись до кімнати, зачинили двері за собою. Владика підвівся назустріч, але один із прибулих відразу почав його обшукувати, немов шукаючи зброю. Надії знайти якісь багатства у скромного єпископа виявилися марними; забрали лише кілька чаш, реліквій, єпископський хрест і перстень. Після цих дій агенти розпочали

допит, що тривав досить довго. Владика М. Чарнецький, не чинячи спротиву, із глибоким зворушенням попросився з співбратами. Перед тим як залишити свою кімнату, він звернувся до о. Й. де Вохта з проханням надати йому останнє розрішення. Отець згодом був змушений підписати документ зі словами: «11 квітня 1945 року, о 23:00, Чарнецький Миколай був арештований агентами НКВД відповідно до законних процедур і без застосування насильства». Після цього агенти запечатали двері до кімнати єпископа та до бібліотеки. Сама операція в монастирі була забезпечена серйозними заходами безпеки – навколо будівлі сторожило двадцять агентів НКВС. Усього ж у цій акції брали участь 26 осіб, які після завершення від'їхали з місця події [26, с. 164–166; 43, с. 462].

Від цього моменту єпископ М. Чарнецький став жертвою радянського терору. Його, разом з іншими єпископами Української Греко-Католицької Церкви, заарештували і поставили перед судом та інкримінували «співпрацю з німцями» – тими самими, які фактично не дозволили йому виконувати архієрейські обов'язки на Волині. Окрім цього, його також звинуватили у діяльності як «агента Ватикану» [28, с. 82–83]. Новини про арешти греко-католицького духовенства викликали занепокоєння та тривогу не лише серед вірян УГКЦ, а й у стінах Апостольської Столиці [73, с. 21].

Початком мук і страждань Миколая Чарнецького стала в'язниця НКВС на вулиці Лонцького у м. Львові, де він перебував із 11 по 20 квітня 1945 р. [50, с. 181–182]. Незабаром його перевели до київської в'язниці, де піддавали тортурам і знущанням, поки він чекав на розгляд сфальсифікованої справи в суді [49, с. 138].

Перші офіційні звинувачення проти владики М. Чарнецького були висунуті 14 травня 1945 р. [50, с. 182]. У матеріалах кримінальної справи (див. Додаток Н, піддодаток Н4) міститься інформація про 60 допитів єпископа Миколая Чарнецького [29].

Розслідування тривало понад рік. За наявною інформацією, останній допит єпископа М. Чарнецького відбувся 25–26 квітня 1946 р. Уже 10 травня

1946 р. начальник 5-го відділу слідчої частини МДБ УРСР, капітан Майоров, підготував детальний список з 98 пунктів, що включав «речові докази», вилучені під час обшуків і арештів. Усі ці матеріали були додані до слідчої справи [29].

29 травня о 13:00 у м. Києві розпочалося закрите засідання Військового трибуналу, яке з перервами тривало до 00:30 год 4 травня 1946 р. Владика Миколая Чарнецького було засуджено до 5 років позбавлення волі та на 3 роки заслання [29].

Під час відбування терміну покарання єпископ Миколай Чарнецький пройшов через низку різноманітних концентраційних таборів, розташованих у північно-східних регіонах радянського союзу. У цих таборах панували голод і постійні знущання. В'язнів часто будили серед ночі для допитів, які супроводжувалися жорстокими тортурами. Виснажлива праця вимотувала їхній організм, а мінімальне харчування та відсутність можливості спілкуватися з близькими часто призводили до передчасної смерті каторжників.

У червні 1946 р. розпочався етап до Сиблагу за маршрутом Москва – Новосибірськ – Маріїнськ. Тут владика Миколай Чарнецький перебував разом із митрополитом Йосифом Сліпим, отцем Петром Вергуном та протоігуменом Василянського Чину отцем Віталієм Градюком [59, с. 19; 76, с. 174]. Наприкінці того ж року його перевели за маршрутом Орлово-Розово – Кіров – Печора. У грудні 1947 р. відбувся ще один етап – з Інти через Воркуту до Печори [11, с. 179]. У місті Печора владика Миколай залишався до серпня 1948 р., після чого його перевели до табору в селищі Явас, розташованому в межах Мордовської АРСР [65, с. 246].

До 1950 р. справу владики Миколая Чарнецького переглядали тричі: 1 травня, 10 травня та у червні 1948 р. Це було обумовлено наказом Міністерства внутрішніх справ, Міністерства державної безпеки та прокуратури СРСР. Вони розпорядилися утримувати єпископа в особливому таборі в місті Печора (Комі АРСР) як небезпечного злочинця [65, с. 246].

М. Чарнецький неодноразово перетинався з владикою Йосифом Сліпим на етапах і в таборах. Й. Сліпий зазначав, що навіть у нелюдських умовах М. Чарнецький продовжував виконувати свої душпастирські обов'язки. Він докладав особливих зусиль, щоб служити в'язням, надаючи їм важливе для нього Таїнство Сповіді (див. Додаток П). Завдяки його старанням, за словами одного зі свідків, табір почав нагадувати монастир [74].

Наприкінці 1947 р. владику Миколая Чарнецького разом із митрополитом Йосифом Сліпим було переведено до концтабору посиленого режиму в містечку Воркута. Там, попри вже поганий стан здоров'я, єпископа Миколая змусили виконувати важку фізичну працю в кузні, що ще більше підірвало його здоров'я [49, с. 139].

У 1956 р. стан здоров'я владики настільки погіршився, що лікарі майже не залишали надії на його виживання. Йому навіть підготували одяг, у якому зазвичай ховали померлих в'язнів. Табірне керівництво, впевнене в безнадійності його хвороби, вирішило відправити владику до м. Львова, аби уникнути звинувачень проти радянської влади у можливій смерті єпископа. Після одинадцяти років тяжких випробувань його, важко хворого, «змилосердившись», відпускають додому... аби доживати останні дні [16].

Проводячи паралелі між методами впливу більшовиків середини ХХ століття та діями російської армії в ХХІ ст. під час війни проти України, можна зробити висновок про їхню деградацію. Жорстокість, катування, несправедливість і брехня залишаються їхньою основною зброєю, адже іншого ресурсу вони не мають. У минулому столітті від рук російських військових загинуло багато українських єпископів, священників, монахів та простих громадян, які відстоювали свою віру в Бога та Україну як вільну державу. На жаль, сьогодні ця кривава історія повторюється: знову гинуть люди через несправедливу війну. Відомо, що тисячі українських військовополонених і цивільних утримуються російськими окупантами в нелюдських умовах, зазнаючи катувань і психологічного тиску. Серед них є й священники. Кожна з цих доль залишає невмирущий слід в історії та стає

прикладом для майбутніх поколінь. Життя і духовний подвиг владики Миколая Чарнецького слугують яскравим прикладом мучеництва за Христову віру й натхненням до наслідування навіть через століття.

3.3 Життя після ув'язнення (1956–1959). Вшанування пам'яті

У 1956 р. владика Миколай Чарнецький повернувся до м. Львова. Редемптористи о. П. Дмуховський, о. Б. Репетило та інші прибули на залізничний вокзал, щоб зустріти свого Єпископа. Сестри Милосердя святого Вінкентія, с. Онисима Римик і с. Миколая Пандрак, які стали свідками цієї події, згадують: коли їхні священики привели Владика з вокзалу на вулицю Огієнка, де проживало близько двадцяти сестер, у домі запанувала глибока тиша. Перед ними постав він – дуже худий, ніби лише шкіра та кості. Це видовище було настільки важким, що багато сестер не змогли стримати сліз. Підтримуючись на палиці, він виглядав сильно виснаженим. Однак після хвилинної паузи Владика звернувся до них із проханням не сумувати і запросив усіх піти до каплиці, щоб разом заспівати «Тебе Бога хвалимо» [16].

Владика тричі переніс гепатит (жовтяницю) і страждав на численні інші хвороби, через що змушений був негайно звернутися до лікарні. Багато хто вважав, що Кир Миколай проживе вже недовго, але Господь дарував йому нові роки життя, бо цей духовний наставник був надзвичайно важливим для Української Церкви. Згодом владика одужав, що сприймалося як справжнє диво. Ті, хто навідувався до нього, розповідали, що часом ставали свідками його стану духовного піднесення. Навіть у періоди тяжкої хвороби Преосвященний Миколай залишався вірним своїй місії Доброго Пастиря: він підтримував своїх співбратів, готував кандидатів до священства та висвятив понад десяток священиків [16].

Незважаючи на невтішні прогнози лікарів, Кир Миколай зміг прожити ще майже три роки, невпинно працюючи задля підпільної Церкви. Останні роки життя він провів у домі брата-редемпториста Климентія Білогубки

(1907–1985) на вулиці Вечірній, 7 (див. Додаток Р, піддодаток Р1) (Залізничний район, будівля нині знесена).

Він заряджав духовною енергією вірних, відновлював єпископське служіння та рукополагав тих, хто був готовий присвятити себе переслідуваній Церкві. Таким чином було започатковано нову хвилю покликань до Чину Найсвятішого Ізбавителя в умовах підпілля. «Компетентні органи» не залишили без уваги діяльність Кир Миколая. З ним неодноразово проводили «виховні бесіди», однак навіть КДБ не могло осягнути весь масштаб його роботи. «Мене викликали й казали: ви висвячуєте людей... Казали, що вже висвятили 13 священників. Але вони не здогадалися, що загалом їх було 52», – розповідав Кир Миколай у вузькому колі [88].

У середині 1950-х рр., після звільнення значної частини греко-католицького духовенства, серед яких були й колишні викладачі Львівської Богословської Академії та Станіславівської семінарії, виникла можливість задуматися про більш організовану підготовку нових кандидатів до священства. Особливу надію на відродження Церкви вселило звільнення єпископа Миколая Чарнецького. Однак ця «свобода» була суворо обмежена постійними утисками з боку атеїстичної системи [69].

Одним із першочергових завдань керівництва підпільної УГКЦ стало формування духовенства через добір, навчання та висвячення кандидатів у священники. На початку 1957 р. єпископ Миколай Чарнецький ініціював створення підпільної семінарії. Цю подію згодом згадував владика Ф. Курчаба, зазначаючи: «Преосвященний Миколай рекомендував знайти підручники та розпочати навчальний процес. З цією метою редемптористи придбали будинок у селі Зимна Вода поблизу Львова для підготовки майбутніх священнослужителів» [10, с. 83].

Останні роки свого життя владика Миколай проживав як справжній монах, повністю дотримуючись усіх принципів чернечого життя. Він присвячував час молитві і вдень, і вночі.

Багаторічне перебування в радянській неволі, тяжкі випробування та постійні знущання повністю виснажили сили колись міцного організму владики. Владика виглядав як «живий скелет (див. Додаток Р, піддодаток Р2), лише бліда тінь людини: викривлені уста, зовсім біла борода, а з глибоких очних западин світилися двоє темних очей. Його весь вигляд виказував величезне терпіння. Але навіть у такому стані владика зберігав спокій духу, наповнений якимось невимовним миром. У ньому відчувалося щось, що нагадувало не земне, а небесне» [50, с. 204].

На початку 1959 р. у єпископа Миколи Чарнецького було діагностовано онкологічне захворювання дванадцятипалої кишки, після чого його госпіталізували до лікарні, де піклування над ним здійснювали Сестри Милосердя святого Вінкентія [50, с. 204].

Життєвий шлях єпископа-мученика завершується в оселі співбрата по чину – майбутнього місцеблюстителя митрополичого престолу та одного з блаженних УГКЦ, отця Василя Величковського (1903–1973). З часу свого повернення з ув'язнення у 1955 р. й до повторного арешту в січні 1969 р. він проживав разом із братом Іринеем Маньком (1920–1992) за нинішньою адресою: площа Соборна, 11/3. У лікарні, де відбувалися останні дні тяжко хворого очільника підпільної Української Греко-Католицької Церкви, категорично не хотіли, щоб він там помер, тому його виписали. Найближчим притулком стала квартира отця В. Величковського. У жовтні 2007 р. за цією адресою відкрили Музей блаженного священномученика Василя Величковського. Це крихітне приміщення, яке певний час служило «єпископською катедрою» катакомбної Церкви, було відновлено до первісного вигляду. Ліжко, на якому спочив Кир Миколай, досі стоїть там біля стіни (див. Додаток С) [88].

2 квітня 1959 р. Преосвященний відійшов до вічної нагороди свого Господа. Його останніми словами стало щире звернення до Матері Божої Неустанної Помочі, до якої він завжди відчував глибоку синівську довіру. У збереженому описі похорону з архіву Йорктонської Провінції ЧНІ ці події

завершуються словами про те, що настане час, коли його буде канонізовано, адже він був справді святим єпископом [16].

Поховання владики М. Чарнецького відбулося 4 квітня 1959 р. Спершу його тіло поховали на Кульпарківському цвинтарі, що знаходився в районі вулиці Володимира Великого (біля будинків № 50 і 52) та скверу на початку вулиці Симоненка. У 1973 р. кладовище було ліквідовано, після чого священики разом із вірянами таємно перенесли останки святця на Личаківський цвинтар, на поле № 35 (див. Додаток Т). Неподалік поховання владики Миколая спочивають також інші подвижники зі згромадження редemptористів. Навіть після перенесення його останків, люди продовжують приходити до місця первинного поховання, яке, за словами очевидців, не втратило своєї чудотворної сили [88].

Таким чином, блаженний Миколай Чарнецький після повернення зі сталінських таборів улітку 1956 р. розпочав активну розбудову підпільної УГКЦ, визначаючи напрямки її подальшого розвитку. Попри фізичну слабкість, єпископ Миколай протягом трьох років здійснив значний внесок у відродження релігійного життя греко-католиків. Він організовував таємні семінарії й монастирі, сприяв формуванню підпільних парафій, збільшенню кількості богослужінь і зміцненню рядів віруючих. Усі ці старання владики Миколая Чарнецького, як і робота його наступників, забезпечили збереження Церкви в умовах радянської доби, позначеної боротьбою проти релігії та активною пропагандою атеїзму.

Процес беатифікації єпископа Миколая Чарнецького тривав кілька десятиліть. Про процес підготовки до беатифікації та проголошення новомучеників Української Греко-Католицької Церкви детально розповів отець Михайло Димид у своїй статті «Проголошення блаженними новомучеників УГКЦ». Зокрема, він зазначив, що напередодні римо-католицького Різдва 2000 р., а саме 23 грудня, до м. Львова завітав секретар римської Конгрегації у справах святих польський архієпископ Едвард Новак. Його візит був приурочений до важливої звістки: папа Іван Павло II планував

під час свого візиту до України у червні 2001 р. проголосити кількох мучеників УГКЦ блаженними. З архієпископом Е. Новаком зустрілася група представників на чолі з єпископом Михаїлом Гринчишином. Під час цього обговорення отця Михайла Димида було призначено головою Спеціальної комісії з проголошення новомучеників українського народу [24, с. 41, 43].

Святий Папа Іван Павло II здійснив історичний візит до України 23 червня 2001 р. Спочатку він прибув до м. Києва, а потім відвідав м. Львів. В останній день візиту у м. Львові відбувся обряд беатифікації, під час якого було проголошено 28 блаженних Української Греко-Католицької Церкви, з яких 27 стали жертвами комуністичного та нацистського режимів. Це проголошення стало першим такого роду на українській землі за всю історію. Як зазначив кардинал Хосе Сарайва Мартінс, який обіймав посаду Префекта Конгрегації в справах Святих із 1998 по 2008 рр., дана беатифікація вперше за латинським обрядом була проведена під час Східної Літургії [47, с. 7].

Урочиста формула проголошення блаженних новомучеників ХХ ст. святим папою Іваном Павлом II. після вислухання думки Конгрегації у справах Святих, нашою апостольською владою ми дозволяємо, щоб відтепер і надалі всечасних Слуг Божих: Миколая Чарнецького і двадцятьох чотирьох співмучеників, величати блаженними і щоб їхні празники святкували кожного року у місцях і згідно з чином, визначеним уставом». До формули були додані дати шанування блаженних новомучеників, а саме: «Миколая Чарнецького і двадцятьох чотирьох співмучеників [85, с. 112].

Рівно через рік, 4 липня 2002 р., відбулося перенесення мощей блаженного священномученика Миколая Чарнецького з Личаківського кладовища до храму священномученика Йосафата (див. Додаток У), розташованого на вулиці Замарстинівській, 134-А у м. Львові, яким опікуються отці-редемптористи [26, с. 171]. У церкві було зведено спеціальний бічний вівтар, де нині зберігаються мощі блаженного. Щорічно 27 червня вшановують пам'ять блаженного Миколая Чарнецького [17, с. 5].

Потрібно було кілька десятиліть після смерті, щоб владика Миколай Чарнецький був визнаний невинно засудженим радянською владою та беатифікований Католицькою Церквою. Підставою для початку процесу його прослави стало життя, сповнене чеснот, а також мучеництво, яке він прийняв за віру і вірність Церкві. Особливу роль у цьому відіграла збережена пам'ять про його подвиг серед Божого народу. Місце, де поховали владика Миколая Чарнецького, стало місцем паломництв і численних чудесних зцілень. Складна політична ситуація та гоніння на Греко-Католицьку Церкву в Радянському Союзі ускладнювали початок процесу беатифікації. Проте у святості його життя не було жодних сумнівів. Це підтвердила урочиста формула проголошення блаженних, яку виголосив Святіший Отець Іван Павло II 27 червня 2001 р., проголошуючи: «Миколая Чарнецького і двадцятьох чотирьох співмучеників... величати блаженними».

РОЗДІЛ 4

Інноваційні методи навчання у варіативному курсі «Історія Прикарпаття» у 9 (11) класі

Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану супроводжується активним пошуком нових підходів до навчання та впровадженням інноваційних форм організації освітнього процесу. Починаючи з 2020 р., коли через пандемію COVID-19 було запроваджено дистанційне навчання, вчителі почали переосмислювати свої цифрові компетенції, адаптовували порядок денний і намагались знайти баланс між різними форматами онлайн-навчання. У цей час значну увагу було приділено важливості дистанційного навчання та забезпеченню психолого-педагогічної підтримки. З початком широкомасштабної війни, ініційованої російською федерацією на території України, інновації стали ще більш потрібними: виникла нагальна потреба швидко ухвалювати нестандартні й по-справжньому новаторські рішення.

Сучасна освіта перебуває у стані постійних змін, викликаних як стрімким технологічним розвитком, так і суспільними трансформаціями. Це створює потребу в адаптації освітніх процесів до нових викликів. Зокрема, викладання історії у школах стає однією з тих сфер, де особливо необхідні інноваційні підходи. Вони мають сприяти поживленню освітнього процесу, підвищувати інтерес учнів до навчання, а також розвивати їх аналітичні та критичні навички.

Основною проблемою є недостатнє впровадження сучасних педагогічних технологій у процес викладання історичних дисциплін. Це часто обмежує навчальний процес простим запам'ятовуванням дат і фактів без глибокого усвідомлення їхнього зв'язку з подіями сучасності. У результаті історія сприймається поверхово, що знижує її значущість у контексті глобальних викликів і потреб сучасного суспільства.

Згідно із Законом України про повну загальну середню освіту, розділ 5 «Заклад загальної середньої освіти та управління ним» стаття 31 «Заклад загальної середньої освіти». Пункт 1 каже нам що, «Заклади освіти мають право провадити інноваційну діяльність та можуть укласти з цією метою відповідні договори про співпрацю з іншими закладами освіти (науковими установами), підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами.» [1] Про метод інновації згадується і у різних фахових педагогічних публікаціях.

Також концепція Нової української школи передбачає оновлення освітнього змісту з орієнтацією на новий освітній результат. Основний акцент робиться на формуванні компетентностей, здатності здобувати й застосовувати знання у різноманітних навчальних і життєвих ситуаціях. Також важливою є реалізація принципів, спрямованих на розкриття особистісного потенціалу та інтересів учнів, що має на меті розвиток успішної, цілеспрямованої, незалежної та адаптивної особистості. Усе це потребує впровадження сучасних підходів до навчання, які зосереджені на розвитку м'яких навичок (soft skills) і формуванні інтелектуально розвиненої, ініціативної особистості з креативним і нестандартним мисленням, здатної ефективно вирішувати завдання в різних життєвих обставинах [95, с. 6].

Варіативний курс «Історія Прикарпаття» для 9 (11) класів, схвалений Міністерством освіти і науки України [99], надає унікальну можливість інтегрувати інноваційні методи навчання, що сьогодні відповідають концепції Нової української школи (НУШ). Цей курс спрямований на поглиблене вивчення історії рідного краю, формування громадянської свідомості та розвитку ключових компетентностей учнів.

Основною метою курсу є формування в учнів цілісного уявлення про історичний розвиток Прикарпаття, виховання патріотизму, національної свідомості та поваги до культурної спадщини рідного краю. Курс сприяє розвитку критичного мислення, уміння аналізувати історичні події та явища, а також застосовувати набуті знання в практичній діяльності.

Курс охоплює ключові періоди історії Прикарпаття, зокрема: стародавню та середньовічну історію регіону; період національно-визвольної боротьби; події Першої та Другої світових воєн; радянський період та сучасність.

Особлива увага приділяється вивченню місцевих історичних пам'яток, видатних постатей, традицій та звичаїв Прикарпаття.

Застосування інноваційних підходів у курсі, присвяченому історії рідного регіону, є не лише методично обґрунтованим, а й емоційно значущим для учнів. Вивчення історії Прикарпаття через активні та інтерактивні форми роботи допомагає не просто засвоювати факти, а відчувати зв'язок із місцевою історією, культурою, звичаями. Це дає змогу формувати ключові компетентності, передбачені новим Державним стандартом базової загальної середньої освіти.

У сучасних умовах розвитку української освіти, особливо в рамках концепції НУШ, надзвичайно важливо переосмислити методи викладання історії як навчального предмета. Варіативний курс «Історія Прикарпаття» надає унікальні можливості для поєднання краєзнавчого матеріалу та інноваційних методів навчання, що відповідає потребам учнів у формуванні цілісної громадянської позиції, поваги до рідного краю, ідентичності та критичного мислення.

Упровадження інноваційних освітніх технологій, спрямовані передусім на активізацію пізнавальної самостійності учнів і навчання через дослідження. Це значно посилює можливість успішної реалізації компетентнісного підходу. Означена методика може бути ефективно застосована в умовах дистанційного або змішаного навчання завдяки використанню широкого спектра цифрових інструментів [95, с. 6].

В умовах сьогодення на сучасні виклики часу відповідають принципи інноваційного навчання, які спрямовані на створення ефективної та гармонійної взаємодії між учнем і вчителем. Цей процес будується як повноцінне партнерство між рівноправними учасниками освітнього

середовища. Ключова мета полягає в розвитку особистості кожного учня та стимулюванні його мислення. Акцент із боку вчителя зміщується на орієнтацію на індивідуальні потреби учня, при цьому на перший план виходять організаційна та мотивуюча функції. Завдання та цілі навчання визначаються спільно вчителем і учнем, залучаючи їх до активного планування освітнього процесу. Стиль спілкування в рамках цього підходу є демократичним, з акцентом на підтримку та заохочення ініціативи учнів. Пізнавальна діяльність спрямована здебільшого на вирішення творчих і реконструктивних завдань, що розвиває креативність і здатність до самостійного мислення [57, с. 91].

Основними формами навчання стають групова та індивідуальна робота, які покладаються на відповідальність учнів за власні дії та сприяють формуванню почуття гідності й самоповаги. У процесі навчання активно використовується особистий досвід учнів, що робить здобуття знань більш практичним і значущим для них. Мотивація до навчання будується на прагненні досягти успіху та реалізувати свій потенціал, що сприяє всебічному розвитку особистості учня [57, с. 92].

Незважаючи на значні успіхи у вивченні інноваційних підходів до викладання історії, особливо в умовах дистанційної освіти, залишаються нагальні питання, які потребують поглибленого дослідження. Методологічні засади інтеграції сучасних технологій у навчальний процес розроблені недостатньо, а самі технології ще не повністю адаптовані до особливостей національної освітньої системи. Хоча чимало уваги у наукових працях приділяється впровадженню цифрових інструментів, ефективні способи оцінки їх впливу на навчання історії, особливо з огляду на розвиток критичного мислення, досі залишаються недоопрацьованими [42, с. 8].

Інновація передбачає трансформацію, впровадження новизни, зміни та оновлення. Нововведення акцентує увагу на залученні чогось дійсно нового. Це включає переосмислення мети й змісту уроків, застосування сучасних методів і форм навчання та виховання, організацію спільної роботи між

педагогом і учнем, а також розвиток нових підходів до освіти й освітнього процесу в цілому. Інновації не виникають самі по собі – вони є результатом наукових досліджень, експериментів, практичних спроб і накопиченого педагогічного досвіду [18].

У сучасній освіті запроваджуються не лише закордонний досвід і новітні інновації, але й переосмислюються та набувають нового застосування педагогічні ідеї минулих епох. Історики вважають за необхідне не тільки фіксувати значні досягнення сучасності, а й знаходити хронологічні паралелі з попередніми періодами [42, с. 9].

Після здобуття незалежності у 1991 р. Україна розпочала формування власної системи вищої освіти. Вона отримала у спадок радянську освітню систему з притаманними їй недоліками, такими як централізація управління та недостатній рівень фінансування. У 1990-х рр. відбулася трансформація: інститути були реорганізовані у університети, а також запроваджено ступеневу систему підготовки фахівців, що включає рівні молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста і магістра. Важливим кроком у розвитку стало ухвалення 1 липня 2014 р. нового Закону України «Про вищу освіту», який набув чинності 6 вересня того ж року. Цей закон закріпив правові, організаційні та фінансові основи функціонування системи вищої освіти та сприяв налагодженню співпраці між державними органами, бізнесом і університетами, спрямованими на підготовку конкурентоспроможних фахівців для інноваційного розвитку країни [42, с. 9].

Інноваційне навчання є процесом, який покращує освітню систему та усуває пасивність учнів під час уроків. Сучасні методики сприяють формуванню партнерських відносин між учителем і учнями, що позитивно позначається на засвоєнні знань і розвитку соціокультурної компетентності [18].

Структура та характер інноваційного освітнього процесу узгоджуються з темпами й особливостями соціальних змін у суспільстві, а також

відповідають високим європейським стандартам підготовки конкурентоспроможних фахівців інноваційного спрямування [89, с. 30].

У сучасному контексті впровадження інноваційних методів стало ключовим інструментом для вдосконалення освітнього процесу та підвищення його ефективності. Інноваційні методи являють собою сучасні педагогічні підходи, які ґрунтуються на інтерактивності, адаптованості та активному залученні здобувачів освіти до навчального процесу. Їх головна мета полягає у формуванні критичного мислення, розвитку творчих здібностей і підвищенні мотивації до навчання. Вони виникли як відповідь на виклики сучасного світу, де традиційні підходи починають втрачати свою актуальність [42, с. 9].

Ось декілька прикладів того, чим інновації можуть принести користь учням і чому їх варто спробувати.

Заохочуйте дослідницьку діяльність. Інноваційні методи навчання стимулюють учнів вивчати нові концепції та інструменти, сприяючи розширенню їх світогляду та пізнавальних можливостей [82].

Розвивайте навички критичного мислення та вирішення проблем. Креативні підходи до навчання дають змогу учням працювати у власному ритмі, заохочують генерувати нові ідеї для вирішення завдань, замість того щоб обмежуватися готовими відповідями з підручників [82].

Дозуйте обсяг поданої інформації. Учителі, які впроваджують сучасні підходи, продовжують надавати знання, але структурують їх більш доступно, поділяючи на невеликі частини. Завдяки цьому матеріал легше засвоїти, а короткі блоки інформації допомагають швидше опанувати ключові основи [82].

Підвищення самооцінки. Завдяки ефективним методам викладання дозволяє студентам краще усвідомити, чого вони вже навчилися, а також зрозуміти, що їм ще слід опанувати. Цей аналіз допомагає усвідомити, чому саме вивчення певних речей є важливим, і мотивує долучатися до навчання із більшою зацікавленістю [82].

Динаміка в класі. Не перетворюйте свої уроки на безперервний монолог чи ніякову тишу. Використання сучасних інноваційних підходів до навчання додає урокам новизни й зацікавленості, залучаючи учнів до активного обговорення та спілкування [82].

Особливе місце серед інновацій займають такі методи, як використання цифрових технологій, міждисциплінарний підхід, практична спрямованість навчання, а також рольові ігри, кейс-метод і гейміфікація. Ці підходи стали невід'ємною частиною сучасної освіти. У викладанні історії такі інструменти сприяють тому, аби навчальний матеріал ставав більш доступним і цікавим для здобувачів, що надає змогу краще розуміти складні історичні процеси та явища. Інноваційність у навчанні охоплює не лише використання сучасних технологій, а й передбачає креативний підхід педагогів до розробки занять. Це особливо важливо для гуманітарних дисциплін, таких як історія, оскільки творчий підхід дає змогу зробити навчання більш змістовним і захоплюючим [42, с. 10].

Інноваційні методи навчання можна поділити на кілька категорій залежно від різних критеріїв. За формою організації діяльності виділяють колективні методи, що акцентують увагу на спільній роботі групи, індивідуальні, орієнтовані на виконання завдань окремими учасниками, та групові, які залучають здобувачів освіти до роботи у командах для вирішення спільних завдань. З технічної точки зору, такі методи можуть включати використання інтерактивних технологій, цифрових засобів та мультимедійних платформ. Також їх класифікують за метою застосування: теоретичні (спрямовані на опанування базових знань), практичні (орієнтовані на використання отриманої інформації) та дослідницькі (зосереджені на розвитку навичок аналізу й проведення експериментів) [42, с. 10]

Під час організації кооперативного й колективно-групового навчання учнів, яке ґрунтується на співпраці в групах можна використати інтерактивний метод колективно-групового навчання «відкритий мікрофон» передбачає формат навчальної діяльності, за якого кожен учень має

можливість коротко висловити свою думку, відповідаючи на поставлене запитання [94, с. 8, 9].

Ефективність інноваційних методів викладання історії визначається їхньою здатністю активізувати навчальний процес і сприяти кращому засвоєнню матеріалу. Учні, які опановують предмет за допомогою таких підходів, демонструють глибше розуміння теми, більш розвинені аналітичні навички та здатність до критичного мислення. Педагогічні дослідження підтверджують дієвість цих методів, особливо через використання мультимедійних платформ і цифрових інструментів для створення навчальних матеріалів, які відповідають індивідуальним потребам учнів і стимулюють стійкий інтерес до історії. Зокрема, впровадження віртуальних екскурсій, історичних симуляцій та інтерактивних карт робить навчання більш наочним і захопливим. Це, своєю чергою, підвищує мотивацію до вивчення предмета, сприяє розвитку навичок самостійного пошуку інформації, аналізу історичних джерел і формуванню аргументованих висновків. Таким чином, інноваційні методи не лише урізноманітнюють навчальний процес, але й значно покращують його результативність [42, с. 10–11].

Широке та ефективне впровадження інноваційних технологій в освітній процес значно підвищує його якість, а також мотивацію до навчання як у учнів, так і у вчителів. Однією з таких технологій є веб-квест, який допомагає учням оволодівати навичками пошуку необхідної інформації, її аналізу та систематизації, а також вирішувати поставлені завдання [41].

Використання веб-квестів на уроках історії є прикладом активної форми навчання. Під час творчої роботи учні не отримують готові знання, а безпосередньо беруть участь у пошуковій діяльності. Ця технологія ідеально підходить для виконання проєктів з історії, дозволяючи впроваджувати методи проблемного навчання, організовувати дослідницько-пошукову діяльність і розвивати творчі здібності школярів. Веб-квест сприяє розкриттю

творчого потенціалу кожного учня як під час індивідуальної роботи, так і в процесі командної співпраці [41].

Серед ключових інтерактивних методів навчання виділяють дискусії, дебати та мозкові штурми, які сприяють розвитку комунікативних навичок і критичного мислення [42, с. 11]. Після проведення мозкового штурму або спільного вибору способу вирішення проблеми, здобувачам освіти рекомендується ознайомитися з реальним прикладом розв'язання цього завдання. Такий підхід до навчання сприяє підвищенню мотивації, адже студенти не лише аналізують проблеми, що стосуються їхньої майбутньої професійної діяльності, але й обговорюють реальні ситуації. Це допомагає їм повірити у власні можливості та додає додатковий стимул для вдосконалення та навчання [98, с. 135].

Важливу роль також відіграють методи, що ґрунтуються на використанні сучасних технологій, зокрема мультимедійні презентації, віртуальна реальність та освітні онлайн-платформи. Ігрові методи, такі як гейміфікація, симуляції та рольові ігри, створюють неформальне освітнє середовище, у якому здобувачі освіти засвоюють знання через активну участь. Кейсові підходи фокусуються на аналізі конкретних ситуацій і пошуку оптимальних рішень, сприяючи розвитку практичного мислення. Дослідницькі методи націлені на стимулювання самостійного аналізу інформації. Так, у викладанні історії широко застосовуються історичні реконструкції та аналіз джерел, що сприяє глибшому розумінню подій минулого [42, с. 11–12].

У сучасному освітньому середовищі викладач більше не виступає лише як джерело знань. Головне його завдання – навчити здобувачів освіти самостійно знаходити, аналізувати та застосовувати інформацію. Значну роль у цьому процесі відіграють електронні інструменти, які спрощують проведення онлайн-тестувань і різних форм оцінювання. Наприклад, Google Forms добре підходить для нескладних опитувань, проте для спеціалізованих тестів більш доцільним буде використання платформ на зразок Moodle чи

MyTest. Розробка подібних тестів вимагає значного часу, а також дотримання ключових принципів правильності, валідності та логічності [42, с. 12].

Сучасний освітній процес в Україні вимагає педагогів, здатних ефективно застосовувати активні методи навчання. Використання таких підходів, як ділові ігри, круглі столи, кейс-методи, фасилітація, сторітелінг сприяє активній взаємодії між здобувачами освіти та викладачами [42, с. 14].

«Круглий стіл» – одна з організаційних форм пізнавальної діяльності здобувачів освіти, що дає закріпити отримані раніше знання, сформувані вміння позбуватися проблеми, укріпити позиції та навчитися культурі проведення дискусії. Професійні вміння викладати думки у студентів виробляються разом з активним обміном знаннями. Студенти вчаться аргументувати свої міркування, обґрунтовувати запропоновані рішення та відстоювати свої переконання [98, с. 135].

Рольові ігри займають особливе місце, адже вони моделюють різноманітні ситуації. Ці ігри сприяють розвитку творчої активності, стимулюють критичне мислення та створюють позитивну емоційну атмосферу. Завдяки таким методам здобувачі освіти отримують можливість навчатися через проєктну діяльність, обґрунтовуючи власні думки й враховуючи позиції інших [42, с. 14].

Ігрові методи навчання сприяють створенню комфортної та безстресової атмосфери, яка стимулює розумову активність і розвиток комунікативних навичок. Вони також допомагають удосконалити здатність приймати рішення та вирішувати проблеми. Метод круглого столу є дієвим інструментом для формування вміння вести конструктивну дискусію. Під час обговорень учасники навчального процесу розвивають навички логічного мислення, аргументованого представлення своїх ідей і захисту власних переконань. Це перетворює цей метод на незамінний засіб у викладанні дисциплін, орієнтованих на аналіз та критичне мислення, таких як історія [42, с. 14–15].

Кейс-метод (case study) є одним із дієвих і сучасних підходів у викладанні історії у вищих навчальних закладах. Цей підхід полягає в аналізі конкретних історичних подій, ситуацій чи особистостей, використовуючи документальні джерела. Завдяки цьому досягається глибше розуміння історичних процесів та стимулюється розвиток критичного мислення у студентів. Особливістю методу є моделювання проблемних ситуацій на основі реальних фактів [42, с. 16].

Електронне навчання, або e-learning, забезпечує можливість гнучкого опанування знань, яке може відбуватися як у форматі онлайн, так і офлайн. Воно включає відеолекції, інтерактивні курси, вебінари, онлайн-тести, електронні підручники, платформи для дистанційного навчання, та інші цифрові інструменти, роблячи процес навчання сучасним і цікавим [42, с. 17].

Використання мультимедійних технологій у формі презентацій на уроках історії є одним із найзручніших рішень. У цьому випадку комп'ютер на уроці виконує функції цілого комплексу навчальних засобів, виконуючи кілька важливих ролей:

- замінює записи на дошці (тема уроку, план заняття, домашнє завдання тощо);
- слугує джерелом наочності (фотодокументи, карти, репродукції картин);
- використовується для демонстрації таблиць і схем;
- замінює підручник [87, с. 6].

Правильно та майстерно створена презентація здатна привернути увагу учнів і стимулювати їхній інтерес до навчання. Водночас не варто надмірно захоплюватися спецефектами, оскільки головна мета викладача полягає в тому, щоб учні не лише слухали, а й розуміли матеріал та змогли застосовувати отримані знання на практиці. Мультимедійні навчальні презентації є одним зі способів реалізації такого підходу. Вони покликані

допомагати як викладачам, так і учням, забезпечуючи зручне та наочне подання навчального матеріалу [87, с. 6].

Інтеграція цифрових технологій, відкриває нові горизонти для освітнього процесу. Це сприяє створенню більш ефективного і мотивуючого навчального середовища, що відповідає запитам сучасних учнів і студентів. Аналіз наукових досліджень у галузі освіти свідчить про те, що для успішного впровадження цифрових технологій педагоги повинні володіти не лише технічними знаннями, а й уміти інтегрувати ці технології в освітній процес [62, с. 369–370].

Академічні джерела та емпіричні дослідження підкреслюють значний потенціал цифрових технологій у збагаченні освітнього досвіду [62, с. 370] (див. Додаток Ф).

Таким чином, застосування активних методів навчання сприяє: формуванню та розвитку мислення у студентів; залученню студентів до розв'язання професійних завдань; поглибленню їхніх фахових знань, а також розвитку практичних навичок і вмінь; стимулюванню навчального процесу та заохоченню творчої активності студентів; здатності прогнозувати й аналізувати результати власної діяльності, підвищуючи рівень самоорганізації [98, с. 135].

Важливо відзначити значущість інноваційних методів викладання історії у закладах освіти для його здобувачів із особливими освітніми потребами. Вони сприяють формуванню інклюзивного освітнього середовища, яке враховує їхні різноманітні потреби [42, с. 18–19].

Слід підкреслити, що впровадження інновацій у викладання історичного матеріалу для учнів із особливими освітніми потребами базується на принципі діагностичної цілеспрямованості трансформаційного процесу. Це означає, що для створення дієвої освітньої технології необхідно формулювати мету таким чином, щоб її досягнення можна було об'єктивно та остаточно оцінити. Відповідно, мета використання інноваційних методів викладання історії повинна бути визначена якомога точніше й чіткіше. Це

дозволить однозначно оцінити ступінь її реалізації та побудувати дидактичний процес, який забезпечить досягнення поставлених цілей [100, с. 138].

Одним із таких ефективних підходів є впровадження мультимедійних технологій, що дають можливість отримувати доступ до навчальних матеріалів у форматі відео, аудіо або через інтерактивні платформи. Це особливо важливо для учнів із порушеннями слуху або зору. Додатково, використання віртуальної та доповненої реальності сприяє візуалізації історичних подій, полегшуючи сприйняття та засвоєння матеріалу для студентів із когнітивними порушеннями. Такі методи допомагають активно залучати їх до процесу навчання і сприяють розвитку критичного мислення [42, с. 19].

Ефективність кожного методу обумовлена контекстом, рівнем кваліфікації педагогів, доступністю ресурсів і мотивацією здобувачів освіти [42, с. 19].

Отож сучасна методика навчання в школі свідчить про зростаючу активність учителів у впровадженні інноваційних підходів у навчальний процес. З метою зробити уроки більш цікавими та забезпечити ефективніше й глибше засвоєння матеріалу учнями, педагоги інтегрують традиційні методи з сучасними інструментами.

Сучасний розвиток вищої освіти висуває високі вимоги до організації освітнього процесу, стимулюючи постійний творчий пошук інноваційних підходів. Досвід використання дистанційного навчання демонструє, що навчальний процес набуває нових якостей: мобільності, інтегрованості, гнучкості, багатогранності, функціональності та індивідуалізації. Завдяки дистанційній формі навчання окремі етапи навчального процесу автоматизуються, включаючи подання матеріалу, контроль знань та оцінювання результатів засвоєння дисциплін.

Ефективність такого навчання стає можливою завдяки активному впровадженню сучасних технологій. Інноваційні методи викладання історії

України у закладах освіти базуються на гуманістичному підході, орієнтованому на розвиток і самовдосконалення особистості, сприяють розкриттю її можливостей і творчого потенціалу. Це створює передумови для оптимізації освітнього процесу. Основними принципами інноваційних методів є цілеспрямованість і змістовність занять, поетапне засвоєння матеріалу від загального до конкретного, студент-центрична орієнтація, віра викладача в успішність студента та прагнення до встановлення ефективної соціальної взаємодії.

На сучасному етапі впровадження інноваційних технологій сприяє гуманізації освітнього процесу, націлюючи його на розвиток пізнавальної активності та творчого потенціалу здобувачів вищої освіти. Наукові дослідження підкреслюють важливість використання мультимедійних технологій для підвищення ефективності навчання та покращення сприйняття матеріалу.

Проте серед багатьох досліджень, присвячених інноваційним методам навчання, існують аспекти, які залишаються недостатньо розкритими або потребують подальшого вивчення, особливо в контексті української освіти. Ось деякі з них:

1. Довгострокова ефективність інноваційних методів. Більшість досліджень зосереджуються на короткострокових результатах. Мало даних про те, як інновації впливають на якість знань через 5–10 років.

2. Психологічний вплив на учнів. Недостатньо вивчено, як нові методи впливають на емоційний стан, стрес, мотивацію чи самооцінку дітей. Потребує уваги вплив гейміфікації та цифрового навчання на когнітивний розвиток.

3. Підготовка вчителів до інновацій. Часто ігнорується аспект методичної підтримки педагогів – наскільки вони готові до застосування нових методів, які труднощі виникають. Не всі вчителі мають доступ до належного підвищення кваліфікації.

4. Інклюзивність інноваційних методів. Не до кінця зрозуміло, наскільки інноваційні підходи є ефективними для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Потрібні адаптовані моделі для різних груп учнів.

5. Вплив культурного контексту. Існує потреба у дослідженнях, які враховують національні, мовні, культурні особливості, особливо для сільських шкіл або регіонів із різним доступом до ресурсів.

6. Оцінювання результативності. Важко виміряти результативність методів, які більше орієнтовані на розвиток м'яких навичок (soft skills), а не лише академічні знання.

РОЗДІЛ 5

Методика застосування інноваційних методів з вивчення життєпису Миколая Чарнецького

У сучасному освітньому процесі особливого значення набуває застосування інноваційних методів, які сприяють активному залученню учнів до пізнання духовної, культурної та історичної спадщини українського народу. Однією з ключових постатей, чий життєвий шлях вартий глибокого осмислення, є блаженний священномученик Миколай Чарнецький – єпископ Української Греко-Католицької Церкви, який став символом незламної віри, мужності та любові до ближнього в умовах тоталітарних переслідувань.

Вивчення життєпису Миколая Чарнецького не лише збагачує знання учнів про трагічні й героїчні сторінки історії України, а й формує у молоді духовні орієнтири, здатність до критичного мислення та моральну відповідальність. Традиційні методи викладання, хоч і мають свою цінність, не завжди здатні забезпечити належний рівень зацікавленості й залучення сучасних учнів. Саме тому актуальним є впровадження інноваційних методик, які поєднують технології, творчість та інтерактивний підхід.

Цей розділ присвячений розкриттю ефективних інноваційних підходів до викладання теми життєпису блаженного Миколая Чарнецького. Запропоновані методики мають на меті не лише передати біографічні факти, а й допомогти учням глибше пережити духовний зміст постаті мученика, сформувати власне ціннісне ставлення до віри, жертвовності та історичної пам'яті.

Курс «Історія Прикарпаття» передбачає ознайомлення з видатними особистостями, які вплинули на духовне, культурне та громадське життя регіону. Особлива увага має бути приділена Миколаю Чарнецькому – уродженцю с. Семаківці Городенківського повіту, вихідцю з Галичини, який став символом духовного опору під час радянських репресій. Його діяльність як священника, монаха-редемпториста та єпископа припала на складний

період історії, коли Українська Греко-Католицька Церква була підпільною. Вивчення його життєпису у курсі з регіональної історії сприяє формуванню цілісної історичної свідомості.

Це буде сприяти інтеграції духовного і культурного досвіду через інноваційні освітні практики, активізувати пізнавальну діяльність учнів, поглибити знання про роль релігії та мучеництва в історії Прикарпаття.

Тому зараз ми перейдемо до інноваційних підходів у контексті локальної історії, які можна використати у курсі «Історія Прикарпаття» 9 клас. Тема нашого уроку «У незалежній державі», підтема «Духовна спадщина Прикарпаття», і на цьому уроці я хочу звернути увагу на постать Миколая Чарнецького. Тип уроку у нас буде комбінований (див. Додаток Ц).

На цьому уроці я буду використовувати сучасні технології, зокрема це буде мультимедійна презентація (див. Додаток Х) Такий підхід активізує увагу, критичне мислення і творчу взаємодію учнів.

Головним завданням цієї презентації буде:

- візуалізувати ключові події життя святого, подати основну інформацію про життя, діяльність і мучеництво Миколая Чарнецького у наочній, доступній формі;
- візуалізувати складні історичні події (наприклад, репресії УГКЦ, заслання);
- поєднати історичний, духовний і особистісний вимір постаті;
- залучити учнів до активної участі через запитання, опитування, гейміфікацію;
- розвивати навички роботи з візуальним матеріалом (карти, фото, документи).

Така методика використання комп'ютерної презентації являє собою набір правил, способів і прийомів, спрямованих на досягнення найкращих результатів у сприйнятті та засвоєнні навчального матеріалу. Сьогодні багато вчителів відзначають, що учні нерідко перевершують освітян у володінні комп'ютерними й телекомунікаційними технологіями. Особливо вагомим

фактором є те, що сучасні комп'ютерні технології, у поєднанні з інноваційними освітніми підходами, стають потужним інструментом для формування освітніх компетенцій учнів. Саме ці компетенції покликані підготувати молоде покоління до життя в умовах сучасного інформаційного суспільства [96, с. 67].

Одним із перспективних способів вирішення зазначеної задачі є створення навчальних презентацій. На сьогодні вони виступають одним із найбільш ефективних методів представлення та опанування будь-якого навчального матеріалу. Мультимедійні презентації відкривають простір для творчого підходу до освітнього процесу, різноманітності форматів подачі матеріалу і комбінування різних організаційних форм проведення занять задля досягнення високих результатів при мінімальних витратах часу. У сучасній педагогіці мультимедіа розглядають як унікальний інтегрований вид інформації, що об'єднує традиційні візуальні елементи (текст, графіку) з динамічними компонентами (звук, музика, відео, анімація та інші) [96, с. 67].

На даному уроці у нас буде декілька етапів, на третьому, мотиваційному етапі ми використаємо інноваційний метод, який називається сторітелінг. Сторітеллінг, що в дослівному перекладі з англійської означає «розповідь історій» (story – історія, telling – розповідати), являє собою мистецтво захопливого викладу, яке дозволяє передавати інформацію з метою впливу на емоційні, мотиваційні та когнітивні аспекти слухача. Ця техніка була створена та успішно протестована на практиці Девідом Армстронгом, керівником міжнародної компанії Armstrong International [102].

У контексті навчального заняття про Миколая Чарнецького це дозволяє оживити постать мученика, показати його не лише як біографічний факт, а як людину зі справжніми переживаннями, вибором, стражданнями і надією. Сторітелінг активізує емоційний інтелект учнів. Через історії вони не просто дізнаються дати чи факти, а: співпереживають подіям (тюрма, заслання, молитва в таборах); осмислюють моральний вибір М. Чарнецького; відчують повагу до стійкості віри і людської гідності.

Після того як учні почули історію я покажу їм зображення М. Чарнецького, це візуально-емоційний прийом, який може мати значний виховний, пізнавальний і психологічний ефект на учнів.

Потім я використаю мультимедійну технологію, а саме запропоную учням перегляд коротенького відео (до 2 хв.) «Бл. Миколай Чарнецький у Ліверпулі 1937». Використання аудіовізуальних і мультимедійних засобів є важливим аспектом роботи творчого вчителя, оскільки їх дидактичні можливості надзвичайно різноманітні. Багато документальних фільмів, відео ґрунтуються на архівних матеріалах, інтерв'ю свідків та учасників подій і можуть бути використані як матеріали, що сприяють розвитку дослідницьких навичок в учнів [97].

В актуалізаційному, четвертому етапі відбудеться «Мозковий штурм» і я поставлю учням декілька запитань:

- Як ви гадаєте, що дало М. Чарнецькому силу вистояти?
- Чи може одна людина змінити хід історії?
- Чи актуальний приклад такої постаті сьогодні?

Мозковий штурм є методикою обговорення, при якій приймаються всі відповіді учасників стосовно заданої теми. Переваги цього підходу полягають у тому, що він: дозволяє швидко зібрати велику кількість різноманітних ідей; заохочує участь тих, хто зазвичай залишається пасивним або соромиться брати участь у дискусіях; стимулює уяву та творчий потенціал учасників, допомагаючи їм відійти від стереотипних думок і звичних схем; слугує цікавим стартовим етапом для подальшого обговорення в групах [101].

Наступним у нас буде четвертий етап вивчення нового матеріалу, план до вивчення цього етапу у нас буде невеличкий, проте інформація буде подана правильно і буде вміщувати найосновніше, перший пункт плану називатиметься «Формування світогляду Миколая Чарнецького (1884–1926)», перший підпункт «Дитинство і рідне село». Тут я буду використовувати для кращого засвоєння матеріалу ключові інноваційні

методи, а саме дискусії та дебати. Ці методи будуть представлені наступним чином:

Дискусія: тут буде поставлене питання «Чи могла б постать М. Чарнецького сформуватися без втручання духовенства?»

Завданням для учнів буде поділитися на дві групи:

Перша має довести, що духовне оточення (Марія Каратницька, священницька родина) було вирішальним фактором.

Друга має стверджувати, що головну роль відіграли внутрішні якості Миколи та обставини дитинства.

Після обговорення всі разом формують список ключових факторів впливу на особистість (на дошці, Google Jamboard або IDroo). Особисто мені найбільше до вподоби IDroo, це цифрова інтерактивна дошка, доступна і проста у використанні.

Метод, який я використала, сприяє розвитку ініціативності студентів і формуванню їхнього рефлексивного мислення. Вона слугує своєрідним орієнтиром для подальшої самостійної роботи, допомагаючи не лише активізувати пізнавальну самостійність, але й творчо застосовувати набуті знання. Різноманітні форми навчання створюють умови для стимулювання самостійності учнів у процесі освітньої діяльності [78, с. 1].

У дебатах (це свого роду різновид дискусії) «Село чи місто – що краще формує майбутнього лідера?» буде поставлене завдання: учнів поділити на дві групи:

Команда «Село» буде аргументувати, що саме локальна релігійно-культурна атмосфера маленького села Семаківці сформувала М. Чарнецького, а команда «Місто» доводитиме, що переломним моментом стала освіта в місті Товмачі та подальше навчання.

Суддями буде (обрана трійка учнів або вчитель) які оцінюватимуть аргументи та підсумують результат.

Далі ми розглянемо підрозділ «Освіта та прийняття священства», а також використаємо такий метод навчання як круглий стіл з елементами

фасилітації. Метою цього методу є те, щоб дослідити, які фактори вплинули на формування особистості та покликання Миколая Чарнецького, і порівняти їх із сучасними викликами для молоді.

Круглий стіл: «Вибір шляху. Що формує покликання?»

Формат: Учні діляться на чотири групи, кожна з яких готує коротку доповідь / виступ по одній із тем. Після виступів – фасилітована дискусія, яку веде вчитель або один із учнів.

Тематика груп:

Середовище дитинства Миколая Чарнецького

– Яку роль відіграли сім'я, село, духовне оточення?

– Що ми можемо запозичити з того середовища?

Освіта як шлях до покликання

– Як гімназія, бурса, колегія в Римі допомогли М. Чарнецькому сформуватися?

– Чи освіта сьогодні виконує подібну функцію?

Люди, які вплинули на Миколая Чарнецького

– Ким були отець Михайло Семенів, отець Петро Франко, інші наставники?

– Чи маємо ми сьогодні таких людей поруч?

Виклики і вибір

– Що було найважчим у його шляху, і як він долав труднощі?

– Як ми сьогодні робимо «вибір шляху»?

Фасилітована дискусія:

Модератор (вчитель або обраний учень) ставить запитання до всіх:

– Які цінності проявляв М. Чарнецький?

– Що в його життєвому шляху вас особливо вразило?

– Як би ви діяли на його місці в ті часи?

– Які чинники впливають на ваш вибір сьогодні?

Слід виокремити метод фасилітації: «Стікери думок». Цей метод круглого стола з елементами фасилітації, розвиває навички критичного

мислення та аналізу, виробляє особистісне ставлення до поняття «покликання», формує навички участі в діалозі, повазі до думки інших, учні усвідомлюють зв'язок між історією і сьогоденням.

На черзі у нас підтеми «Душпастирська, викладацька діяльність» і «Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (1919–1926)». Розглянувши ці теми я запропоную дітям дуже цікаву рольову гру. Вона матиме декілька завдань: ознайомити учнів/студентів з життєвим вибором о. Миколая Чарнецького, розвинути критичне мислення, комунікативні та аргументаційні навички, поглибити розуміння монашого життя в УГКЦ початку ХХ ст.

Рольова гра «Вибір покликання Миколая Чарнецького»

Склад учасників:

1 учасник – Миколай Чарнецький (центральна роль)

3 учасники – представники монаших чинів: Редемптористи, Василіяни, Студити

Інші учасники – група спостерігачів і рефлексантів

Опис завдання:

Миколай Чарнецький – стоїть перед духовним вибором: вступити до одного з трьох монаших чинів. Він має глибокі богословські знання, досвід викладання, але слабе здоров'я. Кожен чин намагається переконати його приєднатись до своєї спільноти.

Хід гри:

Підготовка:

Кожен «чин» (Редемптористи, Василіяни, Студити) читає скорочену довідку про себе (можна підготувати окремі міні-картки).

Кожна група готує 2–3 аргументи: чому саме їхній чин підходить для Миколая.

Основна частина:

– Усі по черзі звертаються до Миколая, намагаючись переконати його (виступи по 2 хв).

– Миколай задає їм уточнювальні питання.

– Кожен «чин» має відповісти на одне запитання про виклики свого життя.

Рішення Миколая:

Гравець у ролі Миколая аргументує, чому вибрав саме той чин (орієнтуючись на історичний факт – він обрав Редемптористів).

Рефлексія:

Спостерігачі/вчитель оцінюють аргументи груп.

Обговорення:

– Чи був вибір очевидним?

– Які духовні та людські чинники впливали на рішення?

За допомогою цього методу діти засвоять факти біографії М. Чарнецького і навчатися обґрунтовувати свою позицію. Рольова гра належить до числа унікальних методів навчання, які сприяють здатності студентів долати невизначеність. Вона занурює їх у ситуації, що відтворюють реальні обмеження та мотиваційні чинники, характерні для справжнього життя. Цей підхід можна ефективно застосовувати в різних навчальних контекстах та під час опанування багатьох дисциплін [20, с. 8].

Другий розділ у нас називається «На Волині (1926–1941)», а підрозділ «Місійна праця у Костополі та Ковелі (1926–1931)». Говорячи про цей підрозділ, я вирішила використати метод відкритого мікрофону, який мав би: ознайомити учнів з обставинами місійної діяльності Миколая Чарнецького, розвивати критичне мислення, навички публічного виступу та історичної рефлексії, формувати розуміння релігійної толерантності, відданості та духовної стійкості.

Відкритий мікрофон: «Чарнецький – місіонер на Волині: виклики і свідчення»

Формат заняття: діти разом з вчителем утворюють коло та, передаючи один одному імітований або іграшковий мікрофон, висловлюють свої думки на задану тему, питання.

Запитання для відкритого мікрофона:

Ви – отець Миколай Чарнецький і його побратими.

– Опишіть, чому і навіщо ви приїхали на Волинь.

– З якими труднощами стикалися?

– Як ви сприймали опір з боку латинського духовенства та влади?

Ви – представники латинської ієрархії, яка не схвалює створення окремих греко-католицьких структур.

– Чому ви наполягали на підпорядкуванні?

– Що вас турбувало в місії редемптористів?

Ви – Миколай Чарнецький

– Чому ви продовжували місію, навіть коли хворіли?

– Що давало вам силу?

Розглянувши перший підрозділ, ми переходимо до другого підрозділу який називається «Єпископ Чарнецький екзарх Волині, Полісся, Підляшшя (1931–1941)», а щоб закріпити знання я розробила історичну реконструкцію з аналізом джерел «Єпископ під заборонаю: прийняти чи відступити?»

Навчальна ситуація

Рік: 1941. Місце: Львів.

Владика Миколай Чарнецький отримує дозвіл від Апостольської Столиці бути екзархом Волині, Підляшшя, Полісся й Холмщини. Однак німецька адміністрація забороняє йому перебування на цих територіях.

Ваше завдання – відтворити хід міркувань владики та підготувати план дій у форматі консиліуму, враховуючи політичну ситуацію, церковне право, пастирські обов’язки та ризики.

Хід виконання: Учні об’єднуються в малі групи (по 4–5 осіб).

Кожна група отримує:

Витяг із біографії М. Чарнецького (скорочений фрагмент про 1941 рік)

У червні 1941 р. завершився перший етап радянської окупації. Апостольська Столиця надала владиці Миколаю дозвіл виконувати обов’язки екзарха Волині, Підляшшя, Полісся та Холмщини. Проте, попри цей дозвіл, німецька влада заборонила єпископу перебування на території його

Візитатури. Через це він був змушений залишатися у м. Львові, хоча його пастирське серце прагнуло повернення до Волині.

Джерело №1: уривок з умов німецької окупації

У 1941 р. після вторгнення в СРСР, німецька влада встановила Рейхскомісаріат Україна, запровадивши жорсткий адміністративний контроль. Будь-яка публічна релігійна діяльність, особливо непідконтрольна німецьким службам, регулювалася або заборонялася. Окремим церковним лідерам було заборонено пересуватися чи служити на певних територіях, що могли викликати «етнічну напругу» або «політичну лояльність до Ватикану».

Джерело №2: фрагмент канонічного права про обов'язки єпископа

Обов'язки єпископа:

Єпископ покликаний до духовного проводу пастви, навіть в умовах небезпеки.

Він має право і обов'язок виконувати своє служіння там, де його призначила Церква.

Єпископ не повинен ухилятися від обов'язків, якщо це не загрожує безпосередньо його життю або життю вірних.

В умовах перешкод чи тиску, єпископ має діяти з розсудливістю, поєднуючи вірність і обережність.

Джерело №3: цитати М. Чарнецького (наприклад, «... прошу всіх о ласкаві молитви, яко нищ і убог єсьм аз»).

«... Мене вдарив грім... прошу всіх о ласкаві молитви, яко нищ і убог єсьм аз». (із листа до співбратів після призначення єпископом).

«Вона впаде ще раз, але тоді вже разом із моєю головою...» (про свою мітру під час хіротонії – пророчі слова про мученицький шлях).

Завдання для груп:

Аналізувати джерела.

Визначити три реальні варіанти дій, які міг би зробити владику.

Обрати один варіант і пояснити вибір: моральні, релігійні, політичні та особисті мотиви.

Підготувати коротку усну презентацію у форматі «консиліуму».

Такий метод виробить навички аналізу джерел, учні продемонструють розуміння історичного контексту, зуміють аргументовано захищати позицію, навчатимуться працювати з текстами джерел, розвиватимуть емоційний інтелект, поставивши себе на місце особи, яка діяла в умовах морального та політичного тиску.

На черзі у нас розділ третій «У лещатах тоталітарних держав (1941–1959)» і розглянемо ми одразу два підрозділи «Львівський період (1941–1944)» та «Переслідування москвою та арешт (1945–1956)», після цього я запрошу учнів до виконання інноваційного завдання, кейс-метода. Цей метод сформує в учнів розуміння історичного контексту переслідувань УГКЦ у ХХ ст., навички морального вибору в умовах тиску, стійкість, емпатію та здатність до аналізу складних ситуацій, міждисциплінарні компетентності (аналіз джерел, етична аргументація, громадянська відповідальність). Тож приступимо до розгляду цього завдання.

«Кейс духовної стійкості: Уроки з життя Миколая Чарнецького»

Структура кейсу:

Вступне завдання – «Ким був Миколай Чарнецький?»

Студенти/учні слухають матеріал та відповідають на запитання:

- Які ключові етапи життя владики?
- У чому проявлялася його стійкість і святість?
- Як змінювався контекст, у якому він жив?

Ситуаційна проблема – «Львів, квітень 1945 року»

Групам пропонується рольова симуляція:

Ви – співбрат М. Чарнецького в монастирі св. Климентія. О 20:00 приходить НКВС із наказом на арешт. Ви маєте лише 10 хвилин, щоб прийняти рішення:

- як діяти?
- що сказати владиці?
- що залишити для історії?

Ролі:

- О. Йосиф де Вохт
- один із семінаристів
- представник НКВС (роль для аналізу пропаганди)
- сучасний історик/свідок

Після симуляції учасники формують власну позицію щодо моральної відповідальності, особистої гідності та ризиків.

Аналітичне обговорення – «Табори і служіння: чи можливе добро у злі?»

- Як М. Чарнецький здійснював духовне служіння в таборах?
- Які цінності він передавав в'язням?
- Чому його вважали прикладом?

Завдання:

Скласти «Кодекс гідності переслідуваної людини» – 5 принципів, які сформували його поведінку.

Останній підрозділ у нас називається «Життя після ув'язнення (1956–1959). Вшанування пам'яті» І в кінці цього розділу я представляю учням досить цікаве, інноваційне завдання «Шлях стійкості: сторітелінг із життя владики Миколая».

Формат:

Групова робота з фасилітацією та створенням інтерактивної оповідки (сторітелінг через образ, метафору, карту подій або драму).

КРОК 1: Сценарна сітка (фасилітована робота в групах)

Фасилітатор (учитель або ведучий) ділить клас на малі групи (3–5 осіб). Кожна група отримує чотири ключові сюжетні вузли з життя Миколая Чарнецького:

- Повернення з ув'язнення (1956)
- Таємне служіння і семінарія в Зимній Воді
- Останні дні в оселі І. Величковського
- Посмертна беатифікація та сучасна пам'ять

КРОК 2: Сторітелінг через метафору

Кожна група має за завдання:

Перетворити свою частину життя владики на оповідь із героєм, метою, викликами, зміною.

Обрати метафору або образ, який описує цю частину історії (наприклад: «вогонь у темряві», «насіння, що проростає під камінням»).

Оформити це у вигляді короткої сцени, «живої картинки», міні-драми або оповідки.

Шостий етап нашого уроку це систематизація знань, і тут учні отримали завдання у вигляді тесту «Блаженний Миколай Чарнецький», який проводиться на освітній платформі «На Урок», він містить у собі дев'ять тестів, з них сім з вибором однієї правильної відповіді та два з вибором декількох правильних відповідей.

І ось восьмий і останній етап нашого уроку, де домашнє завдання. Для цього я придумала цікаві завдання для учнів, які формують історичну, логічну, аксіологічну та творчу компетентності учнів, сприяють розвитку навичок аналізу, критичного мислення та самовираження, містять у собі інновацію.

1. Міні-дослідження «Миколай Чарнецький – святий нашого краю»

Завдання:

Підготуйте коротке есе (обсягом 1–1,5 сторінки) або мультимедійну презентацію на одну з тем (на вибір):

«Як приклад життя Миколая Чарнецького надихає сучасну молодь»

«М. Чарнецький – символ духовної стійкості в умовах репресій»

«Роль Церкви у формуванні української ідентичності: погляд через життя М. Чарнецького»

2. Хронологічна стрічка

Завдання:

Складіть хронологічну лінію життя Миколая Чарнецького, виділивши ключові події (10–12 позицій) з зазначенням дат і короткими поясненнями.

Виконайте у формі інфографіки в Canva, PowerPoint або вручну на аркуші А4.

4. Творче завдання (на вибір):

Варіанти:

Намалюйте символ, який би міг стати емблемою духовного подвигу Миколая Чарнецького. Напишіть коротке пояснення.

Створіть міні-комікс або сторітелінг (4–6 слайдів або малюнків), який ілюструє один із періодів життя М. Чарнецького (наприклад: заслання, місії на Волині, духовне служіння після ув'язнення).

Також ми можемо вивчати постать Миколая Чарнецького у позакласній і позашкільній роботі. Позакласна та позашкільна діяльність є важливим доповненням до формального навчального процесу. Вона дозволяє в неформальній, емоційно забарвленій атмосфері поглибити знання учнів, сприяти формуванню духовних і моральних цінностей, а також розвивати зацікавлення історією рідного краю. Особистість блаженного Миколая Чарнецького – приклад християнської витривалості, відданості, жертвовності – дає змогу виховувати молодь у дусі відповідальності, справедливості та любові до Батьківщини.

Отже, я пропоную декілька форм позакласної діяльності, з якими ми можемо досліджувати життя М. Чарнецького:

1. Тематичні виховні години:

Тема: «Святий з мого краю: сторінки життя Миколая Чарнецького». Мета – познайомити учнів із біографією святого, його духовною місією, переслідуваннями та мученицькою смертю. Можна використовувати уривки з щоденників, спогади, молитви, документальні відео.

2. Екскурсії та паломництва

Маршрути: с. Семаківці (місце народження), м. Львів (місце служіння), м. Івано-Франківськ (місце душпастирства). Це поглиблює відчуття духовного зв'язку з історією.

3. Вечори духовної спадщини

Проведення вечора пам'яті з переглядом фільму про М. Чарнецького, обговоренням значення його подвигу в сучасному контексті.

Урок з теми «Духовна спадщина Прикарпаття», присвячений постаті блаженного Миколая Чарнецького, продемонстрував ефективність і доцільність застосування інноваційних методів навчання в контексті формування духовно-моральних цінностей учнів. Завдяки цілеспрямованому використанню сучасних педагогічних підходів – таких як сторітелінг, мультимедіа, мозковий штурм, дебати, рольові ігри, кейс-метод та фасилітаційні практики – вдалося не лише поглибити знання учнів про історичну постать, але й забезпечити емоційне залучення, розвиток критичного мислення, мовленнєвих навичок і громадянської позиції.

Кожен з обраних методів мав чітке дидактичне та виховне навантаження: сторітелінг сприяв емоційному зануренню; мультимедійна презентація та відео забезпечили візуалізацію складних історичних процесів; дебати і дискусії активізували аналітичну діяльність; фасилітація і «відкритий мікрофон» створили простір для вільного висловлення думок. Рольові ігри та кейс-методи, в свою чергу, надали можливість учням поставити себе в ситуацію морального вибору – це особливо важливо для формування зрілої, рефлексивної особистості.

Використання цих інновацій не лише урізноманітнило структуру уроку, а й відповідає принципам Нової української школи: компетентнісному, інтегративному та особистісно орієнтованому підходам. Вони дозволили створити умови для активної взаємодії, творчої самореалізації учнів і формування ціннісного ставлення до духовної спадщини рідного краю. Таким чином, урок став прикладом сучасного, глибоко осмисленого і гуманістично спрямованого освітнього процесу, що сприяє як пізнавальному, так і моральному розвитку учнівської молоді.

Позашкільна діяльність, присвячена постаті Миколая Чарнецького, є важливим доповненням до навчального процесу, адже саме в неформальному середовищі учні мають змогу глибше осмислити духовний зміст його життя,

розвинути почуття історичної тяглості та патріотизму. Тематичні виховні години, екскурсії до місць, пов'язаних із життям святого, вечори духовної спадщини чи перегляд фільмів із подальшим обговоренням – це форми, які сприяють особистісному становленню учнів, формують моральні орієнтири та духовну культуру. Такі заходи поглиблюють зв'язок молоді з рідним краєм, сприяють вихованню свідомих, відповідальних громадян із високим рівнем духовності.

ВИСНОВКИ

Його називали «українським Миколаєм Чудотворцем», якого Папа Римський Іван-Павло II у 2001 р. разом з двадцятьма шістьма мучениками за віру зачислив до лику блаженних.

Всі, хто знав Кир Миколая, одностайно відзначали його глибоку покору й святість протягом усього життя. Тому не випадково, що вже незабаром після його відходу до вічності багато людей стали звертатися до нього у своїх молитвах і отримувати допомогу завдяки його заступництву. Це особливе відчуття святості й могутнього духовного заступництва стає ще більш явним під час молитовних зустрічей біля його могили на Личаківському цвинтарі. Щодня люди приходять сюди, аби молитися біля місця його упокоєння, і через його заступництво випрошують у Бога різноманітні благодаті.

У процесі виконання дипломної роботи було досягнуто поставленої мети – комплексно дослідити життєвий шлях і духовну спадщину священномученика Миколая Чарнецького та обґрунтувати методику використання інноваційних методів навчання для вивчення регіонального курсу «Історія Прикарпаття» в 9 (11) класах. Отримані результати сприяють удосконаленню викладання історії через впровадження новітніх педагогічних технологій і формування в учнів стійкої мотивації до навчання.

У процесі дослідження я з'ясувала, що світогляд Миколая Чарнецького формувався під впливом родинного середовища, духовенства, богословської освіти в Римі, викладацької та душпастирської діяльності. Його особистість має значний виховний і пізнавальний потенціал для шкільної історичної освіти.

Я розглянула місійну діяльність М. Чарнецького на Волині, Поліссі та Підляшші. Цей період характеризується глибоким релігійним служінням, яке супроводжувалося складними політичними та етноконфесійними умовами.

Матеріал цього періоду має велике значення для формування громадянської позиції учнів через призму регіональної історії.

Також було охарактеризовано останні роки життя владики в умовах переслідувань радянської влади, арешту, заслання та духовного подвигу після ув'язнення. Цей історичний досвід є основою для розвитку в учнів морально-етичних цінностей, історичної пам'яті та патріотизму.

У результаті проведеного дослідження постаті блаженного Миколая Чарнецького з'ясовано, що він був визначним духовним лідером Української греко-католицької церкви, який своєю самовідданою працею, стійкістю у вірі та жертовністю став символом незламності духу українського народу в часи жорстоких переслідувань.

Його місійна діяльність на Волині та Поліссі, а також служіння в умовах радянських репресій, свідчать про глибоку відданість Церкві та народу. Пережиті ним страждання в таборах ГУЛАГу не зламали його духу, а навпаки – зміцнили його віру та покликання. Після повернення з ув'язнення він активно сприяв відновленню церковного життя, висвячуючи нових священників і підтримуючи підпільну діяльність УГКЦ.

Блаженний Миколай Чарнецький залишив по собі не лише приклад особистої святості, але й вагомий внесок у збереження та розвиток духовної спадщини України. Його канонізація стала визнанням його мучеництва та служіння, а його життя – джерелом натхнення для сучасних і майбутніх поколінь.

Отож пам'ять про владику Миколая Чарнецького, як і всю УГКЦ, радянська влада намагалася усілякими методами знищити. Та сталося усе навпаки. Ім'я єпископа-місіонера все більше шириться Україною та світом. Відбуваються ґрунтовні дослідження його життя та діяльності, на його честь будуються нові храми, а люди отримують зцілення, молячись до цього доброго Святого.

Четвертий розділ присвячено аналізу інноваційних методів навчання у варіативному курсі «Історія Прикарпаття». Вивчення сучасних освітніх

практик засвідчило ефективність таких методів, як проєктна діяльність, сторітелінг, інтерактивні карти, віртуальні екскурсії, дискусії, мультимедійні презентації. Їх застосування сприяє розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок і підвищує інтерес учнів до локальної історії.

У наступному розділі я розробила методику вивчення життєпису Миколая Чарнецького в шкільному курсі з використанням інноваційних технологій.

Інноваційні підходи, запропоновані у дипломній роботі, доведуть свою ефективність у процесі навчання історії. Вони сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, поглибленню знань, формуванню умінь роботи з історичними джерелами, розвитку аналітичного мислення. Використання сучасних цифрових платформ, мультимедійних засобів і творчих завдань підвищить якість засвоєння матеріалу та мотивацію до навчання.

На основі результатів дослідження рекомендовано:

- впроваджувати інтерактивні методи у викладання регіональної історії;
- активніше використовувати біографічний підхід для формування громадянських і моральних якостей учнів;
- адаптувати цифрові ресурси (відео, мапи, презентації) для вивчення теми про Миколая Чарнецького;
- розробляти авторські сценарії уроків на основі локального матеріалу;
- здійснювати міжпредметну інтеграцію з літературою, етикою, християнською культурою.

Не всі аспекти теми вдалося дослідити повністю. Подальші дослідження можуть бути присвячені створенню цифрових підручників з історії регіону, вивченню біографій інших постатей УГКЦ у навчальному процесі, а також розробці платформ для краєзнавчого навчання. Актуальним є також питання підвищення цифрової грамотності педагогів для ефективного впровадження інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

І. Законодавчі документи

1. Про повну загальну середню освіту . Документ 463-IX, чинний, поточна редакція — Редакція від 16.03.2025, підстава - 4250-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

ІІ. Тогочасна газетна періодика

2. Голос Білорусинів. Правда. 1931. Ч. 9. 8 березня. С. 2
3. Єпископ Чарнецький у Папи. Діло. 1936. Ч. 272. 2 грудня. С. 1
4. Новинки. Діло. 1938. Ч. 77. 9 квітня. С. 7.
5. Посвячення греко-католицької церкви і монастиря в Ковлі. Правда. 1931. Ч. 43. С. 12
6. Храмове свято у Свято-Іванівській лаврі. Львівські вісті. 1944. Ч. 157. 9 липня. С. 4
7. Хроніка. Наші дні. 1943. Ч. 2. 1 лютого. С. 14

ІІІ. Спогади

8. Бахталовський Р. Апостол з'єдинення наших часів. Спогади. Львів: 2001. 224 с. URL: <https://salo.li/81E0E27>
9. Бахталовський С.-Й. ЧНІ Николай Чарнецький ЧНІ, Єпископ-Ісповідник. Йорктон, Саскачеван, Канада: Друкарня Голосу Спасителя, 1980. 281 с. URL: <https://surl.li/cpypgz>
10. С. Андрея Ольга Маслій ЗСМ. Спогади очевидців про останні роки життя Блаженного Миколая Чарнецького (1956–1959 рр.) Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я. 2014. Вип. 6. С. 81-90. URL: <https://salo.li/91E0b63>
11. Сліпий Йосиф. Спомин / ред. І. Дацько. М. Горяча, вид. 3-тє, виправлене й доповнене. Львів – Рим: Видавництво УКУ, 2017. 632 с. + 40 іл.

IV. Монографії і статті

12. Андрухів І., Лисенко О., Пилипів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Івано-Франківськ – Надвірна, 2010. 500 с.
13. Баб'як А. Велеградські конгреси в 1907-1936 роках: контекст зародження, перебіг подій та участь у них Греко-Католицької церкви (част. 2). Релігійно-інформаційна служба України.
URL:<https://surl.li/tntfhs>
14. Бачинський М. Городенщина в світлі статистичних даних, зібраних на підставі передвоєнних польських і післявоєнних радянських джерел. Городенщина: історично-мемуарний збірник / ред. М. Марунчак. Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. 868 с. URL:<https://surl.li/kienjn>
15. Блаженний Миколай Чарнецький – Вінець Господньої любові / упоряд. Р. Брезіцький. Львів: Добра книжка, 2012. 208 с.
16. Блаженний Священномученик Миколай Чарнецький 1884-1959
URL:<https://charnetskyj.org.ua/mykolaj-charnetskyj>
17. Бойко І. Блаженний Миколай Чарнецький: ісповідник, мученик, чудотворець. Львів: «Українська молодь – Христові», 2001. 92 с.
18. Бойко Н. В., Хом'як І. М., Застосування інноваційних методів навчання української мови в умовах карантину.
URL:<https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.08.04.html>
19. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква та радянська держава (1939-1950) / пер. з англ. Н. Кочан, за ред. О. Турія. Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2005. 268 с.
URL:<https://surl.li/pqksrf>
20. В.М. Киливник Рольова гра як один з методів активного навчання студентів іноземній мові. С. 12
URL:http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/21.pdf

21. Григорук М. Сильний Божим Духом: історико-біографічний нарис про життя і діяльність о. д-ра Авксентія Бойчука. Жовква: місіонер, 2017. 214 с.
22. Гуркіна С. Кримінальна справа Блаженного Миколая Чарнецького URL: <https://old.cssr.lviv.ua/word/articles/?article=1655>
23. Делятинський Р. Життя і служіння Миколая Чарнецького у Станиславові (1910-1922). «Шлях до святості» - життя і діяльність блаженного Миколая Чарнецького. Матеріали наукової конференції / упорядник Р. Піх. Львів: Скриня, 2014, С. 14-43 URL: <https://surl.li/ivdavk>
24. Димид М. Проголошення блаженними новомучеників УГКЦ. Метрон. 2016. Ч. 13. С. 41-51
25. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадянсько-політичного діяча. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. 168 с. URL: <https://surl.li/eimuju>
26. Жаровська О. Випробувані, як золото в горнилі. Книга 1. Львів: Колесо, 2013. 208 с.
27. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с.
28. Ісповідник віри владика Миколай Чарнецький. Християнський Голос. 1997. № 20. С. 82-83
29. Історичний Вісник Історичної Комісії Львівської Провінції Згромадження Найсвятішого Ізбавителя. 2020. Рік 3. №4 (10).
30. Історичний Вісник Історичної Комісії Львівської Провінції Згромадження Найсвятішого Ізбавителя. 2024. Рік 7. № 1 (41). 12 с.
31. Історичний Вісник Історичної Комісії Львівської Провінції Згромадження Найсвятішого Ізбавителя. 2024. Рік 7. № 2 (42). 12 с.
32. Історичний Вісник Історичної Комісії Львівської Провінції Згромадження Найсвятішого Ізбавителя. 2024. Рік 7. № 3 (43). 12 с.

33. Історичний Вісник Історичної Комісії Львівської Провінції Згромадження Найсвятішого Ізбавителя. 2021. Рік 4. №1 (18). 12 с.
34. Історія і сучасність семінарії ім. свщмч. Йосафата. Івано-Франківська духовна семінарія імені свщмч. Йосафата УГКЦ
URL:<https://surl.li/mapgwh>
35. Історія Львівської провінції ЧНІ. Львівська провінція Чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні. URL:<https://surl.li/rhtjya>
36. Кашак І. Виховання Українського Греко-Католицького Священника (1882-1946) / переклад з англ. О. Шпунт. Львів: Свічадо, 2007. 232 с.
37. Клюба І. Місіонерська діяльність владики Миколая Чарнецького (1939-1959): богословський погляд. Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я. 2014. Вип. 6. С. 91-96 URL:<https://surl.li/croqni>
38. Колб Н., Орлевич І. Релігійність та національність: актуальні питання Пінських унійних конференцій 1930-1937 років. Історія релігії в Україні. Науковий щорічник / гол. ред. І. Орлевич; Львівський музей історії релігії; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Львів: видивничий відділ Львівського музею історії релігії «Логос», 2022. Вип. 32. С. 74-100. URL:<https://surl.li/niltre>
39. Копровський М. А. 60 років тому відійшов єпископ Шельонжек. Воляння з Волині: релігійно-суспільне видання Римо-Католицької Луцької Дієцезії. 2010. №1 (92) (січень-лютий). С. 12-14
URL:<https://surl.li/vqcjrg>
40. Королевський К. Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944) / пер. з фр. Я. Кравець. Вид. 2-ге, випр. Львів: Свічадо, 2014. 490 с.
41. Косік Ю.О. Сучасні освітні інновації на уроках історії як спосіб формування творчих здібностей учнів. URL: <https://surl.li/cfgztr>
42. Кушнір, Я. В., Галицька-Дідух, Т. В., & Головата, О. О. (2025). Аналіз ефективності інноваційних методів у викладанні історії в українських

- зкладах вищої освіти. Вісник гуманітарних наук, (6). URL: <https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/38/36>
43. Ленчик В. Нарис історії Української Церкви. Львів: Свічадо, 2003. 600 с.
44. Лупій О. Служіння ієромонаха Миколая Чарнецького на Волині та його значення для місійної діяльності греко-католиків. Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я. 2014. Вип. 6. С. 74-80
URL:<https://surl.li/hwgbab>
45. Лупій О. Служіння Миколая Чарнецького на Волині. Шлях до святості – життя і діяльність блаженного Миколая Чарнецького: матеріали наукової конференції / упорядник о. Р. Піх. Львів: Скриня, 2014. С. 89-104 URL:<https://surl.li/lpjnzm>
46. Марцінів Ю. «Він жив у правді й був правдою»: пам'яті Блаженного Миколая Чарнецького. Нова Зоря, 2024.
47. Маттеї Дж. Україна – земля мучеників: героїчні свідчення блаженних мучеників, проголошених Папою Іоаном Павлом II у Львові під час його історичного паломництва / пер. з італ. о. О. Лісовського. Жовква: Місіонер, 2014. 196 с.
48. Мацьків Т., Каменецький Ю., Левицький О. М. Історія Української державної гімназії в Станиславові. Альманах Станиславівської Землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини / НТШ. Український архів, т. XXVIII. Редкол.: І. Ставничий та ін. Редактор-упорядник Б. Кравців. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен: Комісія регіональних дослідів і публікацій НТШ, Видання ЦК Станиславівщини, 1975. С. 261-302.
49. Мельничук В., Жук А. Єпископ Миколай Чарнецький: мученик за віру та жертва російських концтаборів (в світлі питання російсько-української війни). Літопис Волині. 2023. Вип. 28. С. 136-140.
URL:<https://surl.li/wsietw>

50. Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2024. 288 с.
51. Мизак Н., Яремчук А. Два століття служіння Богові і нації: УГКЦ на Буковині. Харків: Книжкова фабрика «Глобус», 2016. 320 с.
52. Монастирі Української Греко-Католицької Церкви. Львів: Свічадо, 2006. 152 с.
53. Наші обителі. Редемптористи: дев'яносто літ в Україні (1913-2003). Львів: Чин Найсвятішого Ізбавителя, 2003. С. 237-239.
54. «Мученики – джерело чудотворної сили» (З Декрету митрополита Андрея Шептицького. Про почитання святих. 1941 р.) / упоряд. І. Левицький, Р. Тереховський, Р. Хрін; Місія «Постуляційний центр беатифікації і канонізації святих». Львів, 2004. 99 с.
55. Нек П. Квіти до букету блаженномученику Чарнецькому (частина перша). 2013. URL: <https://surl.li/zryfbf>
56. Овсяник Ю. Тиха святість Миколая Чарнецького. Zbruc. URL: <https://zbruc.eu/node/88223>
57. Олена Гевко, Наталія Макогончук. Інноваційні методи викладання історії України у вищих навчальних закладах в контексті дистанційної освіти. 2022. URL: <https://surl.lu/pttqqf>
58. Олійник А. Духовно-моральні атрибути священника в реколекційних конференціях блаженного Миколая Чарнецького для семінаристів у Львові 1928-1942 років. «Шлях до святості» - життя і діяльність блаженного Миколая Чарнецького. Матеріали наукової конференції / упорядник Р. Піх. Львів: Скриня, 2014. С. 152-166. URL: <https://surl.li/fflhqq>
59. Оприско В. Чудо життя і смерті владики Миколая Чарнецького, ЧНІ. Львів: Добра книжка, 1998, 32 с.

60. Пекар А. Ісповідники віри нашої сучасності. Причинок до мартиролога Української Католицької Церкви під совітами. Львів: Місіонер, 2001. 288 с.
61. Пилипів І., Делятинський Р. Станиславівський період життя і служіння Миколая Чарнецького. Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я. 2014. Вип. 6. С. 31-50. URL:<https://salo.li/91E0b63>
62. Пищик О. (2024). Інтеграція цифрових технологій у сучасній освіті: аналіз викликів та можливостей. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти, 1(4), 368–377.
URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/18752/26016>
63. Піх Р. «Ми підемо слідами мучеників». Блаженний священномученик Іван Зятюк, Редемпторист. Львів: Книговир, 2021. 248 с.
64. Піх Р. «Якщо така Божя воля, я радо прийму і смерть». Блаженний священномученик Зенон Ковалик, редемпторист. Львів: Книговар, 2021. 264 с.
65. Піх Р. Життєві дати блаженного владики Миколая Чарнецького. «Шлях до святості» - життя і діяльність блаженного Миколая Чарнецького. Матеріали наукової конференції. Упорядник Піх Р. Львів: Скриня, 2014. С. 202-249 URL:<https://surl.li/fflhqq>
66. Піх Р. Редемптористи в Уневі. Львівська провінція Найсвятішого Ізбавителя (Редемптористи). С. 43-119. URL:<https://surl.li/mhfbgg>
67. Піх Р. Служіння і обов'язки Миколая Чарнецького у Львівській віце-провінції Згромадження Найсвятішого Ізбавителя. «Шлях до святості» - життя і діяльність блаженного Миколая Чарнецького. Матеріали наукової конференції: Упорядник Піх Р. Львів: Скриня, 2014. URL:<https://old.cssr.lviv.ua/word/articles/?article=1629>
68. Піх Р., о. Від фундації до провінції Львівська провінція Найсвятішого Ізбавителя (Редемптористи). 3 с. URL:<https://surl.li/lsfgyby>

69. Пресслужба Секретаріату Синоду Єпископів УГКЦ. Владика Петро Голіней, Коломийська єпархія, Священномученик Миколай Чарнецький, Історія УГКЦ, Церква і наука, Річниця. 2024 р. URL: <https://surl.li/egvztf>
70. Приріз Я. Дивен Бог у святих своїх. Редемптористи: дев'яносто літ в Україні (1913-2003). Львів: Чин Найсвятішого Ізбавителя, 2003. С. 81-82.
71. Пушак О. Родина, дитячі роки та шкільна освіта владика Миколая Чарнецького. «Шлях до святості» - життя і діяльність блаженного Миколая Чарнецького. Матеріали наукової конференції/ упорядник Р. Піх. Львів: Скриня, 2014 URL:<https://surl.li/ywqdnv>
72. Св'янткевич В. Арешт єпископа Шельонжека. Волення з Волині: релігійно-суспільне видання Римо-Католицької Луцької Дієцезії. 2010. №1 (92) (січень-лютий). С. 14-15 URL:<https://surl.li/vqcjrg>
73. Сергійчук В. Нескорена Церква. Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу. Київ: Дніпро, 2001. 496 с.
74. Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви. Владика Миколай Чарнецький Екзарх Волині та Полісся, блаженний священномученик УГКЦ. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-mykolay-charnetskyu-11728/>
75. Скаун Р. «Нова унія» у Другій Речі Посполитій (1924-1939). Ковчег: Науковий збірник із церковної історії. Львів: Місіонер, 2007. Ч. 5. С. 204-247
76. Скаун Р. Життя в тіні великого Митрополита: брат Йосиф Гроцький і його спогади. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2020. 316 с.
77. Скрипка В. Блаженний Миколай Чарнецький – опікун Покутської землі. Підслухані дзвони. 117-125
78. Тамаркіна О. Л. Дискусія як один із методів навчання самостійній роботі студентів / О. Л. Тамаркіна // Збірник наукових праць

- [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2018. - Вип. 81(3). - С. 245-248. URL: <https://surl.li/mwwhru>
79. Тарас Я. Дзвіниці, дзвони та дзвоніння в народній культурі Покуття. Народознавчі зошити: часопис Інституту народознавства НАН України. 2021. №3 (159). С. 507-523. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2021-3/3.pdf>
80. Тищенко-Ламанський Р. «Чудо стається не просто так. Що варто знати про Миколая Чарнецького» URL: <https://surl.li/lsoxky>
81. Тожецький Р. Митрополит Андрей Шептицький. Ковчег: збірник статей з церковної історії. 1993. Вип. 1. С. 109-122.
82. Тран Е. 15 інноваційних методів навчання з прикладами, які допоможуть навчатися у 2025 році. 2025 р.
URL: <https://ahaslides.com/uk/blog/15-innovative-teaching-methods/>
83. Турій О. Історичний шлях редемптористів східної вітки на українській землі. Редемптористи: дев'яносто літ в Україні (1913-2003). Львів: Чин Найсвятішого Ізбавителя, 2003. С. 42 – 74.
84. Філатова О. Поділи Речі Посполитої. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, Серія: Історичні науки. 2017 № 5 (354). С. 104-117.
URL: <https://surl.li/gpoazm>
85. Через терни – до зірок: Життя, мученицька смерть і прослава Блаженного Мученика Симеона Лукача / упорядник о. І. Пелехатий. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. 368 с.
86. Чернописька В. Місійна діяльність Миколая Чарнецького як Апостольського Візитатора на Волині у контексті розвитку Ковельської редемптористської спільноти (1931-1938 рр.). Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я. 2014. Вип. 6. С. 65-73.
URL: <https://surl.li/fwnihn>

87. Шаріпова Т. В. Впровадження інноваційних технологій на уроках історії, як чинник створення оптимальних умов розвитку для особистості. URL: <http://fel2005.dp.ua/docs/blog/09/028.pdf>
88. Шейко О. Синод єпископів Української Греко-Католицької Церкви. Священномученик Миколай Чарнецький: 60 років від народження для неба. 2019. URL: <https://surl.li/kcrenx>
89. Ю. В. Бистрова. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. URL; <https://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Bystrova.pdf>
90. Яшан В. Парохії і церкви (статистичні підсумки). Городенщина: історично-мемуарний збірник / ред. М. Марунчак. Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. 868 с. URL: <https://surl.li/kienjn>

V. Опубліковані матеріали

91. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали (1899-1944), Т. II: Церква і суспільне питання. Кн. 2: Листування. Львів: Місіонер, 1999. С. 571-1096.
92. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали (1899-1944) / Упорядники А. Кравчук, О. Гайова. Т. 1: Церква і Церковна єдність. Львів: Свічадо, 1995. 524 с.
93. Протоколи засідань Львівських Архієпархіальних соборів 1940-1944 рр. Протоколи засідань підготовчих та урочистих сесій / упорядник А. Баб'як. Львів: В-во ОО. Василян «Місіонер», 2000. 420 с.

VI. Підручники і посібники

94. Інноваційний формат сучасного уроку з історії (методичні рекомендації). / Укладачі: д.і.н., проф. Добржанський О.В., к.і.н., асист. Богачик Т.С. Чернівці: Технодрук, 2021. 32 с. URL: <https://surli.cc/bkfvys>
95. Людмила Лисогор, Сергій Берендєєв, Юлія Косенчук. Використання електронних освітніх матеріалів у освітньому процесі: сучасні підходи і технології Нової української школи. Випуск 1 : Навчально-методичний посібник. — Київ, 2023. — 117 с.

URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/885/88586/metodychni-rekomendacziyi.pdf>

- 96.Мандрико О. Мультимедійна презентація як засіб підвищення ефективності уроку історії [Текст] / О. Мандрико, В. Снагощенко // Теорія та методика навчання суспільних дисциплін : науково-педагогічний журнал / МОН України, СумДПУ імені А. С. Макаренка ; [за заг. ред. О. В. Михайличенко]. – Суми : СумДУ імені А. С. Макаренка, 2016. – № 3. – С. 65–69

URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/84953d4b-055f-4919-b58d-ca2a36c12284/content>

VII. Методичні матеріали

- 97.Ачкасов А. Є. Використання аудіовізуальних та мультимедійних засобів навчання на уроках історії URL: <https://surl.li/hyaigb>
- 98.Гула Л.В. Методи активізації навчання у ЗВО: сучасні тренди. 2022.
URL:http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/54/part_1/28.pdf
- 99.Історія Прикарпаття. Програма варіативного курсу. 9 (11) клас.
URL:<https://www.ippo.if.ua/predmety/istoriya/index.php?r=site/stattya&id=1417>
100. Л.А.Співак, Н.А.Гіренко, Я.О.Співак. Сучасні інновації у викладанні історичного матеріалу учням з особливими освітніми потребами: європейська практика.
URL:https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/557/537
101. Огляд інтерактивних методів
URL:<http://multycourse.com.ua/ua/page/19/69>
102. Сторітеллінг як метод навчання URL: <https://surl.li/wfnqmw>

VIII. Дисертації

103. Делятинський Р. Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885-1946 рр.): дисертація ... канд. іст. наук; спеціальність: 07.00.01-історія України / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2017. 390 с. [URL:https://surl.li/hrcisc](https://surl.li/hrcisc)

ДОДАТКИ

Додаток А

Миколай Чарнецький

Джерело: <https://old.cssr.lviv.ua/word/articles/?article=1606>

Записи у метричних книгах

Піддодаток Б1

Запис у метричній книзі с. Семаківці про народження Олексія Чарнецького

1855		Mensis	Dies	Nomen	Religio	Sexus	Parentes		Patrimi	
							Nomen et Cognomen	Conditio	Nomen et Cognomen	Conditio
6	18	55		Basilius			Petrus Popovitz		Levillus	
				Eudocia Kurierova Obolobn			Catherin. Andry	Pustu	Popovitz + Pustu	
							et Chagne Wiktor	loci	Pelagia Simco loci	
							et mecolou fi li		mi Cebry uxov +	
24	25	1855		Theodosius			Michael Mary	Pustu	Levillus	Pustu
				Eudocia Kurierova Obolobn			lyb	loci	Pawlobit	
							Martha Daniel		Alexia Nicolai loci	
							et Anne Bryer		Chowhucharov +	
							na rula. loci fi li			
9	6	1855		Alexius			Demetrius Parnes		Gregorius Lucian +	
				Marty.			Isena Alexij et	Pustu	Myshin Lucian +	Pustu
				Eudocia Kurierova Obolobn			Mherina Mary	loci	Komlcaut uxov +	loci
							muti r. l. fi li			
13	14	50		Eudocia			Onagotinus		Basilius	
				Marty.			Wicketta Sus	Pustu	Haminoth +	Pustu
				Eudocia Kurierova Obolobn			tine 80 annis et	loci	Parascove th.	loci
							Maria Marylons		et Paskij +	
							muti r. l. fi li		uxov +	
10	17	62		Alexia			Joannes Julia	Pustu	Lucianus	
				Marty.			Maria Joanne	loci	Chostink +	Pustu
				Eudocia Kurierova Obolobn			et Parascove	loci	Pelagia Simco	loci
							Charaman filia	loci	mi Cebry uxov +	
							arc. Sam			
							boriensis			
31	31	118		Irene			Levillus Cebry		Michael	
				Marty			Parascove Pro	Pustu	Stymexun +	Pustu
				Eudocia Kurierova Obolobn			copu et Eudocia	loci	Theda Nicolai	loci
							Domitio r. l. fi li		Kowalczuk uxov +	
							fi li			
5	6	84		Maria			Jacobus	Pustu	Nicolaus	
				Aprilis			Chudzy		Puskant +	Pustu
				Eudocia Kurierova Obolobn			Rozalia Joay	Stoszon	Marella Roma loci	
							mi Petkova fi	loci	Werner uxov	
							lia			
12	12	124		Basilius			Simon		Theodosius	
				April.			Falwarko	Pustu	Kryczak +	Pustu
				Eudocia Kurierova Obolobn			Helena Joanni	loci	Anna Basilij	loci
							et Zophia Chok		gens uxov +	
							muti r. l. fi li			
2	28	26		Irene			Seachmus		Petrus	

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик
 Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:
 Лілея НВ, 2024. 288 с.

Запис метричної книги реєстрації шлюбів у с. Семаківці про одруження

Олексія та Параскеви Чарнецьких

1887.	SPONSUS					SPONSA					TESTES	
	Mensis	Nomen	Religio	Religio	Religio	Nomen	Religio	Religio	Religio	Religio	Nomen	Conditio
			Catholica	Aut Alia	Religio		Catholica	Aut Alia	Religio	Religio		
Die 24 ^a Februarii 1887.	134.	Klimentius Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	31	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	27	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 2 ^a Junii 1887.	150.	Petrus filius Kucharski agricola s. Kowalewski.	1	24	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	22	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 7 ^a Junii 1887.	167.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	22	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	23	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 15 ^a Junii 1887.	30.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	25	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	15	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 13 ^a Novembris 1887.	33.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	20	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	17	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 13 ^a Novembris 1887.	59.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	25	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	19	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 15 ^a Novembris 1887.	205.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	23	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	20	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 15 ^a Novembris 1887.	114.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	22	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	24	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 19 ^a Novembris 1887.	49.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	25	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	18	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												
Die 22 ^a Novembris 1887.	60.	Thomas filius J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	24	1	Antonina filia J. Szymanski agricola s. Kowalewski.	1	16	1	1	Matthias Wasyluk Basilus Kowalewski	Agricola loci.
Sponsus a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Sponsa a compend. Parochia Littera Ordinis privatus. Testes a compend. Parochia Littera Ordinis privatus.												

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик

Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:

Лілея НВ, 2024. 288 с.

Запис у метричній книзі с. Семаківці про народження Миколая Чарнецького

Запис

1884.		NOMEN	Religio		Sexus		PARENTES	
Nr. post.	Mensis		Catholica	Aut alia	Puer	Puella	NOMEN	Conditio
21 22	Novembri	Barbara	1.	-	1.	-	Gregorius Melca- ny Melca filia Josephi Bopowicz et Annae Dmizy.	agricola
22 23	Novembri	106 Michael	1.	-	1.	-	Demetrius Dom- ko Anna filia Gregorii majur. Kienicz et Osar. Karrs Cebry.	agricola
25 26	Novembri	153 Andreas	1.	-	1.	-	Michael Krum- kei Francisca filia Martini Dmizy et Anastasia Swar- da.	agricola
14 14	Decembri	33 Nicolans	1.	-	1.	-	Alcimus Scarus- kei Parascera filia Joannis Trup- kei et Antonic de Doms ignota.	agricola
20 20	Decembri	Anna	1.	-	1.	-	Emphranus Bup- kei Anna filia Iosaphet et Anna Cebry.	agricola
24 24	Decembri	Gregorius	1.	-	1.	-	Emphranus Wa- sylow. Melania filia Joannis Cebry et Abaphus Kilucka.	agricola
24 24	Decembri	Basilio	1.	-	1.	-	Demetrius Mel- kany Maria filia Demetrii Kowalsky et Me- lany fodal.	agricola

Anna Domini 1885

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик

Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:

Лілея НВ, 2024. 288 с.

Спогади очевидців про Миколая Чарнецького

Згодом уже дорослий Преосвященний не оминав і рідної Галичини, постійно знаходив можливість бути на відправах у її містах та селах. Часто бував у Тернополі, Станиславові, Львові, як ревний шанувальник Богородиці, спішив до Зарваниці. У часі своїх місійних подорожей відвідував рідні с. Семаківці [77, с. 120].

Про рідні с. Семаківці в о. Миколая Чарнецького особливі спогади. Тут він провів свою першу Літургію, служив Святу Місію 1936 р. та й загалом любив спокійні прогулянки селом. Друзі блаженного згадували і його особливе місце сили – урочище «Гуавку». Ось як о. Стефан Йосиф пише про першу Літургію Миколая Чарнецького в рідних с. Семаківцях: «Всі присутні плакали зі зворушення, бачачи дитину свого села, сина убогих родичів, священником. Зокрема, це був день радості для його батьків, коли виділи свого сина при престолі, коли їх благословив, стискаючи їх голови» [46, с. 3]. Сповнилися слова їмості Марії Каратницької: «Нехай Микола буде священником замість мого сина» [77, с. 119].

Ось як згадував Миколая Чарнецького упорядник альманаху «Городенщина. Історико-мемуарний збірник» (1978 р.) Михайло Марунчак: «Він майже кожних вакацій приїжджав хоч на кілька днів відвідати свою стареньку маму в Семаківцях. Його чернеча висока постать притягала увагу всіх, а то тим більше, що в нього було довге волосся і борода. Як священником, так і владикою був надзвичайно скромний і батьківський в розмові. Ніколи не бачив його без ряси, навіть у вакаційні гарячі дні. Сидів звичайно перед материнською хатою і завжди щось читав, найчастіше відмовляв часослов, молився... Кир Миколай в моїй уяві і розумінні був серденим батьком» [46, с. 3].

Племінниця Марія Василюк (дочка брата Василя) пригадує, «яка то була велика радість, коли приїжджав стрийко Миколай. Завжди мав гостинці

для маленьких дітей, які збиралися біля нього. Він випитував, а вони, випереджаючи один одного, намагалися розповісти про село і родину. Стрийко був дуже привітний і добрий, вчив молитися, роздавав образочки та молитовники. У побуті він був невибагливий, скромний, завжди просив маму та братову, щоб нічим не переймалися, спав на лаві. Досвіта піднімався, молився і спішив на Службу Божу, а потім допомагав у господарстві, перериваючи працю молитвою із часослова». Любив Владика пройтися селом, відвідати родину, чи хворих, погомоніти з ними, або самотньо вийти на “Високу гору” і споглянути на Семаківці, щоб закарбувати в душі образ родинного гнізда» [77, с. 120–121].

У статі «Квіти до букету блаженномученику Чарнецькому» є згадки про Владику і його іншої племінниці Катерини Квасній (з роду Чарнецьких): «Котрий то рік був – точно не знаю. Але пам’ятаю, що була дуже маленька. І коли стрий мав приїхати, то вже наперед зналося. Бо колись не приїздили як тепер. Може, раз на п’ять літ. І коли він вже мав прибути, ми, малі, дуже тішилися. Між іншим, збиралися в нас не лише діти з родини, але й сусідські. Тоді ми ще й посварилися трохи. А все через мене, бо заявила всім: “Стрий вам не привезе цукерків, а лише мені...”. То тепер можна брати мішок, а тоді де ... Привіз він того разу образочки, які відразу всім роздавали. І не подивився, що я була проти. Лише сказав: “Катеринко, тихо будь. Я роздам усім”. А вулиця довга. Дітиська здалека збігаються. Та й старші підходять. А вони не сідають відразу за стіл, а приступають перше до молитви ... Грошей привіз дуже мало. А тато тоді хату накривав. Пам’ятаю як стрий прийшов і каже: “Васильку, я тобі лише трошка дам, бо багато не маю”. Більше з того разу нічого не пам’ятаю [55].

В. Скрипка писав, що під «Високою горою» розташоване урочище «Гукавка», де б’ють джерела, а на Йордан (19 січня за ст. ст.) ціле село спішить сюди на освячення води. Владика ніколи не забував її смак. За свого життя він пив воду з багатьох джерел, бо пройшов півсвіту, але найсолодшою для нього була вода із рідних Семаковець. Тому й не дивно, що у життєписах

про Владику Миколая його друзі згадують «Гукавку», як щось важливе, що відбило певний слід у пам'яті Святого, який розказував про неї [77, с. 121].

Знаменною подією для Семаковець та Городенківщини стала Свята Місія, яку Владика організував для свого рідного села у 1938 р. Учасник тієї події Василь Никифорок – голова об'єднання «Городенщина» в діаспорі розповідав, що він був дуже щасливий, тому що міг бачити і чути голос нашого Праведника. За його словами, багато мешканців м. Городенки та навколишніх сіл тоді спішили до с. Семаковець, бо там провадили Місію отці Редemptористи Василь Величковський, Іван Зятник та виходець із с. Семаковець Миколай Чарнецький [77, с. 121].

Траплялися і сумні відвідини Владики Миколая його рідного села. У 1926 р. помер його батько Олексій, а у 1942 р. – мама Параска, яких він дуже любив. На похороні матері були чотири священики: о. Навроцький, о. Мельниченко (парох с. Семаковець), о. Васирина (парох с. Далешева), о. Малофій (парох с. Устечко). Владика у прощальному слові над гробом своєї матері згадав Марію Каратницьку, яка взяла до себе малу сирітку Параску і нею опікувалася. Батьки Миколая Чарнецького поховані на місцевому цвинтарі поряд із могилами родини о. Йосипа Каратницького. На могилі священика Йосипа – високий кам'яний хрест, увінчаний терновим вінком. Жертва його служіння і життя увінчалися «нев'янучим вінцем слави», бо за кілька метрів на високому пагорбі виблискує золотим куполом з хрестом церква Святого Миколая – сина Чарнецьких та Каратницьких [77, с. 122].

Атестат М. Чарнецького

Піддодаток Д1

Шкільний атестат Миколая Чарнецького за II півріччя 1896-1897 навчального року.

№. Ім'я, вік і урочисте ім'я	Освіта, місце уродження, ім'я, стан, зв'язок з батьком або опікуном	Місцевість, ім'я, стан, особистий адресний	Висновок з атестації
Чарнецький Миколай на 14 грудня 1884 р. в. м. А. м.	Поліція, Симановський г. Миколай, відомий в Симановських р. м. Героденба	Бурса руска. Поліція II. (Уваги szczególне)	I pól, pól. II pól, m. m. m. m. m. m. m. m. m. m. m.
(Uwagi szczególne)	(Nota ogólna)	(Uwagi szczególne)	(Nota ogólna)
dobry, m. m. m. m. m. m. m. m. m. m. m.	dobry	dobry, m. m. m. m. m. m. m. m. m. m. m.	dobry
dobry, m. m. m. m. m. m. m. m. m. m. m.	dobry	dobry, m. m. m. m. m. m. m. m. m. m. m.	dobry
Postęp w nauce religii	bardzo dobry	bardzo dobry	Uwagi:
„ w języku łacińskim	dobry	bardzo dobry	Otrzymał świadectwo:
„ w języku greckim	dobry	dobry	za I półrocz, dnia 24 VII
„ w języku polskim	dobry	bardzo dobry	za II półrocz, dnia 17 VII
„ w języku ruskim	dobry	dobry	
„ w języku niemieckim	dobry	dobry	
„ w geografii	dobry	dobry	
„ w matematyce	dobry	dobry	
„ w naukach przyrodniczych	dobry	dobry	
„ w propedeutyce filozofii	dobry	dobry	
„ w języku	dobry	dobry	
„ w języku	dobry	dobry	
„ w kółkach	niedostateczny	dostateczny	
„ w gimnastyce	dobry	dobry	
„ w rysunkach	dobry	dobry	
„ w stenografii	dobry	dobry	
„ w śpiewie	dobry	dobry	
Porządek i staranność około piśmiennych robót	dobry	dobry	Przyjął posłanie
Łatwość opanowania gościn szkolnych	dobry	dobry	
Stan ogólny i liczba lokacji	dobry	dobry	

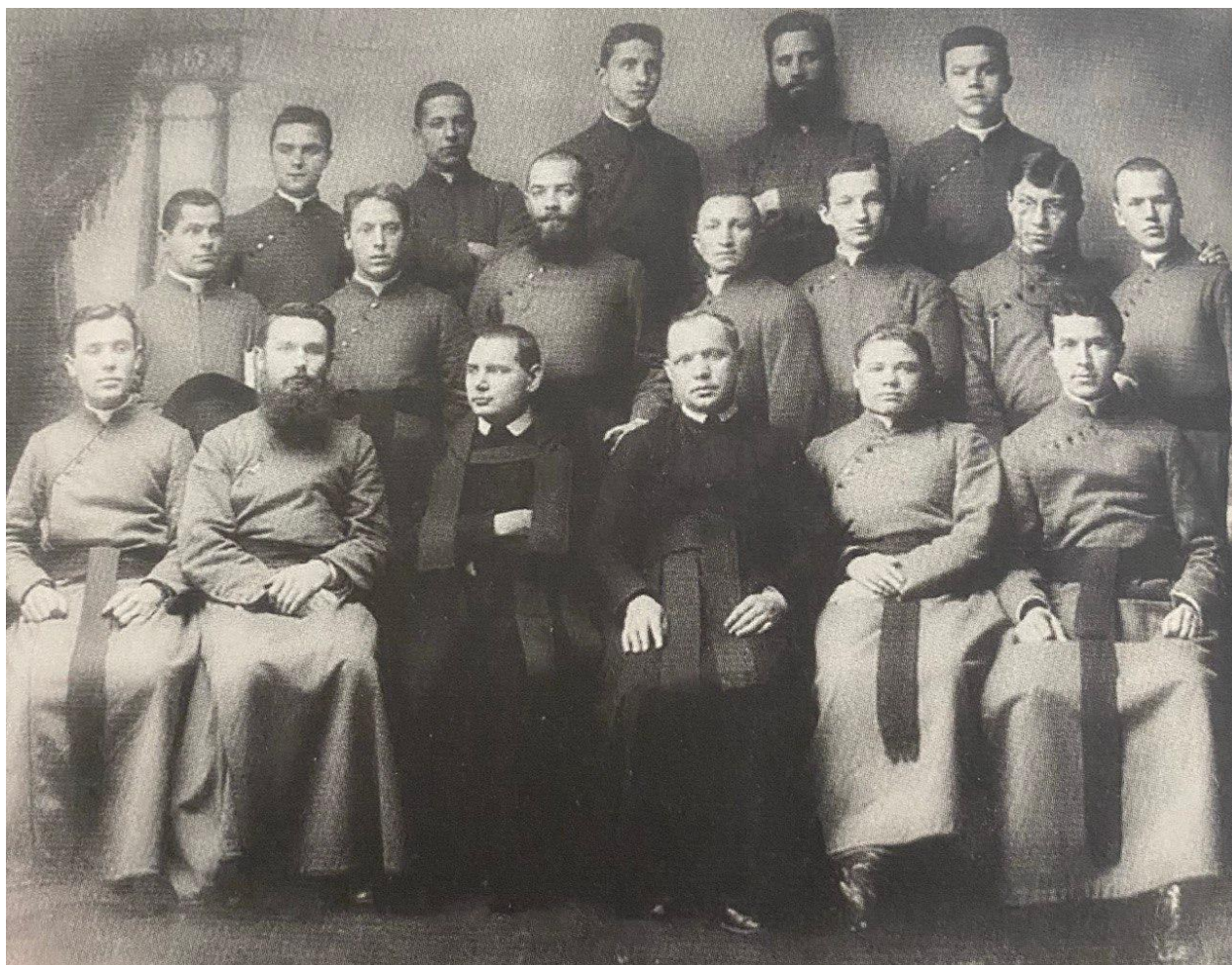
Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженный священномученик Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2024. 288 с.

Шкільний атестат Миколая Чарнецького за II півріччя 1903-1904 навчального року.

1903/4			
Imię, wiek i wyznanie ucznia	Określenie, miejsce urodzenia, imię, stan, mieszkanie ojca lub opiekuna	Mieszkanie, imię, stan nauczyciela odpowiedzialnego	Stypendysta, mł. szkolnego uwolnionego, szkolna plac
Charniecki Mikołaj, 14 grudnia 1884. gr. kat.	Siemakowie w Galicji ojc. dobry, rolnik, Siemakowie (powiat Korostenka)	Ruska wiersza Sio. Mikołaj.	
Półrocze I.		Półrocze II.	(Nota ogólna)
Uwagi: (Uwagi szczegółowe)		(Uwagi szczegółowe)	
Dobry			chwalebne
Dobra		Dobra	
Postęp w nauce religii		celujący	Uwagi: Otrzymał świadectwo: za I. półrocze, dnia 30.04. Sabak za II. półrocze, dnia 3
w języku łacińskim		Dostateczny	
w języku greckim		Dobry	
w języku polskim		dostateczny	
w języku ruskim		bardzo dobry.	
w języku niemieckim		dobry	
w geografii i historii		celujący	
w matematyce		dostateczny	
w naukach przyrodniczych		dostateczny	
w propedeutyce filozofii		bardzo dobry	
w filozofii		bardzo dobry	
w języku			
w kaligrafii			
w gimnastyce			
w rysunkach			
w stenografii			
w śpiewie			
w liter. kraj. rodz.		celujący	
Porządek i staranność około pisemnych robót		Dobry	Przyśłało powołania ucznia
Liczba opuszczonych godzin szkolnych		12 minut	
Stopień ogólny i liczba lokacji		pięć	

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженный священномученик Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2024. 288 с.

Студенти Української колегії у Римі, 1908 рік. Стоять: третій зліва
о. Степан Бахталовський, четвертий Микола Чарнецький (третій ряд)

*Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик
Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:
Лілея НВ, 2024. 288 с.*

Отець Миколай Чарнецький (на задньому плані крайній зліва) під час новіціату.

Джерело: <https://synod.ugcc.ua/data/svyashchennomuchenik-mykolay-charnetsky-60-rokiv-vid-narodzhennya-dlya-neba-684/>

Отець Миколай Чарнецький (сидить праворуч) з отцем-протоігуменом
Йосифом Схрейверсом (сидить посередині) та співбратами по чину, 1920-ті
рр.

Джерело: <https://photo-lviv.in.ua/lvivski-mistsya-blazhennoho-mykolaya-charnetskoho/>

Спільнота монастиря в Ковелі, 1927 р.

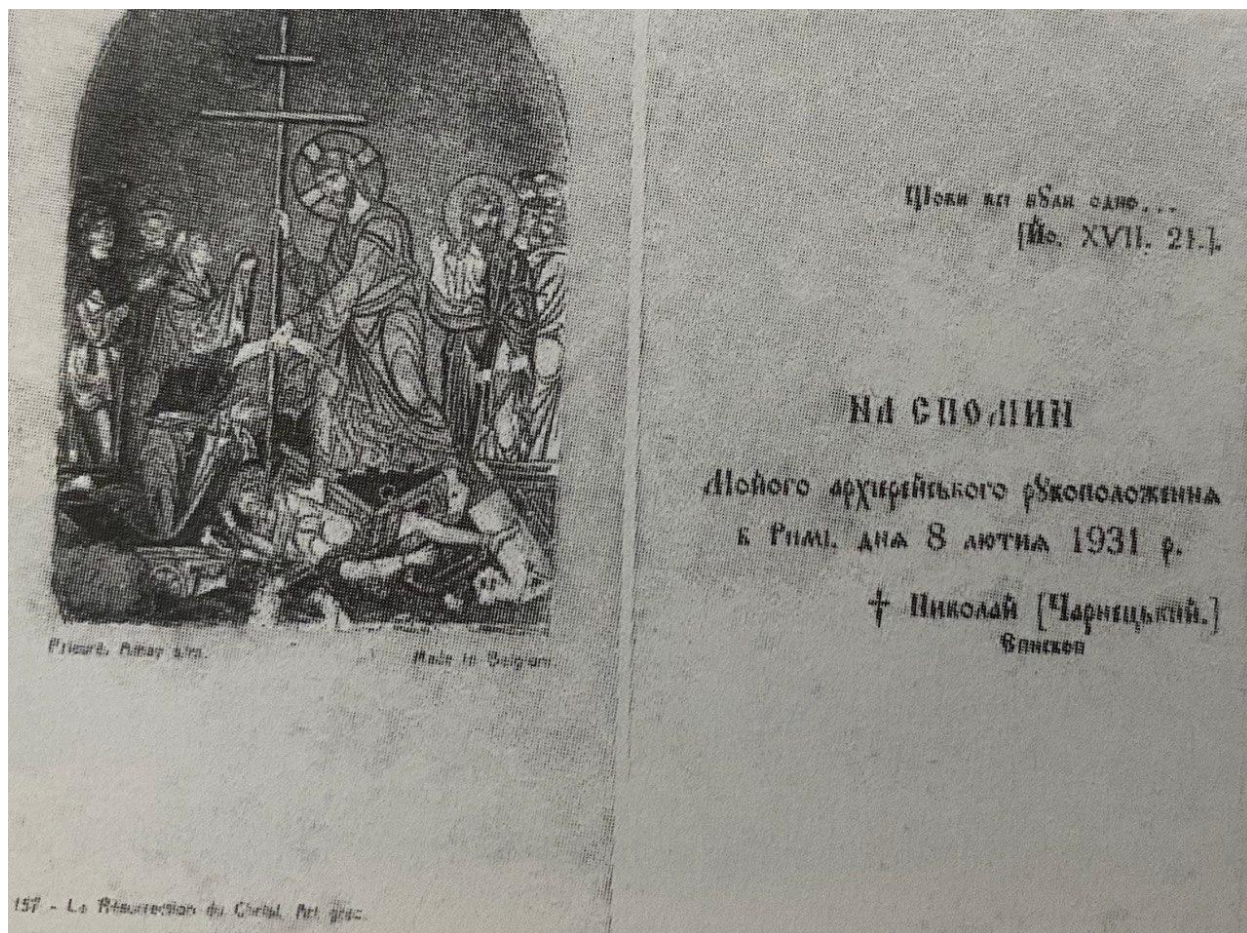
Джерело: https://risu.ua/otci-redemptoristi-vipustyat-fotoalbom-blazhennogo-vladiki-mikolaya-charneckogo_n69330

Хіротонія владики Миколая Чарнецького Рим, 1931р.

Джерело: <https://surl.li/ckwnbm>

Пам'ятка хіротонії владыки Миколая Чарнецького

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик
 Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:
 Лілея НВ, 2024. 288 с.

Сьомий Велеградський конгрес, 15-19 липня 1936 р.

*Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик
Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:
Лілея НВ, 2024. 288 с.*

Документи із кримінальної справи М. Чарнецького

Піддодаток Н1

Титульний аркуш кримінальної справи №68069-ФП «За звинуваченням
Чарнецького М. О. та інших»

О С С Р
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Следственная Часть
Министерства Гос. Безопас.
АРХИВ
Учетно-следственный отдел
КГБ при Сов. Министров СССР
СЛЕД. ФОНД

ДЕЛО № 148372

По обвинению Сидора Прохора Ивановича Чарнецкого
в совершении преступления, предусмотренного ст. 54-149 и 54-150 УК РСФСР

Начато 11. апреля 1945 г. В 1 томах
Окончено 10. мая 1946 г. Том № 4.

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу, настоящее дело подлежит немедленному возвращению в

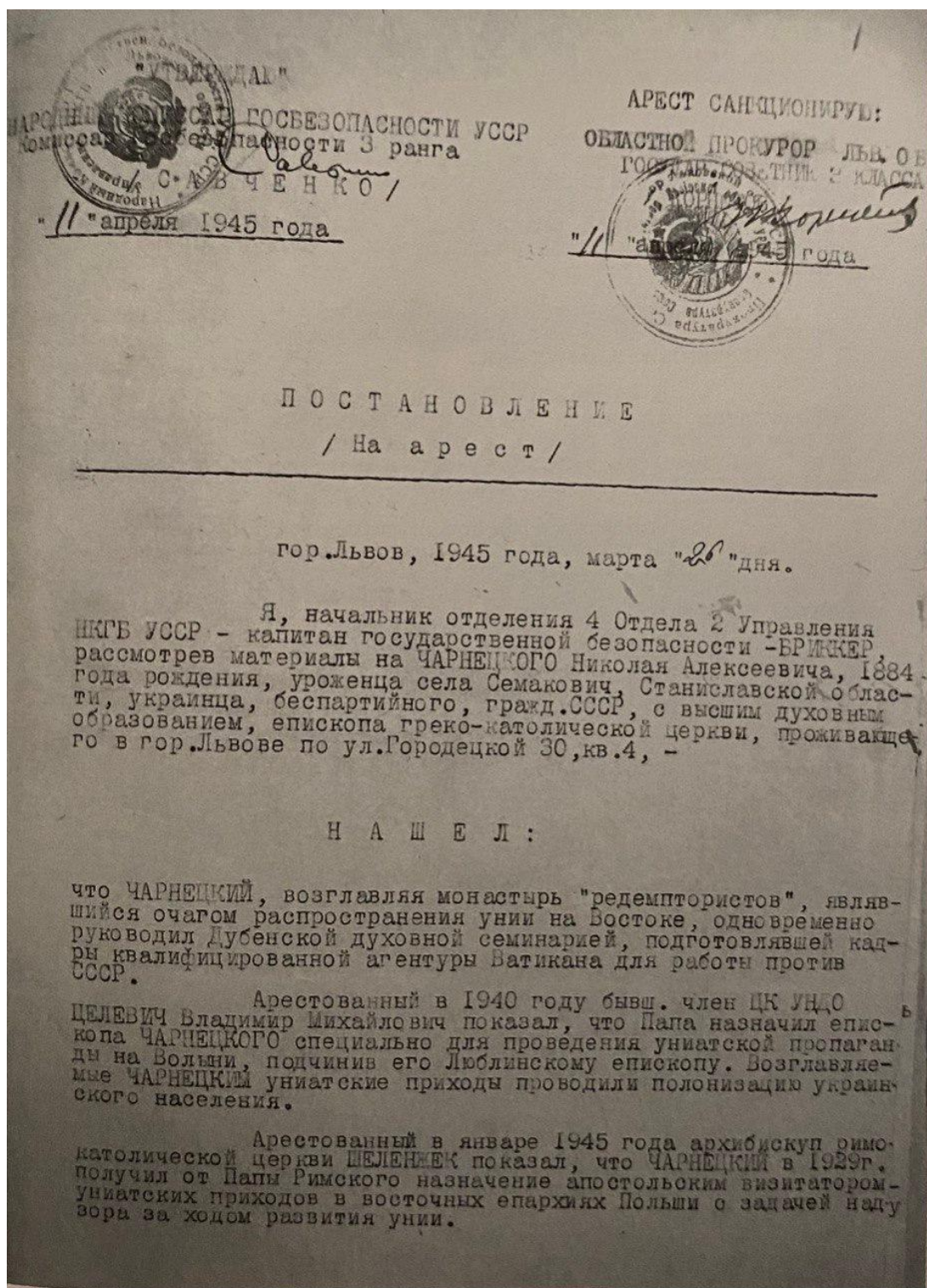
Передача находящегося в производстве следственных дел, а также взятых из архива дел в другие отделы или органы НКВД, хотя бы и временно, производится только по

указать название органа НКВД

68069 ФП
КГБ при СМ СССР
Арх. № **3748**
Одako в архив

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик
Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:
Лілея НВ, 2024. 288 с.

Постанова про арешт М. Чарнецького

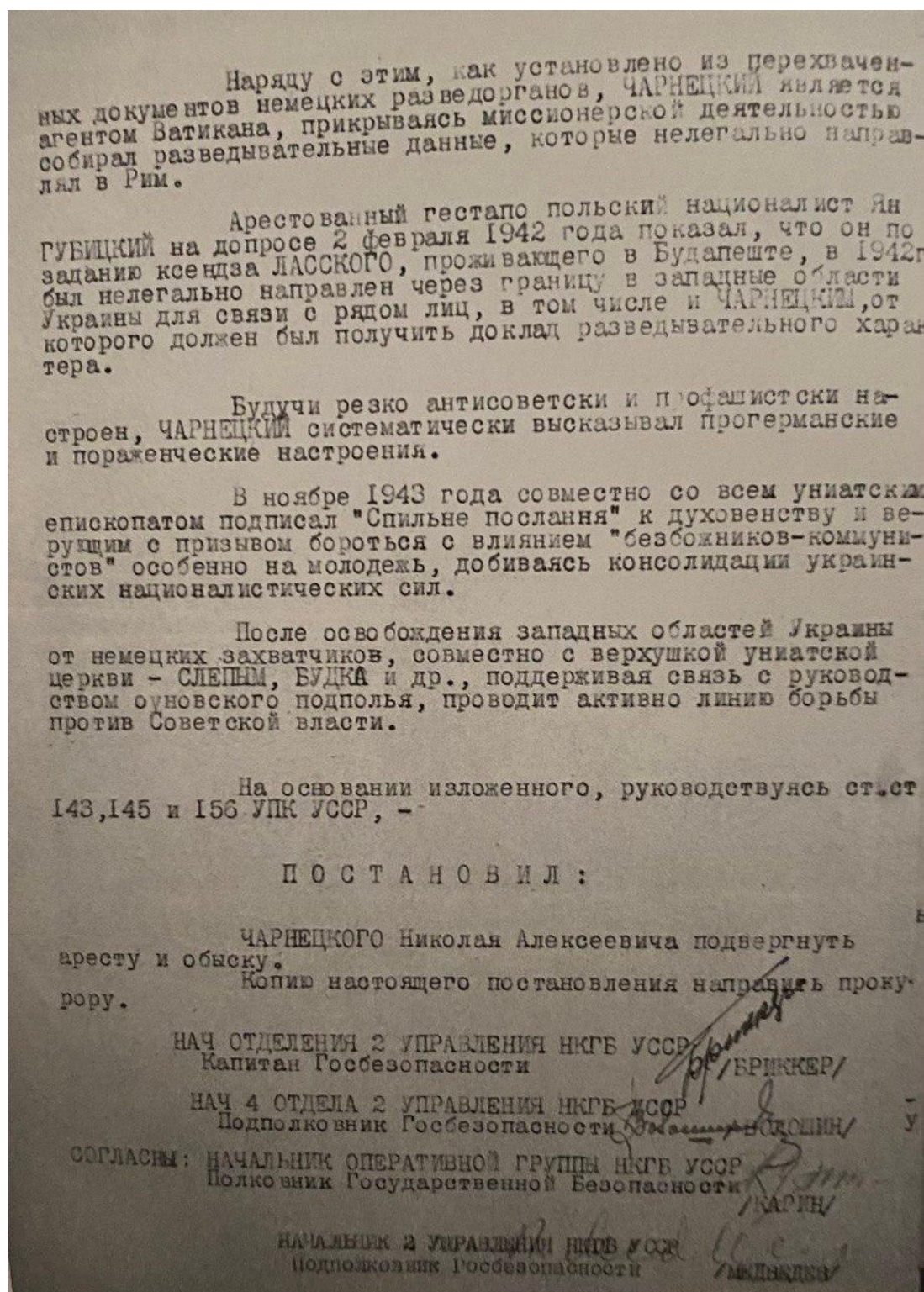

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик

Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:

Лілея НВ, 2024. 288 с.

Постанова про арешт М. Чарнецького

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2024. 288 с.

Витяг із кримінальної справи М. Чарнецького

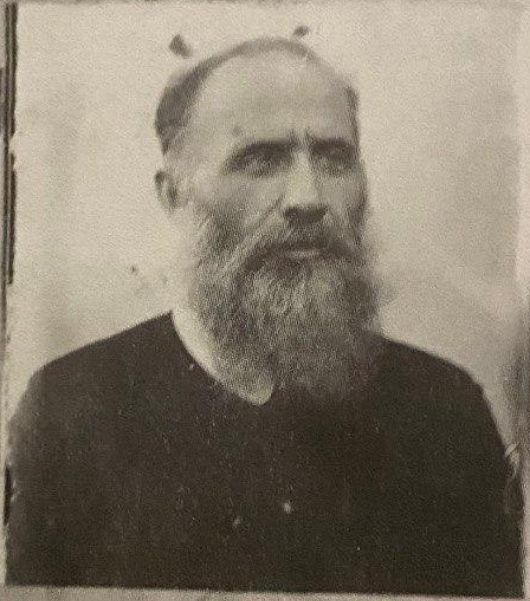
Адреса: 26 ч. 1 ст. 10 вул. Р. П. 11000 указати приміщення, номери или №№

Город, село, ж/д-ст. Косів

Кем Р. П. должность, звание, фамилия

Подпись Чарнецький

Место для фотокарточки арестованного

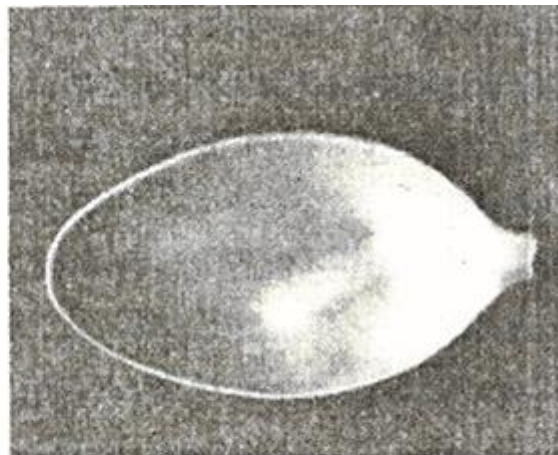
Отпечаток указателя
правой р.
(от одной кромки по)

Личная подпись
(арестованного) Чарнецький

Джерело: Мельничук В., Маслій (О). А. Блаженний священномученик
Миколай Чарнецький (1884-1959): історичний портрет. Івано-Франківськ:
Лілея НВ, 2024. 288 с.

Ложка для Таїнства Святого Причастя, яку використовував Чарнецький

*Зламана ложка, яку використовував єп. Чарнецький,
потайки відправляючи Службу Божу в таборах*

Джерело: <https://zbruc.eu/node/88223>

Останні світлини

Піддодаток Р1

Владика Миколай Чарнецький із сусідськими дітьми. Львів, вул. Вечірна 7.

Джерело: <https://synod.ugcc.ua/data/svyashchenomuchenik-mykolay-charnetsky-60-rokiv-vid-narodzhennya-dlya-neba-684/>

Одна з останніх світлин блаженного Миколая.

Джерело: <https://synod.ugcc.ua/data/svyashchennomuchenyk-mykolay-charnetsky-60-rokiv-vid-narodzhennya-dlya-neba-684/>

Музей у колишньому помешканні владики Василя Величковського, де 2 квітня 1959 р. відійшов до вічності блаженний Миколай.

Джерело: <https://synod.ugcc.ua/data/svyashchennomuchenik-mykolay-charnetsky-60-rokiv-vid-narodzhennya-dlya-neba-684/>

Додаток Т

Проповідь на могилі владики М. Чарнецького. Личаківський цвинтар, 1989 р.

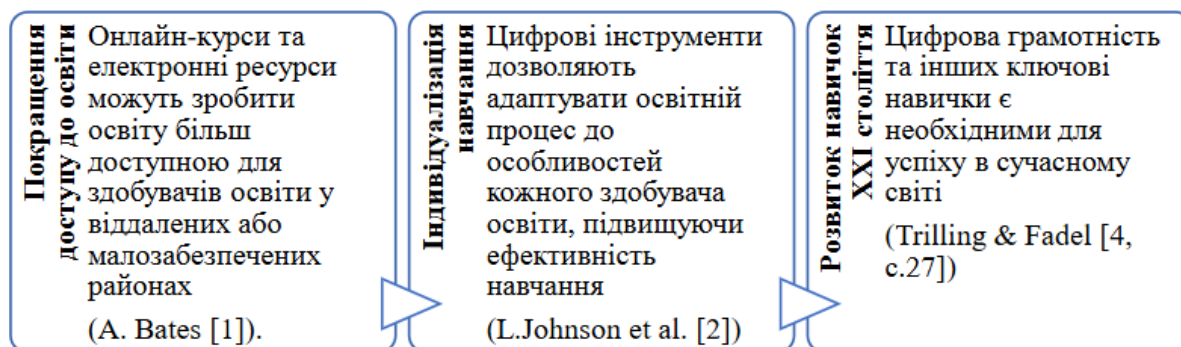
Джерело: <https://synod.ugcc.ua/data/svyashchennomuchenik-mykolay-charnetsky-60-rokiv-vid-narodzhennya-dlya-neba-684/>

Церква св. Свщмч. Йосафата у Львові

Джерела: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=464838985668753&set=a.464838942335424&type=3&locale=mt_MT

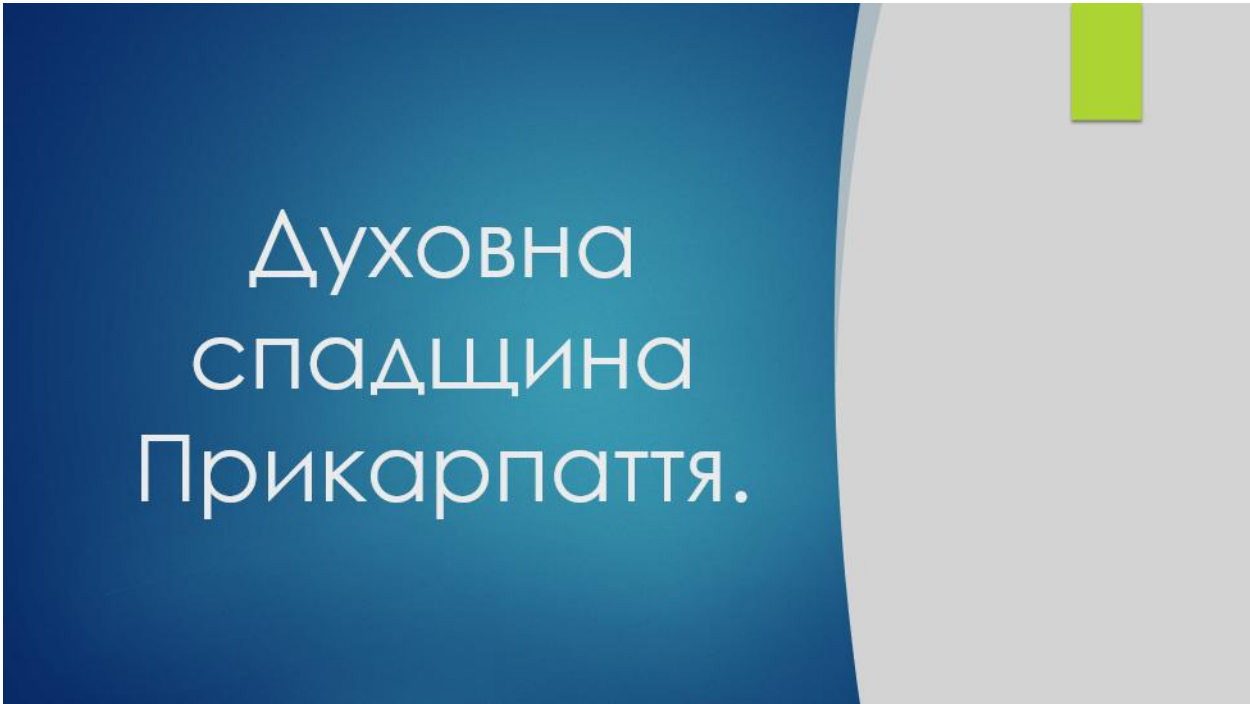
Переваги інтеграції цифрових технологій

Джерело: Пищик О. (2024). Інтеграція цифрових технологій у сучасній освіті: аналіз викликів та можливостей. Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти, 1(4), 368–377.

URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/18752/26016>

Мультимедійна презентація «Духовна спадщина Прикарпаття»

Духовна спадщина Прикарпаття.

Мотиваційний Етап

«Уявіть людину, яка була усміхненою, доброзичливою, мала слабіше здоров'я, але мала в собі таку силу духу, що її боялися тоталітарні режими. Його кидали в камери, морили голодом, били до втрати свідомості. Але він не зламався. Не зрадив своїх переконань. І навіть у таборі на засланні – допомагав, сповідав, молився. Сьогодні він – святий. А народився він зовсім недалеко — у серці нашого краю...»

Актуалізаційний Етап

Мозковий штурм

Як ви гадаєте, що дало йому
силу вистояти?

Чи може одна людина змінити
хід історії?

Чи актуальний приклад такої
постаті сьогодні?

Етап вивчення НОВОГО матеріалу

1. Формування
світогляду Миколая
Чарнецького (1884–1926)

1.1 Дитинство і рідне
село

Під час австрійської окупації Галичини через відсутність світської інтелігенції саме священство стало основою культурно-освітнього розвитку й формування національної ідентичності українців. Священики брали активну участь у громадському житті, ставали засновниками театрів, шкіл, читалень. У такому середовищі формувалася світогляд майбутнього блаженного УГКЦ, місіонера та єпископа Миколи Чарнецького

Перехід Галичини до Австрії

Будинок де виріс Миколай Чарнецький

Миколай Чарнецький народився 14 грудня 1884 р. у с. Семаківці (Покуття, нині Івано-Франківська обл.) у родині наймитів Олексія та Параскеви Чарнецьких. Мати походила з бідної селянської родини і у трирічному віці осиротіла через холеру. Її вихованням опікувалась Марія Каратницька – дружина місцевого пароха. Згодом Параскева стала наймичкою в родині священника, де й познайомилася з майбутнім чоловіком.

Місто Товмач, де навчався М.
Чарнецький

Родина Чарнецьких була багатодітною – дев'ятеро дітей. Попри скромне походження, Миколай змалку мав можливість перебувати в інтелігентному духовному середовищі родини священника Йосифа Каратницького. Саме Марія Каратницька відіграла ключову роль у його становленні – подбала про його освіту, передала йому фінансову підтримку та сприяла вступу до 6-класної школи в Товмачі, а згодом – до гімназії.

Дискусія: «Чи могла б постать Чарнецького сформуватися без втручання духовенства?»

Завдання: Учнів ділять на 2 групи:

- Перша доводить, що духовне оточення (Марія Каратницька, священницька родина) було вирішальним фактором.
- Друга стверджує, що головну роль відіграли внутрішні якості Миколи та обставини дитинства.

Після обговорення всі разом формують список ключових факторів впливу на особистість (на дошці, Google Jamboard або IDroo).

Дебати: «Село чи місто — що краще формує майбутнього лідера?»

Завдання: Учнів ділять на 2 групи:

- ▶ Команда «Село» аргументує, що саме локальна релігійно-культурна атмосфера маленького села Семаківці сформувала Чарнецького.
- ▶ Команда «Місто» доводить, що переломним моментом стала освіта в місті Товмачі та подальше навчання.

Судді (обрана трійка учнів або вчитель) оцінюють аргументи та підсумовують результат.

1.2 Освіта та прийняття священства

Миколай Чарнецький навчався у Станиславівській гімназії, де викладання велося польською мовою, а релігійну освіту забезпечував греко-католицький катехит. Він мешкав у бурсі святого Миколая (1896–1904), куди його влаштував о. Омелян Каратницький. Настоятель бурси о. Михайло Семенів мав значний вплив на формування духовності Чарнецького, прищеплюючи повагу до богослужінь і східного обряду.

Станиславів

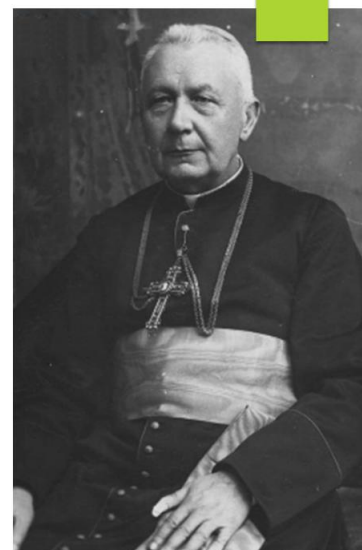

М. Чарнецький

Друг дитинства, о. Атанасій Тимків, згадує його як доброзичливого, уважного, мовчазного учня з глибокою побожністю. Ще один товариш, о. Оленчук, писав, що Чарнецький був надзвичайно релігійним і старанним. Навчався він добре, особливо цікавився релігією.

У 1904 р. після закінчення гімназії Миколай вирішив здобути богословську освіту. Завдяки підтримці новообраного єпископа Станиславівського Григорія Хомишина, він поїхав до Риму. Там оселився в папській руській колегії та навчався в університеті Конгрегації поширення віри. Серед його товаришів були Омелян Ковч, Стефан Оробець, Стефан-Йосиф Бахталовський.

У вересні 1909 р. у Станиславові отримав свячення, а свою першу Літургію відслужив у рідному селі Семаківці. Після цього завершив навчання у Римі, де захистив докторську дисертацію з богослов'я.

Григорій Хомишин

Круглий стіл: "Вибір шляху. Що формує покликання?"

Формат: Учні діляться на 4 групи, кожна з яких готує коротку доповідь / виступ по одній із тем. Після виступів – фасилітована дискусія, яку веде вчитель або один із учнів.

Тематика груп:

Середовище дитинства Миколая Чарнецького

- Яку роль відіграли сім'я, село, духовне оточення?
- Що ми можемо запозичити з того середовища?

Освіта як шлях до покликання

- Як гімназія, бурса, колегія в Римі допомогли Чарнецькому сформуватися?
- Чи освіта сьогодні виконує подібну функцію?

Люди, які вплинули на Миколая

- Ким були отець Михайло Семенів, отець Петро Франко, інші наставники?
- Чи маємо ми сьогодні таких людей поруч?

Виклики і вибір

- Що було найважчим у його шляху, і як він долав труднощі?
- Як ми сьогодні робимо "вибір шляху"?

Фасилітована дискусія:

Модератор (вчитель або обраний учень) ставить запитання до всіх:

- Які цінності проявляв Чарнецький?

- Що в його життєвому шляху вас особливо вразило?

- Як би ви діяли на його місці в ті часи?

- Які чинники впливають на ваш вибір сьогодні?

Метод фасилітації: "Стікери думок"

1.3 Душпастирська, викладацька діяльність

На початку XX століття бельгійські редемптористи принесли в Україну дух свого Чину, і серед перших, хто приєднався до них, був Миколай Чарнецький. У 1910 році владика Григорій Хомишин призначив його духівником і викладачем у щойно відкритій Станиславівській духовній семінарії. Отець Миколай викладав догматику і філософію, вів духовні вправи, гуртки побожності та впроваджував регулярні богослужіння. Його вплив як духівника був глибоким.

Герб Редемптористів

Засновник Чину Найсвятішого Ізбавителя

З початком Першої світової війни у 1914 році семінарія закрилась, а отець Чарнецький став проповідником і сповідником у катедрі Станиславова. Також він відвідував села навколо міста, допомагаючи вірянам у час війни.

У 1916 р. семінарія відновила роботу, і Миколай повернувся до викладання. Водночас у ньому визрівало бажання до монашого життя. Після знайомства з редемптористами у 1918 році він вирішив вступити до Чину Найсвятішого Ізбавителя, що починав свою місію в Галичині.

Чарнецький залишався осторонь політики, присвячуючи себе служінню, молитві та духовному проводу. Його життєвий шлях став прикладом покликання, вірності Церкві й жертвовного служіння ближнім.

1.4 Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (1919– 1926)

Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (редемптористи) було засноване св. Альфонсом Лігуорі в Італії у 1732 р. У Галичині редемптористи східного обряду офіційно з'явилися 16 травня 1913 р. Перші монахи прибули до с. Унева 21 серпня 1913 р. і оселилися в колишній літній резиденції митрополита Андрея Шептицького.

Навесні 1918 р. отці-редемптористи відвідали Станиславівську семінарію, після чого до них приєднався отець Миколай Чарнецький. Він мав вагомий духовний і освітній досвід, був доктором богослов'я та викладачем у Станиславівській семінарії. У серпні 1919 р. прибув до тимчасового монастиря в Уневі, а 1 вересня разом з іншими переїхав до нового монастиря в с. Збоїськах біля Львова.

Львівська віце-провінція. М. Чарнецький стоїть зліва.

15 жовтня 1919 р. о. Миколай пройшов обряд облечин, а 16 жовтня 1920 р. склав перші монашій обіти. Він проходив новіціат у монастирі Матері Божої Неустанної Помочі (Збоїська), де вирізнявся ревністю та смиренністю.

Після перших обітів працював у домі редемптористів у м. Станиславові при церкві святого Йосифа. У вересні 1923 р. склав вічні обіти. Від 1922 до 1926 р. жив у Збоїськах, де займався душпастирською та місіонерською діяльністю. Також навчав у малій семінарії (ювенаті), викладаючи релігію, польську мову, географію, поетику та стилістику, а також виконував обов'язки сповідника.

Його служіння відповідало харизмі редемптористів – активна місіонерська та духовно-просвітницька праця, підготовка духовенства і реколекції.

► Рольова гра "Вибір покликання Миколая Чарнецького"

► 👤 Склад учасників:

► 1 учасник — Миколай Чарнецький (центральна роль)

► 3 учасники — представники монаших чинів: Редемптористи,

► Василіяни, Студити

► Інші учасники — група спостерігачів і рефлексантів

Опис завдання:

Миколай Чарнецький — стоїть перед духовним вибором: вступити до одного з трьох монаших чинів. Він має глибокі богословські знання, досвід викладання, але слабе здоров'я. Кожен чин намагається переконати його приєднатись до своєї спільноти.

Хід гри:

Підготовка:

Кожен "чин" (Редемптористи, Василіяни, Студити) читає скорочену довідку про себе (можна підготувати окремі міні-картки).

Кожна група готує 2–3 аргументи: чому саме їхній чин підходить для Миколая.

► Основна частина:

► Усі по черзі звертаються до Миколая, намагаючись переконати його (виступи по 2 хв).

► Миколай задає їм уточнювальні питання.

► Кожен "чин" має відповісти на одне запитання про виклики свого життя.

► Рішення Миколая:

Гравець у ролі Миколая аргументує, чому вибрав саме той чин (орієнтуючись на історичний факт — він обрав Редемптористів).

Рефлексія:

Спостерігачі/вчитель оцінюють аргументи груп.

Обговорення:

- Чи був вибір очевидним?
- Які духовні та людські чинники впливали на рішення?

2. На Волині
(1926-1941)

2.1 Місійна праця
у Костополі та
Ковелі (1926–1931)

Після поділів Речі Посполитої Волинь увійшла до складу Російської імперії, а згодом — Другої Речі Посполитої. У 1926 р. редемптористи, зокрема отець Миколай Чарнецький, розпочали місійну діяльність на Волині, Холмщині, Підляшші та Поліссі, за ініціативи луцького єпископа Адольфа Шельонжека.

Чарнецький, уродженець Галичини, ще до заснування місії двічі відвідував Волинь (1924 р., 1926 р.). Його перша поїздка з о. Бахталовським мала за мету налагодити контакт із місцевим духовенством. У 1926 р. він проводив навчання православних монахів у Луцьку, готуючи їх до приєднання до Католицької Церкви.

Адольф Шельонжек

3 липня 1926 р. у місті Берестечко він відслужив урочисте богослужіння українською мовою. Восени 1926 р. редемптористи заснували перший монастир у Костополі, де Чарнецький служив вікарієм настоятеля. Попри намагання створити греко-католицьку парафію, Шельонжек заборонив це, вимагаючи підпорядкування латинському пароху.

Через тиск влади та конфлікти з єпископом, редемптористи залишили Костопіль. 3 вересня 1927 р. вони перебралися до Ковеля, де продовжили служіння. Чарнецький також тимчасово сповідав у латинських парафіях у Костополі та Кременці. Попри погіршення здоров'я, він продовжував душпастирську діяльність.

Відкритий мікрофон: «Чарнецький – місіонер на Волині: виклики і свідчення»

Формат заняття: діти разом з вчителем утворюють коло та, передаючи один одному імітований або іграшковий мікрофон, висловлюють свої думки на задану тему, питання.

Запитання для відкритого мікрофона:

Ви — отець Миколай Чарнецький і його побратими.

- Опишіть, чому і навіщо ви приїхали на Волинь.
- З якими труднощами стикалися?
- Як ви сприймали опір з боку латинського духовенства та влади?

Ви — представники латинської ієрархії, яка не схвалює створення окремих греко-католицьких структур.

- Чому ви наполягали на підпорядкуванні?
- Що вас турбувало в місії редемптористів?

Ви – Миколай Чарнецький

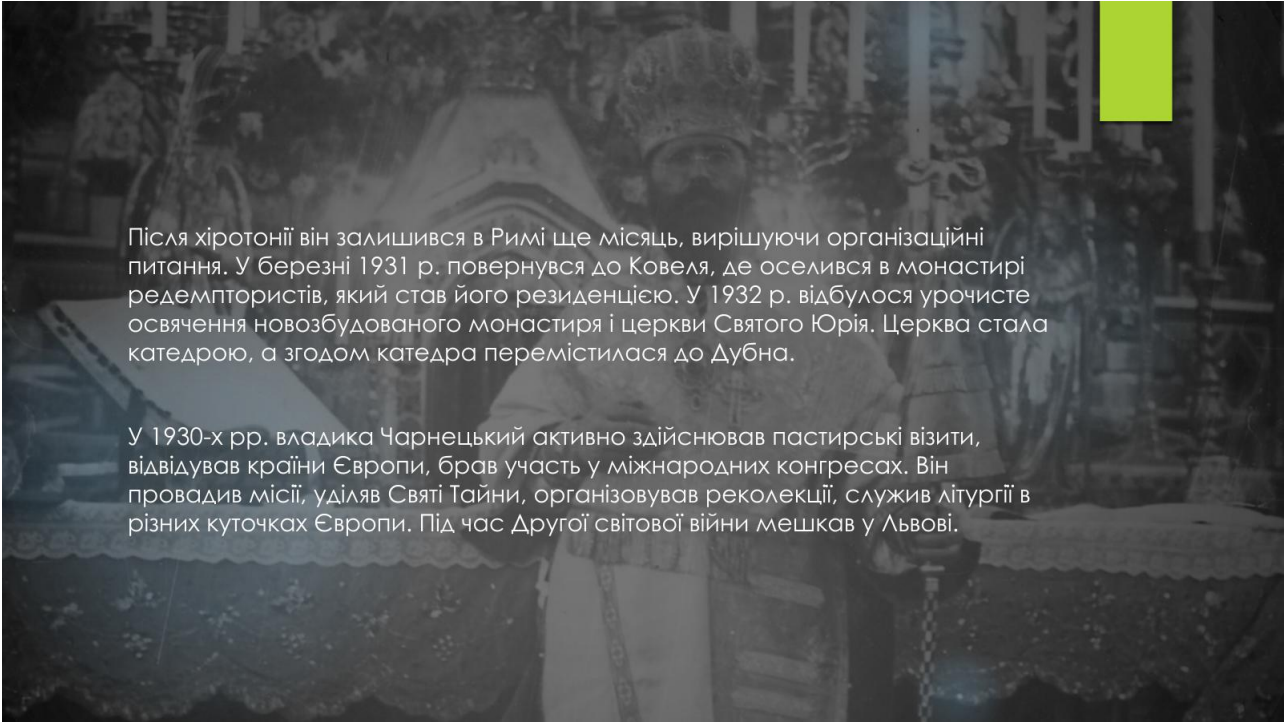
- Чому ви продовжували місію, навіть коли хворіли?
- Що давало вам силу?

2.2 Єпископ Чарнецький екзарх Волині, Полісся, Підляшшя (1931-1941)

Апостольська діяльність на Волині, Підляшші й Поліссі вимагала створення єпархії східного обряду. Ідею підтримали отці-редемптористи, василіяни, студити, єзуїти та інші священники. Попри спротив польського уряду, у 1931 р. папа Пій XI призначив ієромонаха Миколая Чарнецького титулярним єпископом Лебедським та Апостольським візитатором для українців-католиків Волині та Полісся. Його хіротонія відбулася 8 лютого 1931 р. в Римі.

Єпископ М. Чарнецький

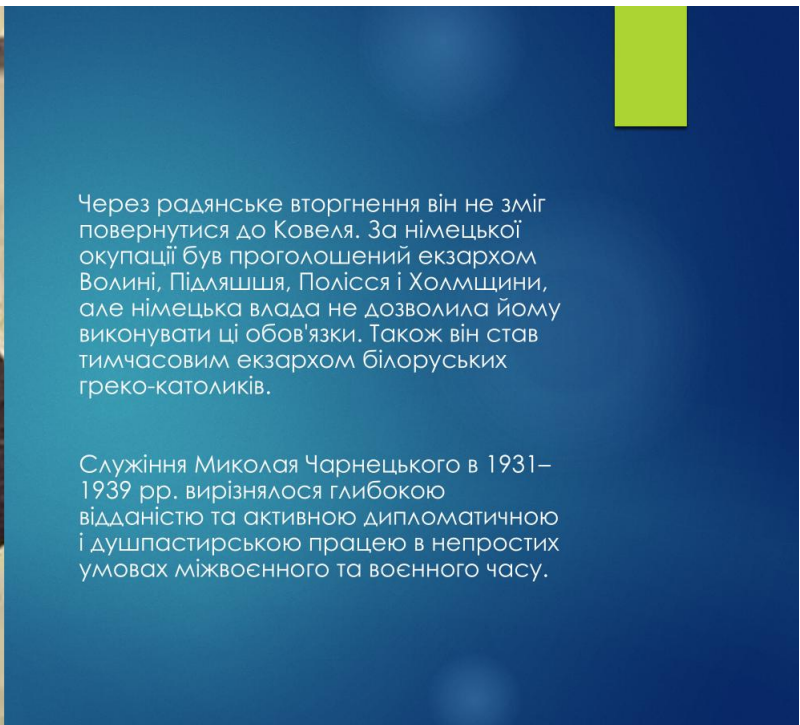

Після хіротонії він залишився в Римі ще місяць, вирішуючи організаційні питання. У березні 1931 р. повернувся до Ковеля, де оселився в монастирі редемптористів, який став його резиденцією. У 1932 р. відбулося урочисте освячення новозбудованого монастиря і церкви Святого Юрія. Церква стала катедрою, а згодом катедра перемістилася до Дубна.

У 1930-х рр. владика Чарнецький активно здійснював пастирські візити, відвідував країни Європи, брав участь у міжнародних конгресах. Він провадив місії, уділяв Святі Тайни, організовував реколекції, служив літургії в різних куточках Європи. Під час Другої світової війни мешкав у Львові.

М. Чарнецький

Через радянське вторгнення він не зміг повернутися до Ковеля. За німецької окупації був проголошений екзархом Волині, Підляшшя, Полісся і Холмщини, але німецька влада не дозволила йому виконувати ці обов'язки. Також він став тимчасовим екзархом білоруських греко-католиків.

Служіння Миколая Чарнецького в 1931–1939 рр. вирізнялося глибокою відданістю та активною дипломатичною і душпастирською працею в непростих умовах міжвоєнного та воєнного часу.

Історична
реконструкція
з аналізом
джерел

«Єпископ під
забороною:
прийняти чи
відступити?»

► Навчальна ситуація

► Рік: 1941. Місце: Львів.

Владика Миколай Чарнецький отримує дозвіл від Апостольської Столиці бути екзархом Волині, Підляшшя, Полісся й Холмщини. Однак німецька адміністрація забороняє йому перебування на цих територіях.

Ваше завдання – відтворити хід міркувань владики та підготувати план дій у форматі консиліуму, враховуючи політичну ситуацію, церковне право, пастирські обов'язки та ризики.

Хід виконання: Учні об'єднуються в малі групи (по 4–5 осіб).

Кожна група отримує:

витяг із біографії Чарнецького (скорочений фрагмент про 1941 рік)

- У червні 1941 р. завершився перший етап радянської окупації. Апостольська Столиця надала владі Миколаю дозвіл виконувати обов'язки єпископа Волині, Підляшшя, Полісся та Холмщини. Проте, попри цей дозвіл, німецька влада заборонила єпископу перебування на території його Візитатури. Через це він був змушений залишитися у Львові, хоча його пастирське серце прагнуло повернення до Волині.

джерело №1: уривок з умов німецької окупації

- У 1941 р. після вторгнення в СРСР, німецька влада встановила Рейхскомісаріат Україна, запровадивши жорсткий адміністративний контроль. Будь-яка публічна релігійна діяльність, особливо невідконтрольна німецьким службам, регулювалася або заборонялася. Окремим церковним лідерам було заборонено пересуватися чи служити на певних територіях, що могли викликати «етнічну напругу» або «політичну лояльність до Ватикану».

джерело №2: фрагмент канонічного права про обов'язки єпископа

Обов'язки єпископа:

- Єпископ покликаний до духовного проводу пастви, навіть в умовах небезпеки.
- Він має право і обов'язок виконувати своє служіння там, де його призначила Церква.
- Єпископ не повинен ухилятися від обов'язків, якщо це не загрожує безпосередньо його життю або життю вірних.
- В умовах перешкод чи тиску, єпископ має діяти з розсудливістю, поєднуючи вірність і обережність.

джерело №3: цитати Чарнецького (наприклад, «... прошу всіх о ласкаві молитви, яко нищ і убог єсьм аз»).

- «... Мене вдарив грім... прошу всіх о ласкаві молитви, яко нищ і убог єсьм аз». (із листа до співбратів після призначення єпископом)
- «Вона впаде ще раз, але тоді вже разом із моєю головою...» (про свою мітру під час хіротонії — пророчі слова про мученицький шлях)

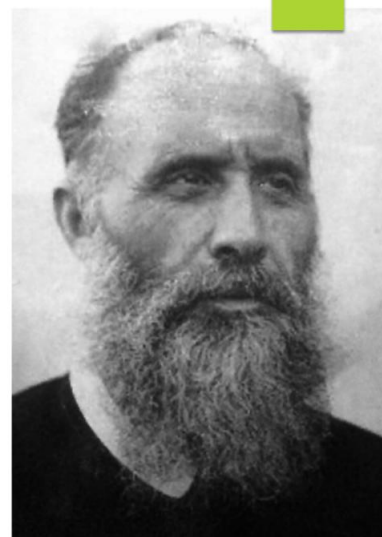
Завдання для груп:

- Аналізувати джерела.
- Визначити 3 реальні варіанти дій, які міг би зробити владика.
- Обрати один варіант і пояснити вибір: моральні, релігійні, політичні та особисті мотиви.
- Підготувати коротку усну презентацію у форматі «консиліуму».

3.3 Життя після ув'язнення (1956– 1959). Вшанування пам'яті

У 1956 р. після одинадцяти років ув'язнення владика Миколай Чарнецький повернувся до Львова. Його зустріли редемптористи та сестри Милосердя св. Вінкентія на залізничному вокзалі. Він був фізично виснажений, але зберігав силу духу. Оселився на вул. Вечірній, 7 у домі Климентія Білогубки, де активно долучився до відновлення підпільної УГКЦ: висвячував священників, формував нові покликання, ініціював створення підпільної семінарії в с. Зимна Вода.

Попри переслідування з боку КДБ, владика здійснив значний духовний вплив. Останні дні життя провів у квартирі отця Василя Величковського на площі Соборній, 11/3. 2 квітня 1959 р. він відійшов у вічність. Спочатку був похований на Кульпарківському цвинтарі, а в 1973 р. — перепохований на Личаківському (поле № 35).

М. Чарнецький після ув'язнення

► 27 червня 2001 р. Папа Іван Павло II проголосив його блаженним. 4 липня 2002 р. мощі владика перенесли до храму священномученика Йосафата на вул. Замарстинівській, 134-А у Львові. Пам'ять про нього живе через чудеса зцілень і паломництва до його гробу.

КРОК 1: Сценарна сітка (фасилітована робота в групах)

Фасилітатор (учитель або ведучий) ділить клас на малі групи (3–5 осіб). Кожна група отримує 4 ключові сюжетні вузли з життя Миколая Чарнецького:

- Повернення з ув'язнення (1956)
- Таємне служіння і семінарія в Зимній Воді
- Останні дні в оселі Величковського
- Посмертна беатифікація та сучасна пам'ять

КРОК 2: Сторітелінг через метафору

Кожна група має за завдання:

- Перетворити свою частину життя владики на оповідь із героєм, метою, викликами, зміною.
- Обрати метафору або образ, який описує цю частину історії (наприклад: «вогонь у темряві», «насіння, що проростає під камінням»).
- Оформити це у вигляді короткої сцени, «живої картинки», міні-драми або оповідки.

VI. Систематизація знань

Тест «Блаженный
Миколай Чарнецький»

<https://naurok.com.ua/test/blazhenniy-mikolay-charneckiy-3429279.html>

VII. ВИСНОВКИ

Миколай Чарнецький — приклад духовної стійкості.

Його життя стало свідченням того, що навіть у найтяжчих історичних обставинах (війни, репресії, табори) людина може залишатися вірною своїм переконанням, не зраджуючи віру, народ і моральні принципи.

Його духовне формування ґрунтувалося на родинному і релігійному середовищі.

Попри просте походження, Чарнецький з дитинства перебував у духовному середовищі, що сприяло його глибокому релігійному вихованню, завдяки впливу священницьких родин і меценатів.

Освіта відіграла ключову роль у становленні особистості.

Навчання в гімназії, у Римі, духовні практики та праця в семінаріях сприяли його глибокому богословському розвитку та підготували його до пастирського і єпископського служіння.

Чарнецький зробив великий внесок у розвиток та збереження УГКЦ.

Як місіонер, викладач і єпископ-екзарх він поширював віру на Волині, Поліссі та Підляшші, зміцнюючи позиції греко-католицької Церкви в умовах тиску інших конфесій та тоталітарних режимів.

Його життя і смерть — це втілення мучеництва.

11 років таборів, тортури, переслідування не зламали його духу. Навпаки — зробили його символом страждання, вірності Христу і Церкві в XX столітті.

Пам'ять про нього жива і сьогодні.

Беатифікація Папою Іваном Павлом II, перенесення мощей, паломництва, згадки про зцілення та уроки для молоді — усе це свідчить про сучасну актуальність постаті владика Миколая.

Його життєвий шлях став моральним дороговказом для українців.

Він навчає нас мужності, жертвності, сили духу, поваги до людської гідності та цінності духовного покликання.

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Міні-дослідження «Миколай Чарнецький – святий нашого краю»

 Завдання:

Підготуйте коротке есе (обсягом 1–1,5 сторінки) або мультимедійну презентацію на одну з тем (на вибір):

«Як приклад життя Миколая Чарнецького надихає сучасну молодь»

«Чарнецький — символ духовної стійкості в умовах репресій»

«Роль Церкви у формуванні української ідентичності: погляд через життя Чарнецького»

2. Хронологічна стрічка

Завдання:

Складіть хронологічну лінію життя Миколая Чарнецького, виділивши ключові події (10–12 позицій) з зазначенням дат і короткими поясненнями. Виконайте у формі інфографіки в Canva, PowerPoint або вручну на аркуші A4.

3. Творче завдання (на вибір):

Варіанти:

Намалюйте символ, який би міг стати емблемою духовного подвигу Миколая Чарнецького. Напишіть коротке пояснення.

Створіть міні-комікс або сторітелінг (4–6 слайдів або малюнків), який ілюструє один із періодів життя Чарнецького (наприклад: заслання, місії на Волині, духовне служіння після ув'язнення).

План-конспект з предмета «Історія Прикарпаття»

Урок 33

Дата...

9 клас

Тема: Духовна спадщина Прикарпаття.

Мета:

навчальна:

- Сформувати знання учнів про життєвий шлях блаженного Миколая Чарнецького, його духовну місію, мучеництво та внесок у збереження УГКЦ на Прикарпатті; інформаційна
- Розвивати критичне мислення через аналіз історичних подій, роботу з джерелами та візуальними матеріалами; аксіологічна
- Виховувати духовні цінності — повагу до віри, свободи, мужності та жертвовності на прикладі конкретної постаті; логічна
- Залучити учнів до осмислення ролі Церкви в історії українського народу через діяльність її представників. інформаційно-логічна
- Уміння шукати, відбирати та аналізувати історичну та біографічну інформацію про Миколая Чарнецького з різних джерел (текстових, візуальних, цифрових); інформаційна
- Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між подіями життя Чарнецького та історичними обставинами епохи (репресії, ліквідація УГКЦ, заслання); логічна
- Уміння робити узагальнення, порівняння та висновки щодо значення його постаті в українській історії. логічна
- Усвідомлення значення моральних якостей (мужність, віра, жертвовність) у контексті історичних викликів; аксіологічна
- Формування особистого ставлення до теми духовного подвигу, свободи совісті, національної гідності; аксіологічна
- Розуміння ролі особистості у збереженні духовності та культури в умовах утисків. аксіологічна

розвивальна:

- закріпити знання учнів, набуті під час вивчення навчального матеріалу (на основі письмових відповідей, виконання завдань на платформі, «На урок». логічна
- розвивати вміння аналізувати історичні факти. хронологічна, логічна
- формувати вміння визначати вплив історичних подій на життя людей. логічна, аксіологічна, здоров'язберігаюча
- формувати вміння характеризувати історичні постаті. аксіологічна

виховна:

- виховувати патріотичні почуття та почуття гордості за співвітчизників, які своєю активною діяльністю зробили великий внесок у розвиток історії та культури України. особиста, аксіологічна
- виховувати любов до української історії. аксіологічна, особиста

Тип уроку: комбінований урок (поєднання пояснення нового матеріалу, повторення і узагальнення, розвиток навичок)

Обладнання:

- Мультимедійна презентація (візуалізація біографії М. Чарнецького)
- Відео: «Бл. Миколай Чарнецький у Ліверпулі 1937» (перегляд через проєктор або екран)
- Тестування: платформа «На Урок»
- Фото Миколая Чарнецького для сторітелінгу
- Реквізит для рольової гри: іграшковий або символічний мікрофон (метод «Відкритий мікрофон»)

Основні дати:

- **14 грудня 1884 р.** – народження Миколая Чарнецького
- **1904–1909 рр.** – навчання у Римі, здобуття богословської освіти
- **1909 р.** – свячення у Станиславові
- **1919–1926 рр.** – вступ до редемптористів, душпастирська діяльність
- **1926–1941 рр.** – місії на Волині, Ковелі, Костополі
- **8 лютого 1931 р.** – хіротонія на єпископа
- **1945–1956 рр.** – арешт, тюрми, табори
- **1956 р.** – повернення до Львова
- **2 квітня 1959 р.** – смерть
- **2001 р.** – беатифікація Папою Іваном Павлом II

Основні терміни:

- **УГКЦ (Українська Греко-Католицька Церква)** – одна з найбільших східних католицьких церков, що зберігає візантійський обряд, перебуваючи у єдності з Римським Апостольським Престолом.
- **Редемптористи** – монаше згромадження католицької церкви, що має на меті місіонерське служіння, зокрема серед бідних і забутих.
- **Беатифікація** – проголошення особи блаженною в Католицькій церкві, перший етап канонізації.
- **Екзарх** – представник Папи або митрополита, що має владу над визначеною територією, часто місіонерською.

Основні історичні постаті:

- **Миколай Чарнецький** – блаженний священномученик УГКЦ, єпископ, місіонер, в'язень радянських таборів, символ духовної стійкості.
- **Григорій Хомишин** – єпископ Станиславівський, покровитель Чарнецького.
- **Йосиф Сліпий** – глава УГКЦ після Шептицького, мученик комуністичного режиму.
- **Андрей Шептицький** – митрополит УГКЦ, духовний лідер, який підтримував місії і монаші чини.
- **Папа Іван Павло II** – канонізував М. Чарнецького у 2001 році.

План уроку

1. Формування світогляду Миколая Чарнецького (1884–1926)
 - 1.1 Дитинство і рідне село
 - 1.2 Освіта та прийняття священства
 - 1.3 Душпастирська, викладацька діяльність
 - 1.4 Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (1919–1926)
2. На Волині (1926-1941)
 - 2.1 Місійна праця у Костополі та Ковелі (1926–1931)
 - 2.2 Єпископ Чарнецький екзарх Волині, Полісся, Підляшшя (1931-1941)
3. У лещатах тоталітарних держав (1941–1959)
 - 3.1 Львівський період (1941–1944)
 - 3.2 Переслідування москвою та арешт (1945–1956)
 - 3.3 Життя після ув'язнення (1956–1959). Вшанування пам'яті

Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітки
3 хв	I. Організаційний	Взаємне привітання. Перевірка готовності учнів до уроку. Організація уваги учнів: побажання гарного настрою, цікавої роботи, нових знань та відкриттів. 		

7 хв	II. Перевірка домашнього завдання		Створити міні-дослідження (презентацію або короткий текст) на тему: «Приклади успішних реформ в Україні після 1991 року» (обрати 1 сферу: освіта, армія, децентралізація, антикорупційна політика тощо) Хронологічна стрічка Скласти хронологічну стрічку ключових етапів державотворення України з 1991 року до сьогодення (можна у вигляді лінії часу у Word, Canva, на аркуші тощо).	Інформаційна
3 хв	III. Мотиваційний Етап	Сторітелінг - <i>«Уявіть людину, яка була усміхненою, доброзичливою, мала слабке здоров'я, але мала в собі таку силу духу, що її боялися тоталітарні режими. Його кидали в камери, морили голодом, били до втрати свідомості. Але він не зламався. Не зрадив своїх переконань. І навіть у таборі на засланні – допомагав, сповідав, молився. Сьогодні він – святий. А народився він зовсім недалеко — у серці нашого краю...»</i>		Хронологічна

(На дошці або екрані – з'являється фото Миколая Чарнецького)

Перегляд відео

- Учніам пропонується за перейти до пергляду короткого відео (до 2 хв.) «Бл. Миколай Чарнецький у Ліверпулі 1937».
<https://surl.li/gwhhrh>

Вчитель включає відео.

- Сьогодні ми поринемо в життя людини, яка жила у тих самих землях, де ми живемо

		тепер. Але вона зробила вибір – стояти за правду, віру, народ. І ми маємо зрозуміти не лише що вона зробила, а чому вона це зробила. Бо це не просто сторінка історії – це запитання до нас самих		
2 хв	IV. Актуалізаційний етап	Метод «Мозковий шторм» 	- Як ви гадаєте, що дало М. Чарнецькому силу вистояти? - Чи може одна людина змінити хід історії? - Чи актуальний приклад такої постаті сьогодні?	Логічна Аксіологічна Логічна
20хв	V. Етап вивчення нового матеріалу	1. Формування світогляду Миколая Чарнецького (1884–1926) 1.1 Дитинство і рідне село - Під час австрійської окупації Галичини через відсутність світської інтелігенції саме священство стало основою культурно-освітнього розвитку й формування національної ідентичності українців. Священики брали активну участь у громадському житті, ставали засновниками театрів, шкіл, читалень. У такому середовищі формувався світогляд майбутнього блаженного УГКЦ, місіонера та єпископа Миколи Чарнецького - Миколай Чарнецький народився 14 грудня 1884 р. у с. Семаківці (Покуття, нині Івано-Франківська обл.) у родині наймитів Олексія	Дискусія: «Чи могла б постать Чарнецького сформуватися без втручання духовенства?» Завдання: Учнів ділять на 2 групи: - Перша доводить, що духовне оточення (Марія Каратницька, священницяка родина) було вирішальним фактором. - Друга стверджує, що головну роль відіграли внутрішні якості Миколи та обставини дитинства.	Аксіологічна Інформаційна Інформаційна

		та Параскеви Чарнецьких. Мати походила з бідної селянської родини й у трирічному віці осиротіла через холеру. Її вихованням опікувалась Марія Каратницька – дружина місцевого пароха. Згодом Параскева стала наймичкою в родині священника, де й познайомилася з майбутнім чоловіком.	- Після обговорення всі разом формують список ключових факторів впливу на особистість (на дошці, Google Jamboard або IDroo).	Інформаційна
		- Родина Чарнецьких була багатодітною – дев'ятеро дітей. Попри скромне походження, Миколай змалку мав можливість перебувати в інтелектуальному духовному середовищі родини священника Йосифа Каратницького. Саме Марія Каратницька відіграла ключову роль у його становленні – подбала про його освіту, передала йому фінансову підтримку та сприяла вступу до 6-класної школи в Товмачі, а згодом – до гімназії.	Дебати: «Село чи місто — що краще формує майбутнього лідера?» Завдання: Учнів ділять на 2 групи:	Просторова
		1.2 Освіта та прийняття священства	- Команда «Село» аргументує, що саме локальна релігійно-культурна атмосфера маленького села Семаківці сформувала Чарнецького.	Просторов Інформаційна
		- Миколай Чарнецький навчався у Станиславівській гімназії, де викладання велося польською мовою, а релігійну освіту забезпечував греко-католицький катехит. Він мешкав у бурсі святого Миколая (1896–1904), куди його влаштував о. Омелян Каратницький. Настоятель бурси о. Михайло Семенів мав значний вплив на формування духовності Чарнецького, прищеплюючи	- Команда «Місто» доводить, що переломним моментом стала освіта в місті Товмачі та подальше навчання. - Судді (обрана трійка учнів або вчитель) оцінюють аргументи та підсумовують результат.	Просторова Інформаційна

		повагу до богослужінь і східного обряду. - Друг дитинства, о. Атанасій Тимків, згадує його як доброзичливого, уважного, мовчазного учня з глибокою побожністю. Ще один товариш, о. Оленчук, писав, що Чарнецький був надзвичайно релігійним і старанним. Навчався він добре, особливо цікавився релігією. - У 1904 р. після закінчення гімназії Миколай вирішив здобути богословську освіту. Завдяки підтримці новообраного єпископа Станиславівського Григорія Хомишина, він поїхав до Риму. Там оселився в папській руській колегії та навчався в університеті Конгрегації поширення віри. Серед його товаришів були Омелян Ковч, Стефан Оробець, Стефан-Йосиф Бахталовський. - У вересні 1909 р. у Станиславові отримав свячення, а свою першу Літургію відслужив у рідному селі Семаківці. Після цього завершив навчання у Римі, де захистив докторську дисертацію з богослов'я. 1.3 Душпастирська, викладацька діяльність - На початку XX століття бельгійські	Круглий стіл: “Вибір шляху. Що формує покликання?” Формат: • Учні діляться на 4 групи, кожна з яких готує коротку доповідь / виступ по одній із тем. • Після виступів – фасилітована дискусія, яку веде вчитель або один із учнів Тематика груп: Середовище дитинства Миколая Чарнецького - Яку роль відіграли сім'я, село, духовне оточення? - Що ми можемо запозичити з того середовища? Освіта як шлях до покликання - Як гімназія, бурса, колегія в Римі допомогли Чарнецькому сформуватися? - Чи освіта сьогодні виконує подібну функцію? Люди, які вплинули на Миколая - Ким були отець Михайло Семенів, отець Петро Франко, інші наставники?	Аксіологічна Інформаційна Логічна Інформаційна Аксіологічна Інформаційна Інформаційна
--	--	--	--	---

		редемптористи принесли в Україну дух свого Чину, і серед перших, хто приєднався до них, був Миколай Чарнецький. У 1910 році владика Григорій Хомишин призначив його духівником і викладачем у щойно відкритій Станиславівській духовній семінарії. Отець Миколай викладав догматику і філософію, вів духовні вправи, гуртки побожності та впроваджував регулярні богослужіння. Його вплив як духівника був глибоким. - З початком Першої світової війни у 1914 році семінарія закрилась, а отець Чарнецький став проповідником і сповідником у катедрі Станиславова. Також він відвідував села навколо міста, допомагаючи вірянам у час війни. - У 1916 р. семінарія відновила роботу, і Миколай повернувся до викладання. Водночас у ньому визрівало бажання до монашого життя. Після знайомства з редемптористами у 1918 році він вирішив вступити до Чину Найсвятішого Ізбавителя, що починав свою місію в Галичині. - Чарнецький залишався осторонь політики, присвячуючи себе служінню, молитві та духовному проводу. Його життєвий шлях став прикладом покликання, вірності Церкві й жертвовного служіння ближнім.	- Чи маємо ми сьогодні таких людей поруч? Виклики і вибір - Що було найважчим у його шляху, і як він долав труднощі? - Як ми сьогодні робимо “вибір шляху”? Фасилітована дискусія: Модератор (вчитель або обраний учень) ставить запитання до всіх: - Які цінності проявляв Чарнецький? - Що в його життєвому шляху вас особливо вразило? - Як би ви діяли на його місці в ті часи? - Які чинники впливають на ваш вибір сьогодні? Метод фасилітації: "Стікери думок"	Інформаційна Інформаційна Логічна Логічна Аксіологічна Просторова Аксіологічна
--	--	---	--	---

		1.4 Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (1919–1926) - Згромадження Найсвятішого Ізбавителя (редемптористи) було засноване св. Альфонсом Лігуорі в Італії у 1732 р. У Галичині редемптористи східного обряду офіційно з'явилися 16 травня 1913 р. Перші монахи прибули до с. Унева 21 серпня 1913 р. і оселилися в колишній літній резиденції митрополита Андрея Шептицького. - Навесні 1918 р. отці-редемптористи відвідали Станиславівську семінарію, після чого до них приєднався отець Миколай Чарнецький. Він мав вагомий духовний і освітній досвід, був доктором богослов'я та викладачем у Станиславівській семінарії. У серпні 1919 р. прибув до тимчасового монастиря в Уневі, а 1 вересня разом з іншими переїхав до нового монастиря в с. Збоїськах біля Львова. - 15 жовтня 1919 р. о. Миколай пройшов обряд облечин, а 16 жовтня 1920 р. склав перші монаші обіти. Він проходив новіціат у монастирі Матері Божої Неустанної Помочі (Збоїська), де вирізнявся ревністю та смиренністю. - Після перших обітів працював у домі редемптористів у м. Станиславові при церкві	Рольова гра "Вибір покликання Миколая Чарнецького" Склад учасників: 1 учасник — Миколай Чарнецький (центральна роль) 3 учасники — представники монаших чинів: Редемптористи, Василияни, Студити Інші учасники — група спостерігачів і рефлексантів Опис завдання: - Миколай Чарнецький — стоїть перед духовним вибором: вступити до одного з трьох монаших чинів. Він має глибокі богословські знання, досвід викладання, але слабе здоров'я. Кожен чин намагається переконати його приєднатись до своєї спільноти. Хід гри: Підготовка: - Кожен "чин" (Редемптористи, Василияни, Студити) читає скорочену довідку про себе (можна підготувати окремі міні-картки).	Інформаційна Логічна Інформаційна
--	--	---	---	---

		святого Йосифа. У вересні 1923 р. склав вічні обіти. Від 1922 до 1926 р. жив у Збоїськах, де займався душпастирською та місіонерською діяльністю. Також навчав у малій семінарії (ювенаті), викладаючи релігію, польську мову, географію, поетику та стилістику, а також виконував обов’язки сповідника. - Його служіння відповідало харизмі редемптористів – активна місіонерська та духовно-просвітницька праця, підготовка духовенства і реколекції. 2. На Волині (1926-1941) 2.1 Місійна праця у Костополі та Ковелі (1926–1931) - Після поділів Речі Посполитої Волинь увійшла до складу Російської імперії, а згодом — Другої Речі Посполитої. У 1926 р. редемптористи, зокрема отець Миколай Чарнецький, розпочали місійну діяльність на Волині, Холмщині, Підляшші та Поліссі, за ініціативи луцького єпископа Адольфа Шельонжека. - Чарнецький, уродженець Галичини, ще до заснування місії двічі відвідував Волинь	- Кожна група готує 2–3 аргументи: чому саме їхній чин підходить для Миколая. Основна частина: - Усі по черзі звертаються до Миколая, намагаючись переконати його (виступи по 2 хв). - Миколай задає їм уточнювальні питання. - Кожен “чин” має відповісти на одне запитання про виклики свого життя. Рішення Миколая: - Гравець у ролі Миколая аргументує, чому вибрав саме той чин (орієнтуючись на історичний факт — він обрав Редемптористів). Рефлексія: - Спостерігачі/вчитель оцінюють аргументи груп. Обговорення: - Чи був вибір очевидним? - Які духовні та людські чинники впливали на рішення?	Інформаційна Логічна Логічна Логічна Аксіологічна Аксіологічна Інформаційна
--	--	--	---	--

		(1924 р., 1926 р.). Його перша поїздка з о. Бахталовським мала за мету налагодити контакт із місцевим духовенством. У 1926 р. він проводив навчання православних монахів у Луцьку, готуючи їх до приєднання до Католицької Церкви. - 3 липня 1926 р. у місті Берестечко він відслужив урочисте богослужіння українською мовою. Восени 1926 р. редемптористи заснували перший монастир у Костополі, де Чарнецький служив вікарієм настоятеля. Попри намагання створити греко-католицьку парафію, Шельонжек заборонив це, вимагаючи підпорядкування латинському пароху. - Через тиск влади та конфлікти з єпископом, редемптористи залишили Костопіль. 3 вересня 1927 р. вони перебралися до Ковеля, де продовжили служіння. Чарнецький також тимчасово сповідав у латинських парафіях у Костополі та Кременці. Попри погіршення здоров'я, він продовжував душпастирську діяльність. 2.2 Єпископ Чарнецький екзарх Волині, Полісся, Підляшшя (1931-1941)	Відкритий мікрофон: «Чарнецький – місіонер на Волині: виклики і свідчення» Формат заняття: діти разом з вчителем утворюють коло та, передаючи один одному імітований або іграшковий мікрофон, висловлюють свої думки на задану тему, питання. Запитання для відкритого мікрофона: Ви — отець Миколай Чарнецький і його побратими. - Опишіть, чому і навіщо ви приїхали на Волинь. - З якими труднощами стикалися? - Як ви сприймали опір з боку латинського духовенства та влади? Ви — представники латинської ієрархії, яка не схвалює створення окремих греко-католицьких структур. - Чому ви наполягали на підпорядкуванні? - Що вас турбувало в місії редемптористів?	Логічна Аксіологічна Аксіологічна Інформаційна Інформаційна Логічна Логічна Логічна
--	--	--	--	--

		- Апостольська діяльність на Волині, Підляшші й Поліссі вимагала створення єпархії східного обряду. Ідею підтримали отці-редемптористи, василіяни, студити, єзуїти та інші священники. Попри спротив польського уряду, у 1931 р. папа Пій XI призначив ієромонаха Миколая Чарнецького титулярним єпископом Лебедським та Апостольським візитатором для українців-католиків Волині та Полісся. Його хіротонія відбулася 8 лютого 1931 р. в Римі. - Після хіротонії він залишився в Римі ще місяць, вирішуючи організаційні питання. У березні 1931 р. повернувся до Ковеля, де оселився в монастирі редемптористів, який став його резиденцією. У 1932 р. відбулося урочисте освячення новозбудованого монастиря і церкви Святого Юрія. Церква стала катедрою, а згодом катедра перемістилася до Дубна. - У 1930-х рр. владика Чарнецький активно здійснював пастирські візити, відвідував країни Європи, брав участь у міжнародних конгресах. Він провадив місії, уділяв Святі Тайни, організовував реколекції, служив літургії в різних куточках Європи. Під час Другої світової війни мешкав у Львові. - Через радянське вторгнення він не зміг	Ви – Миколай Чарнецький - Чому ви продовжували місію, навіть коли хворіли? - Що давало вам силу? Історична реконструкція з аналізом джерел «Єпископ під заборонаю: прийняти чи відступити?» Навчальна ситуація Рік: 1941. Місце: Львів. - Владика Миколай Чарнецький отримує дозвіл від Апостольської Столиці бути екзархом Волині, Підляшшя, Полісся й Холмщини. Однак німецька адміністрація забороняє йому перебування на цих територіях. Ваше завдання – відтворити хід міркувань владики та підготувати план дій у форматі консиліуму, враховуючи політичну ситуацію, церковне право, пастирські	Інформаційна Інформаційна Логічна Інформаційна Інформаційна Аксіологічна
--	--	--	---	--

		повернутися до Ковеля. За німецької окупації був проголошений екзархом Волині, Підляшшя, Полісся і Холмщини, але німецька влада не дозволила йому виконувати ці обов'язки. Також він став тимчасовим екзархом білоруських греко-католиків. - Служіння Миколая Чарнецького в 1931–1939 рр. вирізнялося глибокою відданістю та активною дипломатичною і душпастирською працею в непростих умовах міжвоєнного та воєнного часу. 3. У лещатах тоталітарних держав (1941–1959) 3.1 Львівський період (1941–1944) - Блаженний Миколай Чарнецький прожив у Львові загалом близько 14 років, залишивши значний слід в історії міста. Під час Другої світової війни він мешкав у монастирі св. Климентія на вул. Зибликевича, 30 (тепер Івана Франка, 56), де активно долучався до церковного життя. Брав участь у хіротонії Йосифа Сліпого (1939), виголошував доповіді на соборах, викладав у Львівській духовній семінарії, проводив реколекції та висвячував священників.	обов'язки та ризики. Хід виконання: Учні об'єднуються в малі групи (по 4–5 осіб). Кожна група отримує: витяг із біографії Чарнецького (скорочений фрагмент про 1941 рік) - У червні 1941 р. завершився перший етап радянської окупації. Апостольська Столиця надала владі Миколаю дозвіл виконувати обов'язки екзарха Волині, Підляшшя, Полісся та Холмщини. Проте, попри цей дозвіл, німецька влада заборонила єпископу перебування на території його Візитатури. Через це він був змушений залишатися у Львові, хоча його пастирське серце прагнуло повернення до Волині.	Логічна Інформаційна
--	--	---	--	---------------------------------

		- Він був прикладом святості для студентів і духовенства, навіть за умов війни та переслідувань. Після смерті митрополита Шептицького (1944) був присутній на похороні та інтронізації Йосифа Сліпого. Його діяльність викликала зацікавлення радянської влади, що згодом спричинило репресії. 3.2 Переслідування москвою та арешт (1945–1956) - Під час візиту Папи Івана Павла II до України відбулася беатифікація українських новомучеників, серед яких був і святий Миколай Чарнецький. Отець Михайло Димид, перший ректор УКУ, зазначав, що саме Чарнецький є символом усіх мучеників за віру доби радянських переслідувань. - Після повернення радянської влади до Львова в липні 1944 р. розпочалася нова хвиля репресій. Смерть митрополита Андрея Шептицького у листопаді 1944 р. послабила позиції УГКЦ, а новому предстоятелю Йосифу Сліпому довелося очолити Церкву в умовах відкритого тиску. Радянська влада мала чіткий план ліквідації УГКЦ і примусового переведення духовенства до РПЦ.	джерело №1: уривок з умов німецької окупації - У 1941 р. після вторгнення в СРСР, німецька влада встановила Рейхскомісаріат Україна, запровадивши жорсткий адміністративний контроль. Будь-яка публічна релігійна діяльність, особливо непідконтрольна німецьким службам, регулювалася або заборонялася. Окремим церковним лідерам було заборонено пересуватися чи служити на певних територіях, що могли викликати «етнічну напругу» або «політичну лояльність до Ватикану». джерело №2: фрагмент канонічного права про обов'язки єпископа Обов'язки єпископа: - Єпископ покликаний до духовного провуду пастви, навіть в умовах небезпеки. - Він має право і обов'язок виконувати своє служіння там, де його призначила Церква.	
--	--	---	--	--

		- У ніч з 10 на 11 квітня 1945 р. Миколая Чарнецького заарештували в монастирі отців редемптористів у Львові. Арешт супроводжувався жорстким обшуком, допитом і конфіскацією особистих речей. Єпископа було звинувачено у "ворожій діяльності", співпраці з Ватиканом і німцями. Його ім'я фігурувало в агентурно-оперативній справі "Ходячі", що велася НКВС із 1939 р. - Після перебування у львівській тюрмі на вул. Лонцького (11–20 квітня 1945 р.), владику перевели до Києва. Там його піддавали тривалим допитам і тортурам, зокрема відомо про 60 допитів. У 1946 р. суд засудив його до 5 років ув'язнення та 3 років заслання. - Миколай Чарнецький пройшов кілька таборів: Сиблаг (Маріїнськ), Печора, Інта, Воркута, Явас (Мордовія). Незважаючи на тяжкі умови, продовжував душпастирське служіння — сповідав, молився, підтримував ув'язнених. Його приклад надихав інших, а табір, за свідченнями, нагадував монастир. - У 1956 р. через критичний стан здоров'я його повернули до Львова. Його духовний подвиг став прикладом стійкості й вірності Христу, а також символом страждань, які довелося пережити УГКЦ в XX столітті. Він залишив	- Єпископ не повинен ухилятися від обов'язків, якщо це не загрожує безпосередньо його життю або життю вірних. - В умовах перешкод чи тиску, єпископ має діяти з розсудливістю, поєднуючи вірність і обережність. джерело №3: цитати Чарнецького (наприклад, «... прошу всіх о ласкаві молитви, яко нищ і убог єсьм аз»). - «... Мене вдарив грім... прошу всіх о ласкаві молитви, яко нищ і убог єсьм аз». (із листа до співбратів після призначення єпископом) - «Вона впаде ще раз, але тоді вже разом із моєю головою...» (про свою мітру під час хіротонії — пророчі слова про мученицький шлях) Завдання для груп: - Аналізувати джерела. - Визначити 3 реальні варіанти дій, які міг би зробити владику.	Логічна Інформаційна
--	--	--	---	------------------------------------

		по собі не лише слід мученика, а й моральний дороговказ для сучасників і нащадків. 3.3 Життя після ув'язнення (1956–1959). Вшанування пам'яті - У 1956 р. після одинадцяти років ув'язнення владика Миколай Чарнецький повернувся до Львова. Його зустріли редемптористи та сестри Милосердя св. Вінкентія на залізничному вокзалі. Він був фізично виснажений, але зберігав силу духу. Оселився на вул. Вечірній, 7 у домі Климентія Білогубки, де активно долучився до відновлення підпільної УГКЦ: висвячував священників, формував нові покликання, ініціював створення підпільної семінарії в с. Зимна Вода. - Попри переслідування з боку КДБ, владика здійснив значний духовний вплив. Останні дні життя провів у квартирі отця Василя Величковського на площі Соборній, 11/3. 2 квітня 1959 р. він відійшов у вічність. Спочатку був похований на Кульпарківському цвинтарі, а в 1973 р. — перепохований на Личаківському (поле № 35). - 27 червня 2001 р. Папа Іван Павло II проголосив його блаженным. 4 липня 2002 р.	- Обрати один варіант і пояснити вибір: моральні, релігійні, політичні та особисті мотиви. - Підготувати коротку усну презентацію у форматі «консиліуму». «Кейс духовної стійкості: Уроки з життя Миколая Чарнецького» Структура кейсу: Вступне завдання – «Ким був Миколай Чарнецький?» Студенти/учні слухають матеріал та відповідають на запитання: - Які ключові етапи життя владики? - У чому проявлялася його стійкість і святість? - Як змінювався контекст, у якому він жив?	Логічна Аксіологічна Логічна Інформаційна Логічна Аксіологічна Логічна Логічна Логічна Логічна
--	--	---	---	--

		мощі владики перенесли до храму священномученика Йосафата на вул. Замарстинівській, 134-А у Львові. Пам'ять про нього живе через чудеса зцілень і паломництва до його гробу.	Ситуаційна проблема – «Львів, квітень 1945 року» Групам пропонується рольова симуляція: Ви — співбрат Чарнецького в монастирі св. Климентія. О 20:00 приходить НКВС із наказом на арешт. Ви маєте лише 10 хвилин, щоб прийняти рішення - як діяти? - що сказати владиці? - що залишити для історії? Ролі: - О. Йосиф де Вохт - один із семінаристів - представник НКВС (роль для аналізу пропаганди) - сучасний історик/свідок Після симуляції учасники формують власну позицію щодо моральної відповідальності, особистої гідності та ризиків.	Просторова Логічна Логічна Логічна Логічна
--	--	---	--	---

			Аналітичне обговорення – «Табори і служіння: чи можливе добро у злі?» - Як Чарнецький здійснював духовне служіння в таборах? - Які цінності він передавав в'язням? - Чому його вважали прикладом? Завдання: Скласти «Кодекс гідності переслідуваної людини» – 5 принципів, які сформулювали його поведінку. «Шлях стійкості: сторітелінг із життя владики Миколая» Формат: Груповою робота з фасилітацією та створенням інтерактивної оповідки (сторітелінг через образ, метафору, карту подій або драму).	Логічна Логічна Аксіологічна Інформаційна Логічна Інформаційна Аксіологічна
--	--	--	--	--

			КРОК 1: Сценарна сітка (фасилітована робота в групах) Фасилітатор (учитель або ведучий) ділить клас на малі групи (3–5 осіб). Кожна група отримує 4 ключові сюжетні вузли з життя Миколая Чарнецького: - Повернення з ув'язнення (1956) - Таємне служіння і семінарія в Зимній Воді - Останні дні в оселі Величковського - Посмертна беатифікація та сучасна пам'ять КРОК 2: Сторітелінг через метафору Кожна група має за завдання: - Перетворити свою частину життя владики на оповідь із героєм, метою, викликами, зміною. - Обрати метафору або образ, який описує цю частину історії (наприклад: «вогонь у темряві», «насіння, що проростає під камінням»). - Оформити це у вигляді короткої сцени, «живої картинки», міні-драми або оповідки.	Логічна Аксіологічна Аксіологічна
--	--	--	---	--

5 хв	VI. Систематизація знань		Тест «Блаженний Миколай Чарнецький» https://naurok.com.ua/test/blazhenniy-mikolay-charneckiy-3429279.html	Аксіологічна Логічна Хронологічна Просторова
3 хв	VII. Висновки	Миколай Чарнецький — приклад духовної стійкості. Його життя стало свідченням того, що навіть у найтяжчих історичних обставинах (війни, репресії, табори) людина може залишатися вірною своїм переконанням, не зраджуючи віру, народ і моральні принципи. Його духовне формування ґрунтувалося на родинному і релігійному середовищі. Попри просте походження, Чарнецький з дитинства перебував у духовному середовищі, що сприяло його глибокому релігійному вихованню, завдяки впливу священницьких родин і меценатів. Освіта відіграла ключову роль у становленні		

		особистості. Навчання в гімназії, у Римі, духовні практики та праця в семінаріях сприяли його глибокому богословському розвитку та підготували його до пастирського і єпископського служіння. Чарнецький зробив великий внесок у розвиток та збереження УГКЦ. Як місіонер, викладач і єпископ-екзарх він поширював віру на Волині, Поліссі та Підляшші, зміцнюючи позиції греко-католицької Церкви в умовах тиску інших конфесій та тоталітарних режимів. Його життя і смерть — це втілення мучеництва. 11 років таборів, тортури, переслідування не зламали його духу. Навпаки — зробили його символом страждання, вірності Христу і Церкві в XX столітті. Пам'ять про нього жива і сьогодні.		
--	--	---	--	--

		Беатифікація Папою Іваном Павлом II, перенесення мощей, паломництва, згадки про зцілення та уроки для молоді — усе це свідчить про сучасну актуальність постаті владики Миколая. Його життєвий шлях став моральним дороговказом для українців. Він навчає нас мужності, жертовності, сили духу, поваги до людської гідності та цінності духовного покликання.		
1 хв	VIII. Домашнє завдання		1. Міні-дослідження «Миколай Чарнецький – святий нашого краю» Завдання: Підготуйте коротке есе (обсягом 1–1,5 сторінки) або мультимедійну презентацію на одну з тем (на вибір): «Як приклад життя Миколая Чарнецького надихає сучасну молодь» «Чарнецький — символ духовної стійкості в умовах репресій»	

			«Роль Церкви у формуванні української ідентичності: погляд через життя Чарнецького» 2. Хронологічна стрічка Завдання: Складіть хронологічну лінію життя Миколая Чарнецького, виділивши ключові події (10–12 позицій) з зазначенням дат і короткими поясненнями. Виконайте у формі інфографіки в Canva, PowerPoint або вручну на аркуші А4. 3. Творче завдання (на вибір): Варіанти: Намалюйте символ, який би міг стати емблемою духовного подвигу Миколая Чарнецького. Напишіть коротке пояснення. Створіть міні-комікс або сторітелінг (4–6 слайдів або малюнків), який ілюструє один із періодів життя Чарнецького (наприклад: заслання, місії на Волині, духовне служіння після ув'язнення).	
--	--	--	--	--